

ЗА БУКВНИТЕ КИРИЛО МЕТОДИЕВСКИ ВЕСТНИК О ПИСМЕНЕХЪ

ИЗДАВА УНИВЕРСИТЕТЪТ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ • ГОДИНА XXXII • БРОЙ 34/МАЙ 2011 Г.

„Св. Петка Търновска и Св. Св. Кирил и Методий“
Стенопис пред храма на манастира „Св. Петка“
при с. Мулдава край Асеновград
Тревненска школа (1840)

Съюз на народните читалища в България

Момент от спектакъла

Плетение словес

На 1 ноември 2010 г., в Деня на народните будители, студентите от Университета по библиотекознание и информационни технологии пресъздадоха непосредствено пред Осмата национална научна конференция с международно участие на тема „Общество на знанието и хуманизма на XXI век“ в Националния дворец на културата, събраха делегати и гости от цялата страна и чужбина, представители на висшата държавна администрация, висшето духовенство, общественици, учени, библиотечни дейци и представители на всички сфери на информатизацията, творци на културата и литературата, писатели, поети, политици и граждани – Академичната оратория „Плетение словес (HOMO NARRANS)“. На форума бе тържествено отбелязана 60-та годишнина на университета.

В историческата сцена „Трапеза на Словото“ бяха включени текстове от: Св. Писание – от Ветхий завет – Псалтир (Пс. 50), Книга Премъдрост на Исуса, син Сирахов (Сир.), от Новия завет – Св. Евангелие (от Св. ап. Матея, Св. Лука, Св. ап. Йоана), Първо послание до Коринтяни (Св. ап. Павел), Часослов, „Пространно житие на Св. Константин-Кирил Философ“ („Беседа против триезичниците“) (Св. архиепископ Климент Охридски), „Пространно житие на Св. Иван Рилски“, „Житие на Св. Петка Търновска“ (Св. патриарх Евтимий Търновски), „История славяноболгарская“ (Св. о. Паисий Хилендарски), „Кириакодромийон, сиреч Неделиник“ (Св. епископ Софроний Врачански).

Във възпроизвеждането на посланията на българските писатели към народа пред аудиторията бе разкрит внушителен информационен код, показващ ценностния геном на българската култура и литература: „Маминото дете“ (Любен Каравелов), „Под игото“ (Иван Вазов), „Секира и търнокоп“ (Стоян Михайловски), „До Чикаго и назад“ (Алеко Константинов), „Светлите застъпници“ (Елин Пелин), „Песента на козелетата“ (Йордан Йовков), „В южните земи“ (Антон Страшимиров), „Идилии“ – „Pietà“ (Петко Ю. Тодоров), „Къде е щастие“ (Николай Райнов), „Железният светилник“ (Димитър Талев), „Лютюн“ (Димитър Димов), „Крадецът на праскови“ (Емилиан Станев), „Мъжки времена“ (Николай Хайтов), „Нежната спира“ (Йордан Радичков).

Интеракцията бе озвучавана от музикални творби на Св. Йоан Кукузел („Достойно ест“), Грегорио Алегри („Miserere“), Вангелис („Conquest of the paradise“), химните на Република България, на Обединена Европа и Студентския химн („Gaudeamus igitur“).

Постановката е част от хипертекста за българската духовност – ораторията „Бяла светлина (LUX ALBA)“, дело на проф. д.п.н. Александра Куманова и литературния критик Николай Василев.

Боряна Апостолова, Боряна Николова

Село Мулдава се намира на десетина километра западно от Асеновград. Мулдавският манастир „Св. Петка“ е построен през XIV век. Край него има лековити извори и езическо светилище. Разрушен по време на мюсюлманското нашествие през XVII век. Възстановен през 1716 г. от игумен йеромонах Паисий според свидетелството на каменна плоча, вградена в стените на черквата. Разрушен по време на размириците в Османската империя през 1793 г. Възстановен през 1800 г. и отново унищожен през 1821 г. по време на въстание. Резбари от Трявна правят иконостаса. Тревненските зографи Кръстьо Захариев и Петър Миньов рисуват иконите. Петър и Георги Захариievi създават фреските в черквата, в които преобладават образи на български светци: Св. Климент Охридски, Св. Наум Охридски, Св. Теодосий Търновски, Св. Евтимий Търновски. Запазен е ктиторски портрет на Петко Хаджинеделчев и неговия син Неделчо от Чирпан. При извора край манастира има параклис, посветен на Св. Св. Козма и Дамян.

Единствено тук Св. Св. Кирил и Методий са изобразени при входа на храма (снимката на 1 страница на броя).

Лондонски срещи

Ден на българските студенти във Великобритания и Северна Ирландия

Министър Сергей Игнатов разговаря с представители на българската общност във Великобритания

Снимката е осигурена от пресслужбата на МОНМ

На 9 март 2011 г. в Лондон при огромен интерес се проведе първата среща на българските студенти в Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия, организирана от Посолството на Република България.

Специален гост на срещата беше министърът на образованието, науката и младежта проф. Сергей Игнатов. В нея участваха Любомир Кючуков, посланик на България във Великобритания, д-р Ирина Чонгарова, сътрудник на „Център за изследване на национализма, етничността и мултикултурализма“ при университетите „Съри“ и „Рохамптън“ в Лондон, представители на Държавната агенция за българите в чужбина, Агенцията по заетостта, Националния осигурителен институт, Информационната агенция „Главна инспекция по труда“ и Българския Сити клуб в Лондон. Българските студент-

ски общества в университетите в Бирмингам, Единбург, Кеймбридж, Кардиф, Лондон, Манчестър, Оксфорд и Портсмут проявиха жив интерес към обсъжданите проблеми.

Министър Игнатов сподели с младите хора визията на държавата за развитието на образованието и науката в България. Той изрази надежда, че студентите ни в Лондон ще се завърнат в родината, за да помогнат за напредъка на България. Бяха обсъдени също и трудово-социални въпроси с практическа насоченост. Младите хора се убедили, че България е загрижена и „Рохамптън“ в Лондон, представители на Държавната агенция за българите в чужбина, Агенцията по заетостта, Националния осигурителен институт, Информационната агенция „Главна инспекция по труда“ и Българския Сити клуб в Лондон. Българските студент-

ни в Великобритания. Посланик Любомир Кючуков ги увери, че могат да разчитат на подкрепа от посолството. Подобно младежко обединение е необходимо и за да има пряк диалог с Министерството на образованието, младежта и науката, догълни Сергей Игнатов.

Министър Игнатов се срещна също с директори и преподаватели от българските училища във Великобритания и Република Ирландия. Бяха обсъдени основните проблеми на образованието ни по роден език, история и география извън пределите на родината.

Поставените въпроси засягат всичките 170 български училища зад граница. От името на Асоциацията на българските училища в чужбина на министъра бе връчена пространна документация относно основните проблеми пред тях, както и предложения за разрешаването им.

Кирило-Методиевският вестник в Рим

Изложба в храма „Св. Св. Викентий и Атанасий“, посветена на 14 февруари и 3 март

През февруари т. г. Университетът по библиотекознание и информационни технологии в София и Българската православна църковна община „Св. Св. Кирил и Методий“ в Рим, подредиха в храма „Св. Св. Викентий и Анастасий“ изложба на Кирило-Методиевския вестник „За буквите – О писменехъ“, посветена на Успението на Св. Кирил и Националния празник 3 март – Деня на Освобождението на България от турско робство.

На откриването присъстваха извънредният и пълномощен посланик на Република България в Италианската република Атанас Игнатов, извънредният и пълномощен посланик на Република България при Светия Престол Никола Калудов, посланикът на Суверенния военен орден на Малта в Република България Камил Дзуколи, главният секретар на посолството на Малийския орден в България Богдан Паташев, представители на Българската църковна община.

Откриване на изложбата

Предстоятелят на църквата „Св. Св. Викентий и Св. Анастасий“ архимандрит Климент отслужи Божествена света литургия пред

присъстващите богомолци – българи и италианци.

Изложбата посети много туристи от различни страни.

Св. Наум Седмочисленик

Хилядолетна почит към творците от Златния век

На 21 декември 2010 г. в Българската академия на науките бе открита фотодокументална изложба „1100 години от Успение на Св. Наум – велик просветител на българите“.

През януари изложбата бе показана и в Народното събрание. На откриването произнесоха слова заместник председателят на Парламента Георги Пирински, заместник председателят на БАН чл.-кор. проф. Атанас Атанасов и директорът на Кирило-Методиевския научен център при БАН ст. н. с. Светлина Николова.

В Деня на Св. Кирил – 14 февруари изложбата бе открита в Музея „Земята и хората“.

Предстои тя да бъде показана също в различни университети, училища, читалища, музеи и други културни институти. Поканена е да гостува през месец юни в град Елванген, Германия, където известно време прекарва в заточение Св. Методий с негови ученици след съдебния процес в Регенсбург през 880 година.

Изложбата е резултат от продължителна издирвателска работа на Кирило-Методиевския център у нас и в чужбина. Открити са неизвестни черкви, посветени на Св. Наум, негови икони, места, свързани с дейността му, показани са ценни средновековни и възрожденски ръкописи и графични творби. Включени са експонати от Научния архив на БАН и от Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей на БАН.

Купът към Св. Наум не се отнася само към далечното минало, а продължава да се развива и разширява в нашето съвремие. Това е доказателство, че неговото дело, редом със стореното от славянските първоучители Св. Кирил и Методий и техните първи ученици, наречени Седмочисленици, е нужно и на днешния глобализиращ се свят като пример за опазване на националната идентичност пред нарастващата заплаха от пренебрегване и унищожаване на изконни духовни ценности.

Издирванията продължават, като се очаква включването и на други изследователи на старината, както и на отделни частни или обществени формации.

Всичко това се върши с дълбоко познание за първостепенната ценност на Кирило-Методиевото дело като основен български принос в съкровищницата на европейската култура и с голямо вътрешно съучастие.

Главни организатори на изложбата са Светлина Николова, Мая Иванова, Андрей Бобев и Диана Банкова.

Най-старият печат на манастира „Св. Архангели“ от втората половина на XVII в.

Българската народна банка пуна в обращение златна възпоменателна монета „Св. Наум“. Нейната стойност е 800 лв. Автор на художествения проект е Иван Чолаков

Заглавна страница на гръцката служба за Св. Наум Охридски, публикувана през 1740 г. в гр. Мосхопол (днес село Воскопоп, Югоизточна Албания, недалече от град Корча)

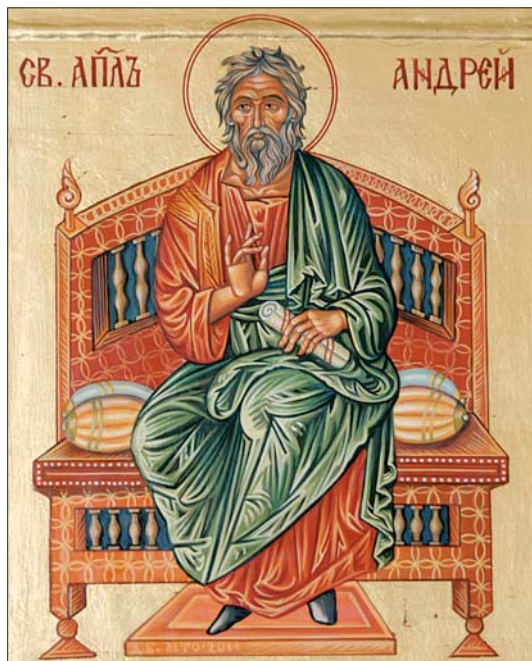
„Св. Наум Охридски и Св. Петка-Параскева“. Детайл от иконата „Коронация на Св. Богородица“ от черквата „Св. Преображение“ в гр. Сентендре, Унгария (1770)

„Св. Наум Охридски“. Стенопис в преддверието на черквата „Успение Богородично“ в Българския манастир „Св. Георги Зограф“ на Света гора (1764)

Симпозиум в Преслав

На 29 и 30 октомври 2010 г. в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ се състоя международен симпозиум на тема „Св. Наум – дело, съратници и последователи“, посветен на 1100-годишнината от Успението на Св. Наум. Той бе уреден от Научния център „Преславска книжовна школа“. В него взеха участие учени и гости от 7 страни: България, Дания, Испания, Норвегия, Русия, САЩ, Унгария. Участниците в научната среща, сред които имаше и физици от Градчето на учените в Дубна край Москва, разгледаха руините на Симеоновия дворец във Велики Преслав и книжовната школа.

„Св. Ап. Андрей на трон“. Худ. Добриня Бадалова (Братислава).
Добриня Бадалова е завършила иконопис във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ при проф. Любен Прашков. Живее в Братислава. Нейни творби са показвани на изложби в Лондон, Рим и Братислава. Специално за този брой тя рисува икони.

Св. Наум

Канон за Св. Ап. Андрей Първозвани

Най-първ си от всички!

Като първозданните светили те създаде за земята,
омрачените от дяволска съблазън да осияеш ти запоява
и към неговата светлина всички да насочваш.

Когато пожела от робството да ни избави,
създателят на всичко дойде на земята,
от земните съблазни призова те, свети,
развесели те, за да насочваш земните към светлината.
Омрачените от съблазън народи като видя, владико,
при себе си, който си светлина, светий,
повика апостола Андрей и велегласно повели му
на всички хора да благовести за тебе.

Всичко предречено за тебе, Дево майко, се изгълни,
защото светлината, произлязла от твоята утроба,
направи явна светлината на апостола,
всички хора осветяваща.

Святий, Христос апостол те нарече,
за да те изпрати сред народите,
та всички тях да доведеш при него,
възгласящи с вяра:
„Никой не е свят като нашият Бог!“

Светий, горейки чрез Светия Дух,
ти стряхаш земята, вледенена
от греховната съблазън
и възгласяващ с вяра:
„Никой не е свят като нашия Бог!“

Светий, ти озари Вселената,
озарен от Духа, апостоле Андрей,
като призова народите да възгласят:
„Никой не е свят като нашия Бог!“

Морето на безбожието когато
потънаха всички страни, апостоле,
народите уловил като риби,
ти към Христос ги привлече, мъдри.
Като видя това зарадва се Христос,
главата твоя увенча,
свети славни апостоле Андрей.

Превод от старобългарски
на новобългарски език Стефан Кожухаров

Наследство на дедите

Държавната научна библиотека в Кошице представи
„Св. Св. Кирил и Методий – покровители на Словакия“
в Българската академия на науките

През 1863 г. по повод хилядолетната годишнина от идването на Константин и Методий във Велика Моравия, се основава Матица словенска. В нейния герб има кирилско писмо и двоен кръст, който е изобразен и върху съвременния словенски държавен герб.

В преамбюла на Словашката конституция изрично е обявено, че съвременната словашка култура се основава на кирило-методиевското наследство.

Кирило-Методиевските празници на словашката писменост и култура се организират всяка година като десетдневка от 25 юни до 5 юли – деня на общодържавното честване на Св. Св. Кирил и Методий. Те са адресирани предимно към младото поколение.

Университетът в град Нитра има за патрон Константин Философ и неговата цел е да доразвива кирило-методиевската традиция, разширявайки и обогатявайки хуманизма, демокрацията и толерантността.

Изложбата представя с разнообразни документи „наследството на дедите“. Тя е осъществена със съдействието на Министерството на културата.

Монументални скулптурни композиции на солунските първочувители могат да се видят днес в Нитра, Жилина, Комарно, Попрад, Тепличка над Вахом, Предвидза, Сечовча и другаде. Те се издигат също в 40-ина черкви, параклиси и паркове.

Изложбата е подготвена от богатия книжен фонд на библиотеката, който съставлява повече от два и половина милиона документа, предимно от XIX век.

Даниела Слезакова

Приемане на Солунските братя в княжеския двор на Ростислав.
Худ. Людмила Цвентрошова (1984)

Константин и Методий обучават великоморавския народ в Библията и в християнското учение. Худ. Мартин Бенко

Славистика в Охайо Хилендарската изследователска библиотека

Университетът в град Калъмбъс, щата Охайо, е най-големият държавен университет в САЩ, където се обучават 60 000 студенти.

Като част от университетската библиотека „Уилям Оксли Томпсън“, през 1978 г. е отворена Хилендарска библиотека. Нейни създатели са проф. д-р Матей Матич и неговият син д-р Предраг Матич (междувременно, български зет). Неговата съпруга Татяна Несторова от село Локорско също се занимава дейно с медиевистки изследвания, проучва дейността на протестантските мисионери в България по време на Възраждането. Бащата и синът заснемат на микрофилми всички славянски ръкописи от библиотеката на руския манастир „Св. Пантелеймон“ на Света гора. Впоследствие събират множество южно и източнославянски материали от цял свят.

През 1984 г. в библиотеката е създадена Хилендарска изследова-

телска библиотека и Център за извори за средновековни славистични проучвания. Понастоящем в нея се съхраняват микрофилми на ръкописи и разнообразни материали от Хилендарския манастир на Атон, от Ватиканската апостолическа библиотека, от Патриаршеската библиотека в Йерусалим, от библиотеката на манастира „Св. Екатерина“ на Синайския полуостров, от различни български, сръбски, полски, унгарски, шведски и руски библиотеки.

Броят на славянските кирилски ръкописи в библиотеката е повече от 4 хиляди. Те са от около 75 лекции от 20 страни.

Тук се съхраняват също ръкописи на латински, арменски, румънски, турски и други езици и около 700 книги, отпечатани преди XIX век.

Могат да се намерят и ръкописи от Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ в София, Централната библиотека на Българ-

ската академия на науките, библиотеката на Рилския манастир, библиотеката на Научния център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“ при Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Особена цена имат хилендарските музикални ръкописи от XIX век – песнопения от Службата на Св. Иван Рилски, песнопения за Св. Петка Търновска и др. Разкриват се малко познати имена от българската музикална история като Атанасий Рилски, Калистрат Зографски, Никола Василев и други.

Хилендарската изследователска библиотека организира редица научни конференции и семинари като Летния институт за славянска медиевистика и други. В тях вземат участие и български изследователи на старината.

Хилендарската библиотека издава месечен бюлетин на английски език.

Седмочислениците в превод на полски език

Нова антология – дело на българисти
от Лодзкия университет

Д-р Малгожата Сковронек

Идеята за съставяне на тази антология се появи преди 4-5 години в специалността „Палеославистика и народна култура“ към славистичната катедра на Университета в град Лодз, Полша. Ето причините за нейното издаване:

- Повече от 20 години в Полша се обсъжда създаването на подобни издания с популярен характер. През 1983 г. излезе подготвената от Александър Наумов антология „Пастири на верните славяни“, която съдържа избрани текстове от богатото книжовно наследство на Славянските първоучители и техните ученици – преки и по-сестни. То е снабдено с коментари за дейността на двамата солунски братя и анализ на характерните за епохата жанрове – литургични и нелитургични.

Предложен е избор от творби на самите апостоли на славяните: Канон за Св. Димитър Солунски, Проглас към Евангелието, творби в тяхна чест (фрагменти от жития, служби, похвални слова); произведения на техни ученици. Тази антология представя образа на литургичния живот на Източната църква в славянска среда, както и на отделни творци от IX-X век.

Независимо от усилията на полските палеослависти личностите на преките ученици на Светите братя бяха почти неизвестни у нас. Затова по повод на настоящото издание поръчахме и получихме четири критични студии относно изворовите текстове, написани от филолози, историци и историци на изкуството;

Лого на поредицата
„Европейска духовност“

- няколко от публикуваните в антологията текстове отдавна се анализират по време на занятия по история на българската литература във II курс (например гръцкото Пространно житие и Проложно житие на Св. Климент). Но на полските студенти е трудно да ги четат в новобългарски превод. Надяваме се нашата антология да бъде полезна не само на специалистите по славянска и българска филология, но и за семинарни упражнения по история на славянския свят;

- в работата над превода на текстовете взеха участие д-р Анна Мачейевска от Катедрата по класическа филология, която неотдавна преведе на полски трактата на Симеон Солунски „За Божия храм“, проф. Мачей Кокошко, класически филолог и историк, ръководител на Катедрата по история на Византия, д-р Александър Наумов, Иван Петров и Агата Кавецка от нашата катедра, които вече са превели творби от старобългарска агиография, литургична поезия и

Посветено на 1100-ната годишнина от Успението на Св. Наум Охридски Чудотворец.

фолклорни легенди. В подготовката на сборника се включи и абсолютната Магдалена Пашик.

Св. Климент и Св. Наум са главни герои на антологията, като първи Кирило-Методиеви ученици. Посветените им текстове са разположени в контекста на делото на всички Седмочисленици. Избраният материал е разделен на две части, съобразени с жанровата подялба на старобългарската литература. В отделна част се публикуват преводи на фолклорни легенди от Охридско.

Постарахме се да представим равноправно византийската и славянската традиции с техните характерни особености.

Двете официални църковни традиции – византийска и поствизантийска, представяме с текстове, създавани в продължение на няколко века: известните творби на Теофилакт Охридски, Димитър Хоматиан, Константин Кавасила и литургичната продукция от Москов. Славянската официална литературна традиция е свързана с Охридската книжовна школа, с интересните „агиографски“ опити на Йонче Снегаров, както и с „по-българеното“ литургично творчество на епископ Партений.

Трите критични студии включват:

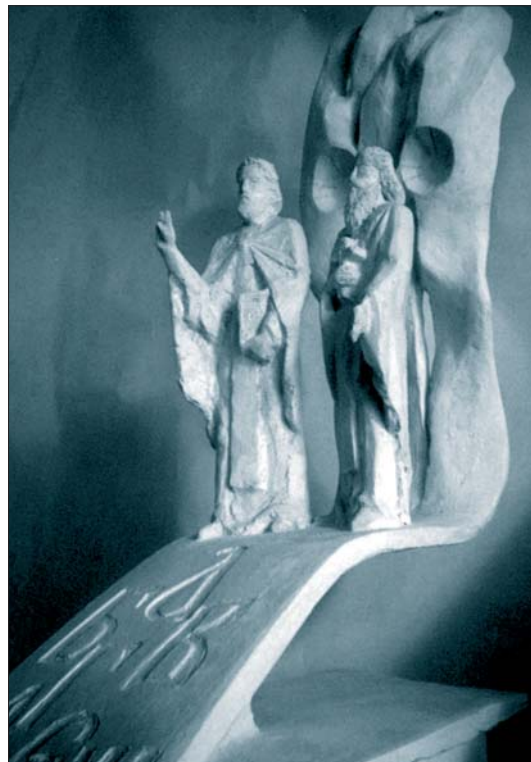
- Славия Бърлиева, Димо Чешмеджиев „Св. Седмочисленици в гръцката и славянската литературна традиция“;

- Елка Бакалова „Седмочислениците в изобразителното изкуство“;

- Георги Минчев „Паметта на Св. Седмочисленици във фолклорни легенди и предания.“

В химографския раздел са дадени преводите на най-старите славянски творби от X и XI в., а също гръцки текстове от XII-XIII век, както и по-късното литургично творчество на Московското книжовно средище. Публикували сме и превод на църковнославянска служба от епископ Партений, създадена през XX век. Съблюдавали сме особеностите на полската езикова традиция, която ползва гръцизирана славянска терминология. Произведенията са подредени хронологично. Фолклорната традиция е представена от 30 прозаични текста, записани в продължение на сто години: от братя Миладинови, през Марко Цепенков, та чак до началото на XXI век. Книгата съдържа 30 цветни и черно-бели илюстрации, подбрани предимно от проф. Елка Бакалова.

Авторката е преподавател по палеославистика и народна култура в Катедрата по южнославянска филология на университета в град Лодз, Полша.

„Св. Св. Кирил и Методий“. Скулптор Райнис Гелов (проект)

„Св. Богородица и Св. Седмочисленици“. Икона (фрагменти) от черквата „Св. Благовещение“ в гр. Корча, Албания (XVIII в.)

Мото на поредицата

Апостол Павел:

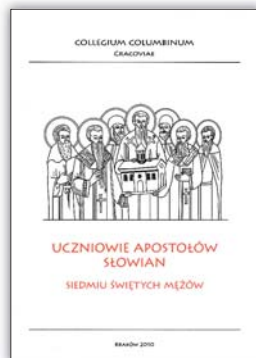
„Ако коренът е свят, то и клоните са святи.“

„Послание до римляните“ (глава 11, стих 16)

Корица на антологията „Учениците на славянските апостоли. Свети Седмочисленици.“

Антология с полски преводи на текстове, посветени на Св. Седмочисленици: славянски и гръцки, химография, фолклорни легенди от Охридско, резултат на плодотворно творческо съдружие между полски палеослависти от различни университетски средища и колеги от Българската академия на науките.

Библиотека „Европейска духовност“, том 4.

Подготвили за печат Малгожата Сковронек и Георги Минчев. Илюстрации проф. Елка Бакалова.

Рецензенти д-р Леонард Горка и проф. д-р Александър Наумов. Редактор на издателството Елжбета Биатон.

Технически редактор Яцек Зарични.

Изданието е одобрено от Министерството на науката и висшето образование.

Издателство „Колегиум Колумбинум“. Краков, 2010.

Култура и държава

Старобългарската книжнина – принос в общочовешкото развитие

Арис Георгиу
Кипър

„Заслужена е почитта към Кирил и Методий, създатели на писмеността на българския народ. Тази почит изразява по възлнуващ начин този народ, постигнал наистина забележителни културни висини.“ (1981)

Проф. Винченцо Диаманте
Италия

„Културата не е само богатство на един народ. Тя е съкровище за цялото човечество. Кирил и Методий, създадената от тях и разпространена от техните ученици писменост има значение за целия свят, понеже те дадоха възможност на всички славяни да бъдат братя с приемането на християнството.“ (1979)

Проф. Жан-Пиер Бонамюр
Франция

„Когато бях млад славист, започнах да изучавам църковнославянски текстове и старобългарски език по забележителната граматика на Андре Вайан. В лекциите по история на езика се отдаваше почетно място на творчеството, личността и житието на славянските първоучители. Още на студентската скамейка Кирил и Методий ми се струваха – не само на мен, а и на останалите студенти – изключително ярки фигури. В техния живот се съчетават достижения от най-различен порядък: научни (създаването на славянската азбука и първите преводи), религиозни, нравствени. Техните средновековни биографии могат да бъдат четени като приключенски роман и това е особено поразително.“

Идеята, че културата е дело на творческата смелост, на мъжество и на личния риск (което включва естествено изненади и несгоди), като че ли понякога се забравя в наше време, но тази идея все пак живее в подсъзнанието ни и винаги придава актуалност и свежест на юбилейте, посветени на Кирил и Методий.

Редом с личния подвиг на славянските първоучители трябва да се помни и решаващата роля, която изиграва българската държава за опазването и разпространението на славянската култура.

Българската история е един от най-блестящите примери за значението на културата в развитието на отделните народи – тя не е украшение или завършващ етап в развитието им, а е самото негово сърце и двигател. Нуждае се от защита, защото самата тя защитава държавата.

Като дългогодишен председател на Френския славистичен комитет, преподавател в Сорбоната и директор на Националния институт за славистични изследвания, аз се стремя да допринасям горните заключения да достигнат до съзнанието на съвременните европейци.“ (1985)

Константин Философ

Дълбоки мисли с малко слова

„Логотетът, като го видя, че е такъв, даде му власт над целия свой дом и му позволи да влиза свободно в царските палати. А по-късно веднъж го запита:

„Философе, бих искал да зная що е философия?“

А той с бързия си ум отговори веднага:

„Познаване на Божиите и човешките неща, което учи доколкото човек може да се приближи към Бога и как чрез дела да стане образ и подобие на оногова, който го е създал.“ (Битие, глава 1, стих 26).

От това този велик и почитан мъж го обикна още повече и често го разпитваше за тия неща. И Константин му разкриваше философското учение, като изказваше дълбоки мисли с малко слова.“

Превод на новобългарски език Боню Ст. Ангелов и Христо Кодов
Из „Пространни жития на Св. Св. Кирил и Методий“

Старобългарски ръкопис, писан на пергамент през втората половина на XII век. Съхранява се в Библиотеката на Българската академия на науките в София. Съдържа 101 листа. В кирилския текст са вмъкнати изрази на глаголица.

Писан в Кичево (близо до Битоля) от Граматик Георги. Редом с триспесниците на византийските химнографи в този ръкопис са запазени и оригинални акростихови триспесници на старобългарския книжовник Епископ Константин Преславски.

Открити и изследвани от Георги Попов през 70-те години на XX век.

„Битолски триод“

Д-р Вимлеш Верма
Индия

„Славянската писменост, създадена от Кирил и Методий, е не само една от най-старите в света, но тя е една от най-точните в съвременния свят. Със своята фонетична яснота, която е в основата на българския език, тя е близка до индийската и улеснява всички чужденци – от езиковеда до обикновения студент, които изучават научно и практически български език.“ (1978)

Кабир Чоудхуки
Бангладеш

„Целият свят се гордее с делото на Кирил и Методий – създателите на славянската писменост.“ (1981)

Рафаел де Касно
Мексико

„Създаването на старобългарската писменост представлява принос в общочовешкото развитие. Кирил и Методий създават азбука, която отразява фонетично говоримия език върху основата на старогръцката и латинската азбука. Днес тази азбука ползва народи, които населяват една пета част от земното кълбо.“

Забележителната творба „За буквите“ на приемника на делото на славянските първоучители Черноризец Храбър има значение и за нашето съвремие.

Вече хиляда и сто години след писаното от Храбър, местните народи на американския континент продължават да се борят, за да извоюват за себе си това право.

Не само фонетичната азбука, но самата идея за обучение на роден език, са съществени приноси на България в световната култура.“ (1981)

Хуан Едуардо Сунига
Испания

„Познавам добре много европейски страни и култури. А България притежава толкова много качества, че е невъзможно да не бъде обичана.“

Монсиъор Алберт Раух
Германия

„Първоначалното название на Стария континент се отнася за земите около Босфора и Дарданелите. По тази причина ние, западноевропейците, а не вие, българите, следва да казваме „Отиваме в Европа“.

Иван Шишманов:

„Начевайки от епохата на Кирил и Методий, Климент и Черноризец Храбър, българинът не се задоволи да живее само за себе си. Той работи за цялото славянство. А имаше един момент, когато той взе участие дори и в развитието на общоевропейската религиозна и обществена мисъл. Нашият скромен Поп Богомил е прещественик на Константиновия еретик Ивана Хуса, и на Вилхелм, и на Лютера...

Една нация, която веднъж е изиграла една роля в историята, може да играе при дадени благоприятни условия и втори, и трети път.“

„Св. Св. Кирил и Методий“. Худ. Добрина Бадалова

Боголюбец

Бележит паметник от Златния век

Григорий презвитер е живял в края на IX в. и началото на X век. Старобългарски книжовник от литературния кръг на цар Симеон, виден представител на Преславската книжовна школа. Известен като преводчик на библейски книги от гръцки език. Името му е познато въз основа на известие в т.нар. Архивски хронограф от XV век, руски по произход, който се съхранява в Руския държавен архив за древни актове в Москва (№ 279/685, фонд 181, №3). Аналогична приписка се пази също във Вилюнски сборник от XV век, съхраняван в Литовската държавна библиотека във Вилюнос (№ 109). Трети руски препис има в Националната библиотека на Полша във Варшава (Сигн. BOZ – sim 83). Първото научно съобщение прави Константин Калайдович в книгата „Иоани ексарх Болгарский“ (1824).

„Книги на Божия Стар завет, разкриващи образите на Новия завет, които са истинни, преведени от гръцки език на славянски при българския княз Симеон, син на Борис, от презвитер и монах Григорий, църковник на всички български църкви, по заповед на същия книголюбец княз Симеон, по-добре да се нарече боголюбец.“

Междукултурен диалог

Немско-български книжовни взаимоотношения

Проф. Румяна Златанова

Възникването, особеностите и проявите на балканското културно пространство са били досега обект на многобройни дискусии в рамките на изследванията, посветени на Югоизточна Европа. Съществена роля при това играят сложните и многопластови процеси на комуникация и посредничество, оказали влияние върху формирането на духовния и културен облик на Балканите. България и Германия се радват на дългогодишни исторически взаимоотношения, белязани от активен културен и икономически обмен. „Повратът“ от 1989/1990 г. допринесе за преодоляване на настъпилия вследствие на политическите отношения след Втората световна война застой на немско-българските взаимоотношения, особено след възникване на двете немски държави през 1949 г. Докато в университетите на Лайпциг и Източен Берлин българистиката се подпомага активно от държавните институции, развитието ѝ във Федералната република зависи от проявяваната инициативност на отделните славистични институти. Въпреки това научно-културният диалог все пак продължава да се развива, особено благодарение на поддържаните сътрудничества от университетите на Хамбург и Саарбрюкен. Но дори и в рамките на институциите, заслуга за такъв напредък имат отделни личности, на които се удава да създадат свободни пространства за духовно общуване още по времето на желязната завеса.

По инициатива на видните българисти проф. доктор хонорис кауза и чуждестранен член на Българската академия на науките Волфганг Геземан и на професор и почетен доктор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ Хелмут Шалер на 1 декември 1995 в Марбург се полагат основите на „Немско-българско дружество за подпомагане на връзките между Германия и България“ със седалище Берлин като сдружение за общественополезна дейност. Учредителното заседание на дружеството се провежда на 31 май 1996 г. в Берлинската държавна библиотека. За президент е избран проф. Шалер, а членове на Президиума са: д-р Барбара Байер, проф. Юрген Кристофсон, проф. Ханс-Дитер Дьопман, д-р Зигрун Комати. Сред почетните членове на дружеството са проф. Волфганг Геземан, д-р Хорст Рьоллинг, д-р Норберт Рандов и др. Вниманието на това частно, независимо и надпартийно дружество е насочено към поощряване на връзките между немските и българските интелектуалци, особено от областта на езикознанието, литературознанието и културологията. В първостепенни задачи на дружеството се превръщат: публикуването на българистична литература, изнасянето на доклади, организирането на симпозиуми и изложби за България в различни области на науката и културата.

С Годишника „Bulgarien-Jahrbuch“ се създава печатен орган, в който се поместват актуал-

ни научни приноси от различни българистични области: история, литературознание, езикознание, европейска политика, общество, култура, право, икономика, както и библиографии, следвани от статии за отделни личности, които представляват важен извор за историята на българистиката. Частта за рецензии и отзиви е посветена на актуална българистична литература, обнародвана на немски, английски, френски, български или друг славянски език. По този начин „Годишник България“, издаван по поръчение на дружеството от Волфганг Геземан, Румяна Златанова и Румяна Иванова-Кифер, се превръща в плодотворна съставка на европейската културна съкровищница.

През 1916 г. бележитият балканолог и българист Густав Вайганд основава в Лайпциг поредицата „Bulgarische Bibliothek“, от която до 1919 г. излизат 9 тома с изследвания на изтъкнати български автори в областта на историята (А. Иширков, В. Златарски, Н. Ста-

том 5. Първо издание на „Женско сърце“ от Йордан Йовков на немски език в превод на големия познавач на българската литература Хартмут Хербот.

Том 7. Лирика на талантливия пловдивски поет Борис Пасков в превод на Андреа Урих.

Том 8. Актуалният хабилитационен труд на Хорст Роли за социалната работа в България.

Том 9. Сборник с изследвания на немско-българските контакти в областта на културата и литературата от XIX и XX век, съставен от Дитмар Ендлер.

Том 10. Представа двуезичен Каталог на изложбата на девет немски и един български художник, представена на X-ия Международен салон на изкуствата в НДК през 2005 г.

Том 11. Синтезирано представяне на историята и актуалните проблеми на Българската православна църква от нейния голям познавач проф. Ханс-Дитер Дьопман.

Том 12. Двуезичен каталог към изложбата „Житието на Св. Ме-

Проф. Румяна Златанова, проф. Волфганг Геземан и проф. Хелмут Шалер

нев), етнографията (М. Арнаудов), стопанските науки (В. Радославов, Й. Данчов), народната поезия (П. Р. Славейков) и литературата (П. Ю. Тодоров). От 1996 г. поредицата се появява в „Нова серия“ в рамките на изданията на Немско-българското дружество. Под редакцията на Волфганг Геземан, Румяна Златанова, Петер Мюлер и Хелмут Шалер междувременно са излезли над десет тома, а именно:

Том 1. Съдържа ненадминатия и отдавна превърнал се в библиографска рядкост превод на Герхард Геземан на 42 български народни песни в стереотипно издание и с въведение от Хелмут Шалер.

Том 2. Представа дипломната работа на Хайке Радер върху романа на Блага Димитрова „Отклонение“.

Том 3. Съвместно изследване на Карстен Груневалд и Димитър Стоилов върху екологичната ситуация в България и потенциала за нейното развитие и опазване.

Том 4. Първа стихосбирка на Цвета Софрониева в двуезично издание на български и немски език. Преводът е на Герхард Тиман.

тодий“ от Спартак Паскалевски и информация, въвеждаща в епохата на славянските първоучители.

Том 13. Документален двуезичен сборник, съдържащ доклади от областта на църковно-религиозната и духовната история по повод на Месеца на българската култура в Абатство Химерод (Германия) през 2007 г., както и каталози към представените там изложби: Икони от Националния църковно-исторически музей в София и Съвременното изкуство, застъпено от четирима български художници.

Том 14. Дисертационният труд на Георги Димитров върху проблеми на трансформационния процес в сферата на културните институции в България след 1989 г.

Някои публикации документират нови аспекти в развитието на немско-българския културен диалог. Така например изложба към художествения проект „9 + 1“, показана в Националния дворец на културата, София, от 27 май до 12 юни 2005 г., представя проблема за актуалния европейски художествен контекст. Проектът получава Специалната награда на НДК.

„Св. Наум“. Икона от Дичо Зограф в с. Вевчани, Албания (1867)

Осми декември във Фрайбург

Паметта за проф. Иван Шишманов събра във Фрайбург на 8 декември 2010 г. политици, учени и преподаватели, дипломати и радатели на културата. На сградата на Славянския семинар бе поставена паметна плоча на големия български учен.

През 1926 г. Иван Шишманов развива оформените си възгледи за един на Европа на Първия Паневропейски конгрес във Виена и изпраща послание до участниците в конгреса: „Европейският съюз трябва да бъде не само съюз на интересите, но и на духовете, а още повече и на сърцата“.

На тържественото откриване присъстваха депутатът от Бундестага д-р Гернот Ерлер, ректорът на Фрайбургския университет проф. Хане-Йохан Шивер, ректорът на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ проф. д-р Иван Илчев, учени, общественици, студенти от България и Германия. На научен симпозиум бяха представени неизвестни изследвания за живота и дейността на учения. Организатори на тържеството са Славянският семинар към Университета, Лекторатът по български език, деканът на Филологическия факултет проф. д-р Елизабет Шоре, немски обществени институции. Поздравителни адреси изпратиха министър Сергей Игнатов, председателят на БАН акад. Никола Съботинов, български депутати от Европейския парламент и парламентарната група за приятелство „България-Германия“ към Народното събрание.

Доц. д-р Румяна Конева

Проф. Елизабет Шоре и доц. Румяна Конева сред колеги

„Св. Богородица на трон“. Худ. Добриня Бадалова

Слобода на съвестта

Наший еднородец и приятел г. Райчо Каролев, който тая година свършва Духовната академия в Киев, прибърза да ни почете с изпращане един свой душевен труд за обнародване в един от органите на Бъл. Кн. Дружество. С този труд, в който говори господство му за богомилството, много ни зарадва и вярваме, че не по-малка радост и благодарение ще усетят и всичките ни читатели от него, като съдържат му е тъй много важен, любопитен и занимателен особено за нас – Българите.

Богомилството, ако собствено и да е рожба на Манихейската ерес, е принесена из Армения и в европейските владения на Византийската империя и оттам в България. Тая обаче ерес в България най-първо се разви – под име богомилство – и, тъй да кажем, се усъвършенствува още в Х век; оттам започна да се разпръсква – най-много на запад от България – по съседните страни, както словенски, тъй и несловенски, като после се прехвърли и в Италия; дору най-сетне се озова и разложи чак в Френско, най-много в южно Френско, и подире разпусна клонощица и по други страни в средна Европа...

И особено в първите години на XIII век тая ерес дотолкова се беше усилила, щото от многото и безбройни грехове на почернялата съвест на главата на католическата черква забра голям страх да бере пред нея. Затова не се забави намесникът Божий – Папата да дигне и проведе кръстоносни походи срещу изповедниците на речената ерес, като в същото време постави на саде инквизиционни съдовища за тези хилядократно проклетни еретици, които бидоха страшно мъчени и с хиляди убити.

При всичко това слободата на съвестта най-сетне се възтържествова и Христениите почти на всички западна Европа в една открита, решима и много люта борба в разстояние на две-три столетия (от втората половина на XIV в. до свършването на първата половина на XVII в.) отърваха се от душевния и телесен хомот, който бе вложил на тях властолюбивият Рим – Папа и неговото тиранско духовенство. Прочее, гусистовото, протестанството и другите появили се разни ереси в западна Европа не са освен дъщери на българската ерес – на Богомилството, което фактически биде претеча на слободата на народите в западна Европа, на които бе съдено да изпитат толкоз столетия безбожните постъпки и други най-приврепи ловавини на Рим – Папа.

Ето великото значение на Богомилството... И ний с особено задоволение отваряме за статията на г. Р. Каролева съгласно на Пер. Списание – едно, че самият предмет, който съдържа статията, е от голяма важност и значение, и друго, че на това същи предмет едва имаме у нас е познато и то на твърде малцина души и едва-ли по-отколе от десетина години насам, като от по-преди, доколкуто знаеме, не се е говорило у нас за този предмет, нито писало... Прочее, г. Каролев е първият от еднородците ни, който се опитва в цяло да ни представи изложение за Богомилството... и с това още да възбудим желание за по-сериозно и по-критическо издирване и обработване на тоя предмет от сами родени Българе.

Нашата отечествена история не е по-долна в богатството си от историята на другите по-отлични европейски народи, но за съжаление голямо не сме могли досега да се добиеме с пълна, обработена и усъвършенствувана история... Затуй днес като начеват да се появяват нови и ревностни работници на историческото наше народно поле, не може да не усещаме велика радост в душата си...

„Периодическо списание“, кн. 3, март 1871 г.

Райчо Каролев

Новопокръстени

Християнското вероизповедание в България

Райчо Каролев

Обръщанието на Българите в християнството се наченало от покръстването на цар Бориса и семейството му, но не е било всенародно, и от историческите свидетелства се вижда колко труд е положил Борис доде утвърди в народа си спасителното учение на Христовата вяра.

Подир Борисовото повеление да се кръстят много от неговите поданици-езичници се кръстили; но не направили това болерите и управителите на областите. Те възбунтували народът и сички наедно с голямо свирепство станали против господарят си като говорели, че той им дал лош закон, искали да го убият и на мястото му да турят други цар, ревностен езичник. Цар Борис обаче потъпкал метежа, избил началниците на този метеж заедно с жените и малките им деца, а по-малко виновните помилвал. Подир това християнството съвсем се утвърдило в България, само немало жътвари за богата жетва.

Освен това за новопокръстените български народ съдено било да влезе в препирни, които били причина да се раздели християнската черква. Едвам цю българският народ е чул името Христово, трябвало да види светинята разклатена от хорско властолюбие. Известна е препиранията между римския престол и цариградския патриарх, който се подигнала за възкачването на патриархеският престол Фотия и която се е свършила с разделяването на черковите. Тъй също се знае каква рол е играла България в тая религиозна препирня.

На цариградския събор в 867 г. било решено, щото новонасадената българска черква. [...] Шом си отишъл от България римско-католическият епископ заедно с римското духовенство, гръцкият император, за да удържи в своите ръце българската черква, изведнъж й дал големи правдини: той дал на българския архиепископ второ място подир цариградския в цариградските тържества. А около половината на Х век, в царстването на Петра Симеонова, българската черква била наречена самостоятелна и архиепископът Дамиян бил провъзгласен за патриарх, но за малко време.

Няма съмнение, че черковното неустройство и волненията, които са раздирали България още в началото на нейното стъпване в християнския живот, не са могли да преминат без да оставят дири. При това още народът не е можал да не изпита съблазън, който е произлязъл за България, за която двете черкви са се карали помежду си. Прочее, какво богато поле трябва да са били тези несъгласия за противочерковното учение, което едновременно е отхвърляло и гръцкото православие и латинския католицизъм!

Нека си наумим, че още в VII век Тракия е била населена с еретици от императора Константина Копронима, и че те не са стоели като празни зрители, когато се е разпространявала в България християнската черква, която те

дълбоко ненавиждали. По сичка вероятност те са били причина, дето българските работи станали известни в центърът на Паликианството в Армения, което е и дало възможност на арменските павликяни да се надаяват, че ще придобият за сектата си цяла нова страна.

И наистина, във времето на несъгласията между Рим и Цариград се явили в България наедно с римските и гръцките проповедници и еретически проповедници от Армения. Не може обаче да се каже, че само павликианската пропаганда е разпространила ереста между Българите. Освен павликианите едни подир други в България тичали различни сектатори, дето страната ни представлявала най-стодно поле за разпространяването на различни лъжливи понятия за вярата.

От отговорите на папа Николай I на въпросите, които му били предложени от Българите, се вижда, че когато за кръщението на Бориса се разчуло по цял восток и запад, ревностни последователи на учения, противни на християнството, отсякъде са се появили в България. Те били от една страна последователи на павликианите, от друга – на месалианите и манихейците.

„Вие пишете, отговаря папата на Бориса, че Християни от различни страни, Гърци, Армени и др. проповядват у вас Християнството секи по своему.“

От тези слова се вижда, че Българите още до дохожданието на Павликианите в България били запознати с дуалистическото учение. И наистина, според свидетелствата на Петра Сицилийски и неговият съвременник патриарх Фотия, дуалистите, освен в околностите на Филлибе, имали свои черкви, т.е. устроени религиозни общини и в други места на Балканския полуостров, както в Западна Македония, в градищата Кивос, Филипи и в Ахая. Тука, манихейството е действало на Българите-езичници, оттука се разпространявало по цяла България, дето било преработено в нова форма...

Но благодарение на просвещената, истинно-апостолска дейност на учениците на Св. Методия, особено на учениците на Св. Климент Охридски, била предотвратена опасността, която висяла над новонасадената вяра в България. На това основание, вижда се, православната черква в числото на подвизите на Св. Седмочисленици прославява „уничтожение сил богомилов“ или „и страшних волков месалиан“. С такива подвизи се слави и Йоан Екзарх, на когото още тогава се е уподобявала с дейтелността на великите отци на църквата (Василия Велики, Йоана Златоуста и др.) и на нея показвали като на образец.

Ето как говори Козма презвитер, като се обръща към съвременните нему епископи:

„Подражайте бивших прежде вас в ваших синех святых отец и епископ Григория Меноу, и Василия, и Ивана, и проч... их же печали и

скорби вашия о людях кто исповедает... Подражайте Ивана презвитера нового, его же и от вас самих мнози знают, бывшего пастуха и екарха, иже в земли българстей.“

Требва да забележим обаче, че книжната образованост на горепоменатите лица на няколко време е задържала успеха на ереста не винаги, защото тази образованост е била достояние само на няколко лица, а не на цялата маса народна. Християнските идеи твърде полече са се вкоренявали в народната маса.

Напротив, ние виждаме, че словенските просветители, като обрънали Бориса в християнство, не успели да изкоренят езичеството по сичките места на България, което съществувало чак до цар Петра. Българите яко държали своите езически верования, които до най-голям степен били проникнати от дуализъм, който ги сроднявал с Павликианите и откривал на последните път да се вмъкнат в българския и в другите словенски народи.

Знаено е, че цариградският събор в 869 г. запретил на Словените в Тракия и Македония да изгняват езическите обреди, от които те не можели да отвикнат. Освен това, за достоверно може да се каже, че причината, дето тъй дълго съществувало езичеството между Българите подир официалното приемане на Християнството, били Манихейците, които имали свои проповедници и влиятелни представители по цяла гръцка империя. Манихейците са се отличавали с градушното и общителността си. От словата на Йоана Екзарха се вижда, че еретиците имали голямо значение в България. Те стоели на първо място в онова време между противниците на православната черква в България, а на второ-езичниците.

В своето четвърто слово Йоан Екзарх Български говори:

„Да ся срамятот убо вси пошибени и сквернии манихей и вси погани словени и вси язици зловещи.“

Тук той смесва езичниците с еретиците.

Звукът от поученията на словенските просветители още къртял в България, когато дошли павликенските учители от Армения. Те с още по-голям успех, отколкото техните предшественици Манихейците, повели делото на пропагандата и техните заблуждения в кратко време наченали сериозно да угрожават на православията в България.

Ако са се изгубили езичниците, на тяхно място се е появило по-опасно и по-страшно общество, членовете на което са се ползвали с огромен и с нравствен авторитет. То станало още по-опасно, когато му станал глава един от тези водачи, които са призвани да бъдат ересоналичници.

Този нов водач направил реформа в Манихейството и Павликианството, дал нов вид на тази ерес, която се и нарекла на името му. Този водач бил българският поп Богомил.

С книга и билка

Последователите на Боян Мага и Поп Богомил разнасят по цяла Европа забранени книги и лечебни треви

Емил Елмазов

Емил Елмазов

Течеше далечната вече 1979 година. Политическият живот в България почна да се размразява. Подходът към народната медицина също беше изваден от фризери-те и изложен на слънце.

През лятото в Сопот се състоя Първата национална конференция по народна медицина. Появиха се първите кристално чисти, избистрени факти – от древните писмени източници и от фитотерапевтичната наука. Появиха се надежди за откриване на стари и скорошни извори. Сред академичите и професорите, между които се открояваше фигурата на Даки Йорданов, та чак до последния не-известен билкар от най-задния ред на Сопотското читалище, потърпна предчувствие за бъдеще.

По онова време само в областта на народното билкарство в България бяха вече познати над 800 вида дивни лечебни растения – от тях 127 активно използвани. Статистиците изчисляваха, че това са 6,5 процента от броя на всички видове билки, съставляващи световното лекарствено богатство. По 8 процента имаха само Индия и Афганистан. Ние, българите, бяхме трети.

Но къде бяха нашите древни писмени извори? Говорехме за тях, но не бяхме ги докопали. Цитирахме ги, без да знаем кой ги е виждал. Апокрифното си беше останало апокрифно. До музейните оригинали обикновеният човек нямаше достъп.

Изследвайки използването на лечебните растения в българската медицина от времето на Средновековието до наши дни, проф. Петър Петров твърдеше, че особено ценен е съставеният през X–XI век богомилски „Зелейник“ – безспорно най-старият запазен рецептурник с изключително полезни от съвременен научно гледище наставления и древни начини за лечение с билки. Той твърдеше, че е запазен, но къде точно се намира, не уточни.

Конференцията завърши, за да не се повтори никогата повече. Но към моите наивни стремежи на млад журналист да открия „Магическата ботаника на Орфей“ се прибави още една неимоверно трудна задача – да открия и да прииздам неизвестния богомилски „Зелейник“. И всеки българин, който го поиска, да го има в ръцете си. Та това е сила, богатство, послание...

Година по-късно се озовах в Одеса. Бях командирован от тогавашното списание „Отечество“ да напиша журналистически репортаж за ферибата от Варна за Иличовск. Още с пристигането ми тамошните българи ме запознаха с Михаил Дихан, професор в местния университет, българин по произход, фронтovac с една ръка. Неговият дом беше като изповедалня за бесарабските българи, които живееха по далечните села, недостъпни тогава за чужденци без открит лист.

От дума на дума и аз си изповядах болката: дали из тези села няма да се намери нещо онаследено от богомилите, например някакъв много стар препис на „Зелейника“: „Остави ги тези села – каза ми тогава Дихан. – Нищо няма да намериш там, освен да те арестуват. Бягай в Киев, в Киево-Печорската Лавра, ако нещо намериш там – печелиш, ако не намериш, значи търсенето ти е напразно. Гледай си фериботите...“

Съгласих се на тази авантюра, защото знаех, че синът на цар Симеон Боян-Вениамин си е останал езичник и е предпочел да се пресели в Киевската Рус, където става придворен поет и гадател. Дали той сам е пожелал да се премести там или е бил изгонен заради своите странични занимания не се знае, но че е отнел със себе си цели коли с книги – това си го представях доста картинно.

И още нещо: на историците е известно, че много ръкописи са напуснали тогавашните български земи с войските на княз Светослав. Те са били взети от личната библиотека на цар Симеон и следи от тях продължават да се появяват дори в наши дни. Като например преписът на знаменития „Изборник“, съставен в Преслав почти по същото време, когато е събран и „Зелейника“. В Киев вече се разнасяли негови копия – защо да не се появи отнякъде и търсеният богомилски лековник.

Киево-Печорската Лавра е пражославен мъжки манастир, един от най-древните и най-значимите в духовно, историческо и художествено отношение обители в Русия. Разположен е върху два хълма на брега на река Днепър, в южните околности на Киев.

Нейната история е неразривно свързана с т.нар. Далечни и Близки пещери (на древноруски „пещоры“), в които са се подвизавали основателите на руското монашество. За тях споменава за първи път през XII в. преподобният Нестор Летописец, авторът на „Повесть временных лет“.

Според него, основател на пещерното отшелничество на мястото на бъдещата обител е свещеникът Иларион – виден подвижник и богослов. За своето молитвено уединение той избрал живописен хълм, недалеч от близкото село

Берестово (лятна резиденция на киевските князе), където изкопава пещера. През 1051 г., по времето на Ярослав Мъдрий, Иларион е избран за митрополит на Киевската катедрата и пещерата му запустява.

Още същата година в Киев пристига от Света гора, където получава монашеско пострижение в манастира Есфигмен, преподобният Антоний Печорски и се заселва в пещерата на Иларион. Благочестие му привлича жители на Киев и те идват за благословия и духовен съвет при богомъдрия старец. Тези, които се стремели към монашество, остават с него. Между тях е и преподобният Теодосий, който по-късно става настоятел на манастира и основател на общежителното монашество в Русия.

Там обаче аз опрах на камък в своите издирвания. Нямахме никакъв „Зелейник“, нито началството ми обърна никакво внимание.

Най-сетне честит бях да получа три-четири страници циклостил-на извадка от старинния богомилски „Зелейник“. Той беше написан на старобългарски език, но аз вече добре си служех с полския и не ми костваше особен труд да разбера написаното.

Когато се върнах в България, един професор от Шуменския университет ми помогна да преведа съдържанието на лековника и той вече тридесет години е в ръцете на българина. „Вестник-книга“ или „Народен домашен лекар“ се издаваше през ония години в реален тираж от 100 000 екземпляра. После го отпечатах и в отделна книга.

А иначе моят репортаж за ферибата беше вълн и шефове казаха, че възлението на Черно море не ми се е отразило добре. Напротив, отвърнах им, много добре ми се отрази. И се изповядах на най-големия си началник, с брада като на богомилски деец – главния редактор Серафим Северняк. Той ме почерпи с една водка за свършеното. Всичко друго – на полза роду. Ама ей на, сега имам какво да разкажа.

Музейните дейци в България през 70-те и 80-те години на XX в. са издирили много шефове на народната ни медицина, предавани и прилагани устно, от поколение на поколение.

Изследвайки използването на лечебните растения в българската медицина от времето на Средновековието до наши дни, академикът е цитирал, че особено ценен е съставеният през X–XI в. богомилски сборник Зелейник, който безспорно е най-старият запазен рецептурник – лечебник, съдържащ изключително полезни наставления и древни начини за лечение с билки.

Авторът е писател и публицист, член-кореспондент на Академията по информатизация в Москва и председател на Съюза на българите в България

„Христос слеза в Ада“. Миниатюра от псалтир на „Св. Олбанс“ (1130)

Зелейник

Богомилски лековник

Ако някой има камък на сърце, варете зеле без сол и пийте водата. Ако някому се спуска устната, леноно семе объркай с мед, свари и мажи.

Ако някой хърка спейки, да си завържи под дясната мишца калай. Който има перде на око, да го намаже с кобилешко мляко с мед и ще изгони пердето от око си.

Щом прегракнеш: прегракне ли човек като получи оток и хракчи, копринена (мека) вода да изцеди и да я пие. Ако няма копринена вода, пшеничени трици с копър да прецеди и да пие със захар.

При зъбобол: лукови пера накисни във вино с мед, подръжи ги в устата и изпий виното.

За много косми: ситно счукай стъкло, смеси го с козя жлъчка; където някой намаже, там коса не расте.

Хълца ли човек – да изгризе кочан от зелка.

При отравяне: да се пие всеки ден на гладно семе от дива ружа 29 зърна, стрити във вода, или разтривай целия корем с 20–30 стрити и изсушени зърна.

Ако някой човек хилавее, ходи ни жив – ни умрял, да се заколи крава, на лапти да се въплъзи в търбуха и чак до гърлото и ще му мине болестта.

При запущване на пикочните канали: листа от ряпа вари, отвара изпий, а листата, докато са топли, наложи под пъпа, превържи ги здраво и ще се отводниш. Ако не те хване, свари пача трева и изпий с вино.

За бели коси да почернеят: хвани гарван, жив го сложи в конска гной да лежи 15 дни, след което го вземи и изгори, а с пепелта си измий главата и брадата – и белите ти коси ще почернеят.

Ако му се свий на някое сърцето и онемее, запалете две восъчни свещи, загасете едната и кадете под носа му, сменяйки ги.

Ако някой човек отича, мъж или жена, да изпие две лъжици овнешка кръв и ще му мине.

Ако на някой му жълтеят косите, яйца от жерав да смесят с вино, да ги мажат и те ще почернеят.

Ако някой има рана: козя мас с восък да се смеси и да се наложи – и ще зарасне раната.

Ако на някой кръвта от вена тече и не спира, да се счука семе от диво цвекло, да се изпие – и кръвта ще спре.

Ако някому сърцето е нездраво и нечисто, пелин със сабур да се смеси, с мед объркан да се яде.

Ако се пореже човек или падне от кон, че кръв да потече от ръката: яйчен жълтък и стипца разбъркай и наложи на порязаното, а също тази стипца с мляко изпий.

Ако потече кръв от носа, да се напише върху хартия следното: „Страх и трепет на онзи, който иска да се изправи пред свещеници и двуженци в страшното твое Христа Бога нашего Иисуса Христа, и кръвта да спре, много кръв изтече вече“. И после стрий малко морска земя, и си намажи главата, и изведнъж ще спре кръвта.

„Възнесение Христово“. Худ. Десислава Йосифова

Главнята на Царевец

Възрожденска надежда за избавление

„Изгорената земя отвъд християнската крепост“ – по такъв начин средновековният книжовник Фелипе Коренацо Бонакорци представя краят на Второто българско царство пред нашествието на османците.

Последен защитник на Търновград остава Св. Евтимий, патриарх Търновски. Орисан да се сподоби с вериги и апостолско гонение, народният закрилник е изпратен с плач на заточение. Балканските селища Плъчка, Плъчковици и село Прангата край Асеновград, днес наричано Патриарх Евтимово, са запазили спомен за това.

Цар Иван Шишман предвожда многобройна войска за битката с другите вериги в Софийското поле.

А като отглас на трагедията по-късно се появява легенда. Според поверието, цар Иван Шишман, когато напущал скръбен столицата, забил една недогоряла главня на хълма Царевец, близо до Евтимиевата черква „Възнесение Господне“ на върха, с думите:

„Когато се раззелени тази главня, тогава ще се освободи България...“

В очакване Възкресението на отечеството, в годините на Възраждане тази легенда придобива особена сила. От уста на уста се предава, че Шишмановата главня вече е пунала ластарче и то ставало все по-голямо, все по-зелено.

Според Гено Недялков от село Мусина, който невръстен става свидетел как узрява освободителната борба и двеста четници поемат към Балкана, водени от даскал Киро Петров и поп Харитон, в легендата се включва и вездещият отец Матей Преображенец, възприеман ни повече, ни по-малко като живо възплъщение на народната надежда за спасение. Той бил ходил сам лично да види с очите си това ластарче. Турските войници, които охранявали главнята, стреляли по него. Ала куршумът не го хванал...

Продължение на тази легенда е песента за цар Иван Шишман, която Братя Миладинови обнародват в сборника „Български народни песни“ през 1861 година. Нейният първоизточник вероятно е някъде из Западна България, където действително са се водили боевете на цар Шишман срещу турците и където и до наши дни са съхранени много спомени, свързани с местни названия на цар Шишмановата епопея – в Костенец, Ихтиман, изчезналото село Ступенград, близо до Вакарел и околностите. Там именно са открити и документирани най-много нейни варианти. Пълният текст на песента, който съдържа 40 стиха, отпечатва Хаджи Найденов в своята „Книга нарицаема святче или календар вечний. Издание първо“, издадено в Букурещ през 1843 г. и преиздадено през 1853 г. Отпечатва я също Георги Раковски във в. „Будущност“ през 1864 година.

Успоредно на песента се срещат и в сръбското народно творчество, записани в началото на XIX век. В Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ се съхранява български запис на песента, включен от Беню Цонев в неговия опис на ръкописите от 1907 г., с. 503, № 534.

„Отишли са, мила моя майно лъ, на Софийско поле
бой да правят, мила моя майно лъ, за българско име,
бой да правят, мила моя майно лъ, за Христова вяра,
сам ги води, мила моя майно лъ, сам цар Иван Шишман...“

Тази песен се пее повсеместно и до днес наместо национален химн. Тя е вместо химн и на старопрестолното Велико Търново.

Бой за Христова вяра

Братята Миладиновци обнародват песента за цар Иван Шишман

Царь И. Шишманъ.

Отъ какъ съ е, мила моя майко ле, зора зазорило,
Отъ тогасъ е, мила моя майко ле, войска провжрвяло,
Конъ до коня, мила моя майко ле, юнакъ до юнака;
Саби-ти имъ, мила моя майко ле, както ясно слънце,
Оганъ святка, мила моя майко ле, презъ гора зелена,
Войвода имъ, мила моя майко ле, самъ цар Иванъ Шишманъ,
Отговаря, мила моя майко ле, самъ царъ Иванъ Шишманъ:
Боже силни, мила моя майко ле, боже създателю,
Помогни ни, мила моя майко ле, сила и юнаштво!
Бой щемъ да ся биѣмъ, мила моя майко ле, на Совійско поле,
Кръвъ ще ленимъ, мила моя майко ле, за Христово име,
Ще прославимъ, мила моя майко ле, Християнска вѣра. *)

*) Въ Самоковъ ходитъ предание за последни-отъ бой, кои Болгарски-отъ царъ И. Шишманъ направилъ со Турци-те, и на кои цар-отъ смъртелно съ рани на юначко-то поле. Следующе-то предание извлекохме изъ пѣтнически-те записки од Г. В. Чолакова.

Предание. Турска-та ордѣ била во Костенецъ, а Болгарска-та околу Самоковъ на место, кое съ викатъ Сеферъ Чешмесѣ Баиръ. На тои решителни последни бой Цар-отъ Шишманъ съ рани на седумъ места; и кѣде пѣрсна кърв-та му, тамо изврѣха седумъ кладенци, кои и денеска носатъ това име и сетъ въ растояніе одъ Самоковъ еденъ четвѣртъ одъ час-отъ; И кѣде пѣрснала повике кървъ, тамо изврѣлъ поголъмъ кладенецъ. Одъ Седум-те Кладенци Цар-отъ Шишманъ тешко ранѣнъ съ тѣргна въ крепост-та (одъ коя и денеска стоятъ развалини) на место, кое съ издигатъ на десна-та стѣрна на дервен-отъ, одѣещемъ одъ Самоковъ. Въ крепост-та умре одъ рани-те, и тамо съ закопа. Гроб-отъ му состои одъ натрупани камѣна въ дължина шестъ аршини. Турци-те това место викатъ Кѣсѣмъ Ефенди, т. е. св. Димитрія, и честатъ гроб-отъ како свѣтъ; и за това го посещаватъ секои петокъ, ако и пѣт-отъ да ѣ стѣрменъ. Бой-тъ съ сторилъ околу дваесетъ и шестѣ день одъ Октомвріа, и Турци-те вѣрватъ че, св. Димитрія имъ помогналъ на победа-та.

Миладиновците и Пърличев

На 23 март 2011 г. Държавната агенция за българите в чужбина и Историческият факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ уредиха кръгла маса на тема „Народните будители Братя Миладинови и Григор Пърличев“. В нея взеха участие учени, публицисти и общественици от България, Македония и Гърция.

Кръглата маса бе открита от председателя на Държавната агенция за българите в чужбина Росен Иванов. В научната програма участваха учени и от Института за литература и Института за исторически изследвания към Българската академия на науките, УниБИТ, дипломати, издатели и публицисти. Изнесени бяха следните доклади: проф. Кирил Топалов „Поемата на Григор Пърличев „Скендербей: шрихи към поетиката и изворите“; Олга Пърличева „Григор Пърличев и Солун“; Ра-

дослав Спасов „Дейността на Григор Пърличев и Натаниел Охридски по българския църковен въпрос в Македония, отразена в чужди извори“; Костас Динос (Университет на Западна Македония в град Флорина, Гърция): „По повод „Автобиографията“ на Григор Пърличев – Ставриди: език или диалект?; проф. Румяна Дамянова „Изповедните доклади: проф. Кирил Топалов „Поемата на Григор Пърличев в емоционалната картина на Българското възраждане“; доц. Камен Михайлов „Григор Пърличев в Българския литературен канон

на XIX век“; проф. Георги Сталев (Скопие, Република Македония): „Моят интерес към личността и делото на Григор Пърличев“; Надежда Александрова „Жертва и жертвеност в поемата „Сердарят“ на Григор Пърличев“; Елисавета Миладинова „Новооткрити документи за Братя Миладинови“; проф. Илия Тодев „Стоян Чомаков и възрожденците от Македония“; Наум Кайчев „Още за хърватското отношение към Константин Миладинов: Август Шеноа“; проф. Вера Бонева „Братя Миладинови в творчеството на Михаил Арнаудов“; Симьон Симов (Скопие, Република Македония) „Братя Миладиновци в криво огледало“; проф. Ангел Димитров, Република Македония и премъгланото българско наследство“.

Каразини са българи

Проф. д. ист. н. Михаил Станчев

Фамилното име Каразин отдавна е известно не само в университетските и военните среди в Русия и Украйна. Няколко носители на тази фамилия в своето време са образователни, културни и военни реформатори и творци.

Родоначалник на руския клон на рода е Григорий Караджа – един от големите български църковни дейци през втората половина на XVII и първата половина на XVIII в., известен като митрополит Търновски Григорий, архиепископ Охридски и Софийски. Преследван от гръцката патриаршия в Цариград и турските власти, той напуска България и се преселва в Русия по времето на Петър Първи.

Неговият внук Лазар, записан в руските документи като Назар Александрович Каразин (1731–1783), е полковник от инженерните войски в руската армия по време на Екатерина Велика. За българския му произход се говори в няколко документа, в това число и в Указа на Екатерина:

„Известно и вѣдомо да бѣдетъ каждому, что предѣвитель сего, Назар Каразин, находился в Нашей воинской службѣ из иностранных народовъ болгарской нации.“

От баща си Александър, Каразин научава български, турски и гръцки. Завършва инженерно-артилерийска школа и благодарение на своите умения бързо напредва във военската кариера. За заслуги по време на войната на Русия срещу Англия и Пруссия (1756–1763) става поручик и след това капитан, участва във всички походи и битки: Виловската (1757), Кюстринската (1758), Палховската и Франкфуртската (1759) и Берлинската (1760). Няколко пъти е раняван. През 1764 г., вече капитан в Биларски ландмилиции конен полк е уволнен по собствено желание с чин секундмайор.

В навечерието на Руско-турската война (1768–1774) получава чин подполковник и по лично поръчение на Екатерина II заминува със специална разузнавателна мисия в България, предварително минавайки подготовка в Киево-Печорската Лавра. Преоблечен като монах с име Григорий Путник, Назар Каразин обикаля Молдова, Влахия и българските земи, за да разпространи възвание към славянските народи от името на руската императрица и да направи чертежи на турски крепости. Попада в плен и бяга заедно с 3000 арнаути (албанци), овладява Букурещ, пленява турския наместник граф Гику, противник на Русия, и го изпраща в Санкт Петербург. Участва в редица битки, но по здравословни причини излиза в оставка. Високо оценен от висшето командване на руската армия – княз Григорий Орлов, генерал Румянцев-Задунайски и от самата императрица, като честен, верен и храбър офицер „за особие заслуги представен къ дворянскому сословию“, и е произведен в чин полковник, получава голяма парична награда и две села в Харьковска губерния. Там се жени за Варвара Ковалевска, която му ражда двама сина – Василий и Иван. Умира през 1783 г. и е погребен в имението си Кручик, Харьковска губерния.

Василий Назарович Каразин

(1773–1842) – известен в Украйна и Русия през XIX в. просветител и учен-енциклопедист, се ражда на 30.I.1773 г. в украинското село Кручик, Харьковска губерния, което баща му получава като дар от Екатерина за образцова служба. Началното си образование получава в частни немски пансиони, а

Паметна плоча върху стената на Харьковския университет

след службата си в лейбгвардейския Семьоновски полк завършва Минния корпус в Санкт Петербург – едно от най-добрите висши учебни заведения в Русия. По време на следването си той натрупва много знания в областта на математиката, химията, физиката, ботаниката, медицината и естествознанието. Според свидетелства на неговите преподаватели, той успешно можел да стане завеждащ катедра по тези дисциплини в чуждестранни университети. Желанието на Василий Каразин било да учи в европейски университет и да живее в Западна Европа. Императорът Павел I отказва да удовлетвори молбата му и след неуспешен опит да напусне Русия нелегално, помилван от царя, остава на служба в дворцовата канцелария.

След време, когато император е Александър I, Василий Каразин му излага свой план за преустройство на страната и по този начин става много близък с императора. Възхитен от идеите му, Александър I гласува неограничено доверие на Каразин и той започва реализация на своя план. На Каразин принадлежи идеята за създаване на Министерство на народната просвета (първо по онова време в Европа) и създаване на нови университети, в частност, в Харьков. Под негово ръководство се разработват уставите на Московския, Вилнюския, Казанския и Харьковския университет, а също и на Руската академия на науките.

Основна заслуга на Каразин е основаването на Харьковския университет през 1805 г., който според замислите му трябвало да бъде изграден по-добре от Московския и да стане достойно средоточие на просвещението в Украйна и цяла Русия „за да могат хора с всякакво звание и от всяко сословие да намират средства за своето образование“.

С основаването на Харьковския университет Каразин полага началото – представлятели на славянските народи в Османската империя, в това число и българи, да учат в него. Така Димитър Христов Матов завършва Историко-филологическия факултет и по-късно

става професор по славянска филология в Софийския университет; Владимир Димитров Мутев, син на Димитър Мутев, директор на Болградската гимназия, също учи в Харьковския университет; Христо Петков Славейков завършва право, практикува като юрист в България, председател е на XIV Обикновено народно събрание, министър на правосъдието и мн. др.

В Харьковския университет дълго време работи проф. Марин Дринов като завеждащ катедра „Славяноведение“, професор по право, декан на Юридическия факултет. След смъртта на Дринов Харьковският и Софийският университет учредяват стипендии в памет на великия учен, която е възстановена днес в Харьковския университет.

Възпитаници на университета са Андрей Стоянов, защитил докторска дисертация, Михаил Попруженко, по-късно професор в Софийския университет и действителен член на Българската академия на науките.

Далеч преди Освобождението на България от османското робство, основателят на Харьковския университет Василий Назарович Каразин през 1831 г. предлага да се основе университет в София.

Василий Каразин пише до С. Н. Муханов, Харьковския генерал-губернатор: „Аз мечтаех да предложа идеята за основаване на университет в София, в отечеството на моите преци, българи, поради това използвам случая да си потърся покровител. Той, т.е. университетът, вярвайте (макар и да се смеете), не ще да бъде по-добър от моя изопачен и досега изопачаван – Харьковския, защото кой друг, ако не аз, би трябвало да го подготви и да го ръководи.“

Дейността на Каразин не харесва на императорското обкръжение, което с интриги го злостоява пред императора и той с чин статски съветник напуска Санкт Петербург и се завръща в своето имение край Харьков. Жени се за Александра Мухина-Бланкеннагел.

Живеейки в имението си, Василий Каразин основава училище за крепостни деца, създава Селска дума, селска полиция и пожарна. Там той разработва и много от идеите си, занимава се с научни изследвания в различни сфери, пише писма до императора и изказва своето мнение по външната политика на Русия. Провеждайки метеорологични наблюдения, стига до извода, че е необходимо да се организира непрекъснато наблюдение на метеорологичните явления, за да се предсказват сезоните и времето. Открива принципа на турбулентността, изказва идеята за получаване на електрическа енергия от горните слоеве на атмосферата, разработва редица проекти за прилагане на парата за отопление, като предрича, че е възможно цели градове ще се отопляват с газ и парно.

Авторът е българин с корени от Кортен, Република Молдова, преподава в Харьковския университет, Украйна.

Паметник на Св.Св. Кирил и Методий в Микулчице, Чехия. Открит и осветен на 23 май 2008 г.

Писано за Остромир

От преславски оригинал

Остромировото евангелие носи името на боярина Остромир, по чието заръка дякон Григорий от 21 октомври 1056 до 12 май 1057 г. в Новгород преписва Священото писание, шест-седем десетилетия след покръстването на Киевска Рус през 988 година. Създадено в годините на голям културен подем, свързан с християнизацията и обединяването на различни източнославянски племена в православие, то е уникален паметник на староруската култура. Съхранено е от първата до последната страница. В послепис дякон Григорий е отбелязал точните дати на началото и края на своя труд, упоменал е от кого е поръчано и на коя църква ще бъде подарено.

„Евангелист Марк“. Изображение в Остромировото евангелие (1056)

През 1701 г. Евангелието е включено в имуществения опис на една от църквите в Московския Кремъл. През 1720 г. цар Петър I нарежда да се направи пълен опис на древните книги, съхранявани в църквите и манастирите и по силата на този указ Евангелието през същата година е преместено в Санкт Петербург. Следващата му регистрация е от 1805 г. в опис на вещите на императрица Екатерина II. С нареждане на руския император Александър I то е изпратено в Санкт Петербургската публична библиотека (Библиотека „М. Е. Салтиков-Шчедрин“), където се съхранява и днес.

И беглата съпоставка доказва, че Остромировото евангелие е руска редакция на български текст. (хощю вместо хочу, нештъ вм. печь и т.н. фонетични, морфологични, лексикални българизми).

Съвсем естествено българската богословска литература отива в Киевска Рус заедно с българските духовници, които извършват покръстването. Според Йоакимовската летопис „българският цар Симеон изпрати в Русия учени йереи (свещеници) и книги“.

Според същия летопис, княз Владимир поискал от византийския император и Константинополския патриарх да му изпратят митрополит Михаил, мъж учен и богобоязлив, същински българи, четирима епископи, йереи, дякони и псалтове от славяните, т.е. българи. Така първата глава на Руската православна църква става митрополит Михаил, а четиримата епископи са изпратени в Ростов, Новгород, Владимир и Белгород.

„Св. Богородица“. Худ. Добрина Бадалова

Даскал Рашо от Враца Непроучено копривщенско евангелие от 1644 година

Кирил Андровски

В дирекцията на музеите в Копривница се съхранява едно старо евангелие. Не е изложено във витрина, а е добре заключено в специална дървена кутия. За него няма и публикации, освен кратки бележки, поместени в два сборника: „Юбилеен сборник по миналото на Копривница“, София, 1926 г., и „Юбилеен албум Копривница в картини“, София, 1926 г.

Това е най-старата книга, която се пази в града и е написана от Даскал Рашо от Враца през 1644 г. За този просветител, учител и преписвач на книги няма и ред написан досега. Книгата е реставрирана в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“.

Дълго време евангелието се е съхранявало в черквата „Успение Богородично“ в Копривница, а в средата на XX в. църковното настоятелство я подарява на градския музей. Неговата обковка върху кожена подвързия е от първата половина на XIX век. Приписката в книгата потвърждава, че тя е дело на златаря Лазар Николов. Тя се родее с обковката на Черепишкото четвероангелие. Металният обков е от сребро, злато, месинг и емайл.

Буквите в книгата са изписани с равен, хубав краснопис. Това показва, че преписвачът е бил човек, който е веш в занаята и едва ли това евангелие е било неговата единствена книга. По страниците му има изцяло нарисувани начални букви, изплетени с различни геометрични ленти и растителни мотиви. Цветни литографии придават художествен вид на книгата. Езиково-правописната ѝ редакция е западнобългарска, каквито са повечето евангелия от онова време.

Според музейните работници в Копривница Даскал Рашо е бил родом от Копривница и само временно е учителствал във Враца. Но самият преписвач пише следното:

„Да знаете, мои читатели, сие Четвероблаговести сиреч Тетроеули съписа се и состави се во града Враца при митрополита Трнову кир деспота Макарма и аз грехи писавшего рукою бремено Даскал Рашо.“

През Възраждането Враца има много близки, просветни и културни, дори и политически връзки с Копривница. Тук учители са били Христо Пулеков, Нешо поп Брайков, Андон Кесяков, Константин Десимирков; врачански владика през 1952-1860 г. е бил Доротей, внук на Хаджи Геро Мушек, баща на Найдено Геров; тук за лекар идва и друг негов внук д-р Спас Иванов – и двамата, дядо и внук, са погребани в двора на черквата „Св. Възнесение“. Във Враца през 1913 г. прекърва своите последни дни при дъщеря си майката на поета Димчо Дебелянов.

Не е невъзможно някой от тези известни копривщеници да е притежавал евангелието на Даскал Рашо. Например, Христо Пулеков, който освен учител е бил много добър черковен певец, имал е богата библиотека от стари книги, получавал е възрожденски вестници и списания.

Един неизвестен ценен възрожденски ръкопис очаква своите изследователи и издатели.

Авторът е писател и публицист – изследовател на Българското възраждане.

11 май в Мала Азия

Необикновената история на малоазийските българи

Димитър Шишманов

За първи път в Мала Азия 11 май бил честван през 1862 г. в Измир, където родолюбивата и просветителска дейност на Константин Фотинов оставила трайни следи сред българската колония. През следващите години той бил вече редовно отбелязван като празник на измирските българи.

За едно от честванията на 24 май в Измир през следващите години, съобщава цариградското българско списание „Время“, в брой 4, год. 1 от 1866 г. В дописка, датирана 28 май 1866 г., списанието съобщава, че през тази година живущите в Измир българи са чествали много по-тържествено празника на българските и славянските първоучители. Те поканили измирския гръцки митрополит и дякона му да отслужат църковна служба в черквата „Св. Иван“. Дописката съобщава:

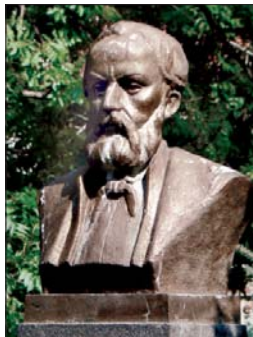
„И двамата четеха и пяха молитви и възлеси на славянобългарски, защото и двамата знаеха по малко от езикът ни. От тука шестият се заведе в девическото училище, дето се пяха Тропарят на славянските апостоли и учител Кирила и Методия. През деня не се отвори нито един български дюкян, което оберна вниманието на гръците...“

Най-добрият изследовател на историята на малоазийските българи Лука Ив. Доросиев смята, че първото българско училище в българско село в Мала Азия е било открито през 1873 г. в с. Мандър. Една дописка във в. „Македония“, изпратена от голямото българско село Гьобел и публикувана в бр. 10 от 11 май 1871 г. очевидно е останала неизвестна на Доросиев. В нея, както бе вече казано, се съобщава, че в с. Гьобел през тази година е имало български учител и че през същата година в селото е бил празнуван и празникът на българската просвета 24 май. Остатък неизяснен въпросът имало ли е това село българско училище, или е имало само пътуващ учител.

Впечатляващ е фактът, че в българското село в Мала Азия Гьобел, е бил празнуван българският училищен празник 11 май още през 1871 г. Дописката под заглавие „Гьобел, в Мала Азия, Брусенски вилает, 1871 г. май 11“, гласи:

„Бързам да ви чиститъ народният празник и да ви ся оплачъ, че мий не можамъ да празнувамъ както се канехми, защото погът ни, гъркът, предвари да уплаши селяните, че който празнувал тоз празник бил турчин... През тези дни сиромашъ учителът ни си

изпритегли нечуеви бедн. Какво не правят, за да го изпядят? На 2 май идва в селото поп Георги Печона от Мандър, проведен от владиката и донесе едно писмо да го чете в черква. Но понеже беше събота, той се намери с гръцкият даскал и отидохъ в мехънътъ да пийт. А в неделъ, подир Евангелие, възлесе на владикови трон та чете писмото по гръцки и после по български, уж че владиката Кизикю пишал да земити този учител болгарский, който е дошел в селото ви, да го вържиге и да ми

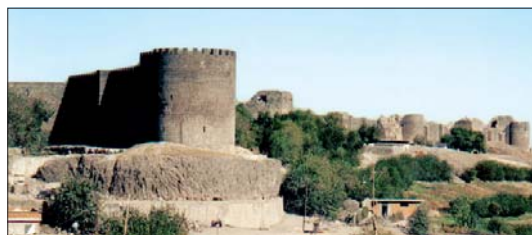

Константин Фотинов – първи български учител в Мала Азия. Паметник в Самоков.

го предадете, или ако не можите, оставете аз да го вържиге, защото този даскал е протестантин, лош и отвън светът човек. Но като излязохми от черква, селяните му отговорихъ: нека дойде владиката нас да върже по-напред и после да вържи учителя. Потът искаше да употреби сила, но нашите по-млади селянчета му дадоха да разбере, че ако не мирува ще ги принуди да земат да го допоят и тъй ся свърши тази работа сега, а че да видим каква ще я вършим кога дойде владиката.“

Очевидно авторът е просветен българин, завършил някъде българско училище и жител на с. Гьобел. На научната конференция върху историята на малоазийските българи в Ивайловград през 1994 г. Борис Янев разказа за даскал Димитър Граматик в с. Гьобел, който преподавал на гръцки. Не е изключено учителят да е бил и някой български заточеник – заточеници, между тях и учители, имало в различни малоазийски градове, включително в Западен Анадол. На някои от тях е било разрешено да работят. Те били грамотни хора, завършили български училища.

Малоазийските българи разказ-

Диярбекиската крепост

ват за заточеници, които в различно време пребивавали в български села в Мала Азия. В Мала Азия пребивавал и верният другар на Капитан Петко войвода и негов четник Петко Радев от западно-тракийското село Калайджидере, Помюрджинско. В книгата си „Беломорска Тракия“ Стою Н. Шишков пише, че към 1883 г. Петко Радев, заедно със своя братовчед, негов четник Киро Петков, се прехвърлил в Мала Азия. Там той се задомил и се отдал на търговия.

Впечатляващо е честването на 11 май от българските заточеници в Диярбекър (Източен Анадол).

Поп Минчо Кънчев и другите свещеници заточеници празнували с църковно-славянско богослужение и с проповеди на български език празниците по православния календар. Особено тържествено бил честван най-българският празник – денят на Кирил и Методий. В броя си от 28 юни 1869 г., издаваният от П. Р. Славейков в Цариград в „Македония“, помества дописка от Диярбекър:

„Едва тая година имаме честта да празнуваме празника на нашите родни просветители Кирила и Методия... На богослужението присъстваха всички заточени братя и след отпускат на службата, изляз се в черковния двор похвална песен за святите Кирила и Методия.“

В „Век“, издаван в Цариград, помества в броя си от 8 юни 1874 г. дописка:

„Ние всички тук, в Диярбекър, находици се заточеници българи, събрахме се на едно място дето размислихме върху начина на празнуването... И тъй, между черните и високи диярбекърски стени край р. Тигър и в сградата на някогашния рай, а сегашния пъкъл земний и далеч от милото ни отечество, родители и сродници, отпразнувахме и ний светлий ни народен празник Свети Кирил и Методий, за слава и чест на народното ни име и за утешение на нас страдащи. На светата литургия присъстваха всички българи заточеници, на брой 70, и една българка...“

Диярбекърските заточеници чествали 11 май и по време на Априднотото въстание през 1876 г. В спомените си заточеникът Георги Хаджиминчев разказва:

„На 11 май 1876 г., след църковен отпусък, по случай празника на славянските равноапостоли Св. Св. Кирил и Методий, държа в църковния двор реч Петър Берковски, в която той не пропуна да спомене даже за въстанието в България. Той спомена, че нашата длъжност е да се притечем на помощ на българския лев, който бил скъсал петвековните вериги и се борел за свободата. Тая реч беше така прочувствена, цито не само ние, българите, но и арабите и арменците, които присъстваха, плакаха заедно с нас...“

Димитър Шишманов (1919-2002) е дългогодишен кореспондент на Българската телеграфна агенция в Париж и Анкара.

Като втори Великден

Кирило-Методиевският празник в Болград

„Всички учители българи не изпушаха сгоден случай, за да развият у своите възпитаници националното съзнание и да повдигнат патриотичния им дух, било при случаи на подходящ урок, при разговори, в нарочни беседи, или пък в сказките пред ученическото дружество.

Но имаше един ден в годината, когато култът към националното се изнасяше от учители и ученици извън училищната среда и се манифестираше между народа. Това бе денят на светите братя Кирил и Методий, патрони на гимназията. Тоя ден в града Болград и бесарабските села се празнуваше по-тържествено дори от Великден. Ако в България денят на Св. Св. Кирил и Методий бе национален и просветен празник, то в Бесарабия той беше и бунтовен – манифестираше се не само националната просвета, но открито се будеше и духа за политическо освобождение.

След тържествената служба в двете болградски черкви учители, ученици и граждани се отправяха с хоругвите в мъжката гимназия, където подир водосвет се държаха слова, обикновено от един учител и един ученик от горните класове. Сетне от гимназията потегляше една дълга процесия: учениците на всички мъжки и девически училища, придружени от свои

учители и учителки, начело с духовна музика, която обикаляше по главните улици на града, където към процесията се присъединяваше народът. Цялата тази маса се отправяше към градската градина, като учениците пеяха преди всички бунтовния тогавашен марш „Къде си, вярна, ти, любов народна“. В градината се стичаха много и голямо, прииждаха за празника и селяни от околните села, та се образуваха цял сбор. Държеше се патриотически речи, пеяха се бунтовни песни, извиваха се кръшни хора, чак до мръкнало. В тоя ден учениците обядваха на зелената морава в градината на обща трапеза със своите учители...

Тъй тържествено празнувахме ние този ден до завършване на гимназията.

Предаността към родното, любовта към отечеството, култа към поробена България растяха и крепнеха във впечатлителните и мъжествените натуре...

И една сутрин гимназията осъмна с половината свои ученици, а другата половина забягна, за да влезе кой в четата на Христа Ботьова, кой в ония, що заминаха за Сърбия, кой в опълчението.“

Из книгата на Владимир Дякович „Българска Бесарабия“, София, 1918.

...

„Празникът на Св. Св. Кирила и Методия са празнувал в Болград с голямо тържество. Дописката на пътника, който ни известява тая новина, влиза в следующите разсъждения:

„Тържественото празнуване на Св. Св. Кирила и Методия било нещо великолепно, което нито перо може описа, нито уста може изказа. То една радост, едно движение, едно веселие било, където всякой спо-

койно бил задуман в себе си. Само ако щастие ме сподоби за догодина да бъда и аз очевидец, тъй мога придоби едно вярно понятие за това извънредно тържество.“

В. „Българска пчела“ – Браила (първият и единствен по това време български емигрантски вестник в Румъния), 14 юни 1863 г.

Предан към родното

Проф. д. ист. н. Николай Жечев

Владимир Дякович е роден на 15 август 1864 г. в Болград – средище на българските преселници в Южна Бесарабия. Израства в многолюдното и родолюбиво семейство на Ивай и Евдокия (Донка) Дякови, а основно и средно образование получава в прочутата навремето си Болградска гимназия. Макар още юноша, по примера на родителите и по-големите си братя той участва в културните и обществените прояви на сънародниците си.

През 1882 г. Дякович постъпва във Физико-математическия факултет на Одеския университет като го завършва с научната степен „кандидат на природните науки“. Сетне пристига в България и се отдава на учителското поприще, преподавайки в престижни учебни заведения в Лом, Велико Търново, Пловдив, Шумен, София. Високообразован, добре подготвен професионално, той се изявява като един от най-авторитетните педагози и просветни дейци на следосвобожденска България. Навсякъде, където е учител, оставя забележима диря в училищното дело.

Особено значима е дейността му в Солунската българска гимназия „Св. Св. Кирил и Методий“ през 1891-1894 г. В нея той създава метеорологическа станция и заедно със своя колега Васил Кънчов уреждат модерни кабинети по физика и естествени науки. В софийските училища също прави нововъведения. Издава като автор ценни учебници и пособия. Става пръв редактор на „Учителски вестник“ – орган на Класния учителски съюз, а дълги години е председател

Владимир Дякович

на Софийското училищно настоятелство.

Като общественик Владимир Дякович още от студентските си години е привърженик на Петко Каравелов и основателя от него Демократическа партия. Съученик е и близък приятел на Александър Малинов, който по-късно поема лидерството на тази партия. От 1908 г. е народен представител. Наред с другото, обосновава с разбирание нуждата от създаване на държавен архив. През последните десетилетия на живота си Дякович се съсредоточава в дейността си на председател на Съюза на бесарабските българи. Умира на 31 декември 1929 г.

Отдава много сили за обединяване на усилията на обществените организации, защитаващи интересите на българите, останали под чужда власт в Македония и

Добруджа. Той е сред учредителите на Всебългарския съюз „Отец Паисий“, като е избран за негов подпредседател. Негов съвременник пише:

„Колкото и бодливи да бяха тръните, с които бе осеян жизнения път на труженика Дякович, те не отклониха вниманието му от големите обществени и национални въпроси, не помрачиха съзнанието му за дълг към потиснатите и обезправените, не сломиха независимия му борчески дух.“

Като книжовник и публицист Дякович е автор и рецензент на учебни пособия по ботаника, редактира научно-популярни издания на Българското природознание дружество. Особени почитания има към биографичния очерк. Автор е и на две самостоятелни книги: „Българска Бесарбия. Историко-етнографски очерк със спомени за генерала Иван Колев от съучениците му по гимназия“ (София, 1918) и „Българска Бесарабия. Кратък исторически очерк с пет приложения“, издадена посмъртно през 1930 г. Освен документалните материали, втората книга съдържа кратки биографични справки за повече от 200 бесарабски дейци, участвали в градежа на новоосвободената българска държава.

Живял с болките и стремленията на сънародниците си, Владимир Дякович носи в себе си свободолюбивите и демократични идеали на възрожденската епоха.

Авторът е историк, дългогодишен изследовател на Българското Възраждане, най-вече на живота и дейността на българите в Румъния и Молдова.

„Кон до коня, юнак до юнака“. Худ. Григор Спиридонов

Бунтовникът в расо

Максим Райкович и „богословието на освобождението“

През втората половина на XX век в Латинска Америка се появи понятието „богословие на освобождението“ като знак за участието на католически духовници в борбите за национално самоопределение.

Цяло столетие преди това в Българско живеят и се борят десетки православни свещеници, които са четяли евангелието със запасани пищови на кръста. Създават на единствената по рода си за онова време тайна революционна организация с двеста комитета – Васил Левски, е раздвоен дьякон. Новопосветените в делото комитетски членове по правило са полагали клетва над кръстосани евангелие и кама. Пръв доверник на Апостола е Отец Матей Преображенски. Носител на кръста пред Хвърковатата чета на Бенковски е Отец Кирил от Калугеровския манастир. Поп Харитон предвожда чета в Първи революционен окръг и загива в битката при Дряновския манастир. Поп Атанас Гъбенски заклева на два пъти въстаниците от Ново село, а по време на тяхното заточаване в крепостта Фамагуста на о-в Кипър ги заклева за трети път в единствен по рода си комитет. А невероятният Поп Минчо Кънчев, градил комитетската мрежа в Старозагорско, пише като заточеник в Диарбекирската тъмница своята невероятна книга „Видрица“.

Несправедливо е наистина, че сред възрожденските бунтовници в расо рядко се споменава дряновецът Максим Райкович.

Максим Райкович

На 12 април 1852 г. Максим Райкович пише пространно „Жалостно увещание“ до българите в Галац. Екатерина Златоустова публикува дословно този неизвестен документ в очерк със заглавие „Из миналото на българите в чужбина“ (в „Мир“, бр. 11 426 от 27 август 1938 г., стр. 3).

„Ако аз и да не съм се явявал до днес на книжовното поле, ако и да не съм талантлив писател, то пак предприех да напиша книгата под заглавие „Приключенията в Дряновския манастир на 1876“.

Аз, като участник в това приключение, и като страдах така също в този манастир заедно с моите другари, затова поисках да изложя няколко факти за това приключение, които може би ще послужат за нашата нова история.

Аз казах, че не съм талантлив писател, но като виждам, нашите способни писатели не са писали нищо за това историческо приключение, а само гледат да се карат за по-големи постове, без да обърнат внимание на интересите на отечеството ни и без да се потрудат за обогатяването на нашата литература.

Бяла черкова, 8 май 1880 г.

Съчинителят Петко Т. Франгов

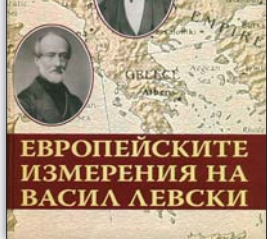
„Св. Георги Победоносец“. Худ. Добриня Бадалова

Карловецът европеец

В Софийския университет „Св. Климент Охридски“ беше представена книгата „Европейските измерения на Васил Левски“. Тя се издава с финансовата подкрепа на Норвегия, Исландия и Лихтенщайн чрез финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Бенефициент на проекта е Община Карлово с партньори Национален музей „Васил Левски“, Фондация „Васил Левски“ и Общинската агенция за устойчиво развитие в Карлово.

Съставители са проф. д.и.н. Иван Стоянов и Дора Чаушева.

Авторският колектив включва доц. д-р Мариана Йовевска, доц. д-р Йонка Найденова, ас. Антон Дончев, Константин Рацов, Иван Антонов, Сбина Петрова, Маргарита Русева, Цветелина Стефанова, Ралица Петкова и Габриела Христова. Художественото оформление е на Александър Цокев. Редактор е Христо Ковачев. Това е едно крупно дело на издателство „Златен змей“ и печатница „Симеолини – 94“.

Корица на книгата

Изданието представя Васил Левски редом с най-големите революционери на XIX век: Джузепе Мацини, Джузепе Гарибалди, Лайош Кошут, Шандор Петьофи, Ригас Фереос-Велестинис, Александър Херцен, Михаил Бакунин. Норвежкият изследовател и политик Фритс Нансен допълва бележитите личности на столетието.

Този подробен летопис за живота и делото на Васил Левски става достъпен на европейската публика.

Предвижда се в близко време да бъде издадена книга с летопис за живота и делото на Васил Левски в превод на английски, френски, немски, италиански, испански, унгарски и норвежки езици.

„През 1872 г. Иван Драсов започва да превежда на български език издания по това време в Прага очерк за Джузепе Мацини под заглавие „Апостолът на свободата“. Въпреки подкрепата на Любен Каравелов и Христо Ботев, той не успява да издаде тази биография. През 1876 г. започва нейното публикуване като подлистник във в. „Възраждане“. Това допринесе наименованието „апостол“ да залегне трайно в нашата революционна терминология, а прозвището на Мацини „Апостолът на свободата“, да породи у съвременниците на Левски хронологична и идейна съпоставка, и те да го възприемат като най-разпространеното прозвище на Васил Левски.“

Откъс от книгата

Велик пламен

Георги Раковски-вдъхновител на читалищното дело в Българско и Влашко

Христо Цекон

Георги Раковски е блестящо име в читалищния летопис. Според него „наш народ още не усетил що е Отечество, что е просвета... от тях главни са черква, училище и печат (преса), а четвърто е ЧИТАЛИЩЕ, което тоже е едно училище, не само за младите, но и за старите“.

През 1855 г., на път за Цариград, Раковски се укрива при свои приятели в Свищов. Там той съветва будните дейци да подкрепят просветното дело с развитие на книжнината, да събират и съхраняват всички видове древности, като по такъв начин да създадат едно позволено вече от властите общество. Той е във връзка със свищовските си приятели Апостол Кнокович, Цвятко Радославов, Гаврил хаджи Денков и др. – писмовно от Нови Сад, било пътувайки по Дунава, като живо се интересува какво вече е сторено. Той намира подслон и подкрепа в дома на Димитър Начович, спъричастен с европейските ценности.

На 30 януари 1856 г., навръх празника „Св. Три светители“, в неговия дом се събират първенците от Горната махала – родственикът на домакина Христати Филчов, учителите от Преображенското училище Емануил Васкидович и Георги Владикин. Вдъхновени от словото на Васил Манчов, произнесено в училището, те решават да създадат читалище, където да се изнасят сказки, да се четат вестници и книги, да събират старини. Речено и сторено. За тяхното решение четем в тогавашен вестник:

„Велик пламен ся запали в нашето сръдечно сродоточие, Определихме да си поставимме себеподражатели на нашите праотци. Бившии убо в дом попечителя училища свято Преображения Господне Димитриу Начовича посвещения ради, учителя господин Емануил Васкидович, Господин Христати Филчов – тия четири лица, воспалени от родолюбието си, определиха по възможности да пожертвова всякий от онаго дара, от когото Бог им подарил, за да поставят едно българско читалище, гдето ще биде библиотека и музеум.“

За целта Начович предоставя 3000 гроша, Филчов дава 1500 гроша, Владикин посвещава 300 гроша, а Васкидович предоставя 800 тома разни книги. В края на календарната 1856 година е събрана внушителната за времето си сума от 37409 гроша.

През 1861 г., на връщане от Одеса Раковски минава през румънската столица, където подготвя „Позив към букурешките българи за осъществяване на Българско читалище в Букурещ“, с който поканва сънародниците си да подпомогнат създаването на едно „културно средище за развитие на просветата и напредъка“. Позивът носи дата 20 юли 1861 г. и е поместен в кондиката на читалището под следното мото:

„Человек по природа е дарен да съставя общества, а общественият живот образува и усъвършенствува люде“.

Четиридесет и четири българи, между които Иван Хаджибакалов,

лю, Стефан Иванов, Христо Сяров, К. Русевич, Ст. Станкович, Димитър Ценович и др., подкрепят идеята на Раковски и през лятото на същата година учредяват Българското читалище в Букурещ. То приема свой устав и печат, като се ръководи от 7-членен комитет с първи председател Петър Кутков. Членове на комитета са Любен Каравелов, Димитър Ценович и Козма Тричков. Седалището е в дома, където пребивава тогава Раковски на ул. „Куза Вода“ № 56. Набързано е меблирано. Читалнята се сдобива с богат книжен фонд, абонира-

Христо Цекон

на е за 25 вестници и списания на различни езици. Самият Раковски подарява 100 екземпляра от своята поема „Горски пътник“ и личната си библиотека. Книги изпраща и Славянският комитет в Москва. Дарения правят също д-р Петър Берон, Георги Атанасович, Павел Калканджиев.

Официално читалището е открито на 3/15 септември 1861 г. с реч на Г. Атанасович. За кратко време то става притегателен център за българи в румънската столица.

В читалището се организира честването на Кирило-Методиевския празник – 11 май. Правят се конференции, изнасят се лекции по история, медицина, физика,

Днес в България името на Георги Раковски носят 30 основни и средни учебни заведения, включва и Военната академия, а също и 19 народни читалища.

Училище „Георги Раковски“ има също в столицата на Индия Делхи.

химия, география, метеорология, астрономия. Лектори са студентите Васил Икономов, Паскал Бисеров, Киро Попов, Михаил Атанасович, Начо Планински, Венко Граматиков, Христо Бояров. Уреждат се новогодишни забавни програми с лотария. Тук са идвали Хаджи Димитър, Стефан Караджа, Филип Тотю, Любен Каравелов, Васил Левски, Христо Ботев. Постоянни посетители са били Димитър Ценович и Димитър Хадживасилев.

Относно ръководството и издръжката на читалището се пораждат несъгласия между членовете на „Старите“ и „Младите“ и дейността му временно е прекъсната.

Дейците от революционното течение оценяват значимостта на читалището като духовно огнище и през 1866 г. създават ново читалище в Букурещ под името „Братска любов“. Негови главни поддръжници са учащите в местното медицинско училище. Учредители са Любен Каравелов, Димитър Ценович, Иван Мънзов, Бранислав Велешки, Димитър Каревич, Иван Кавалджиев, Васил Икономов и други. Впоследствие в дейността му се включват Васил Левски, Ангел Кънчев, Кириак Цанков. А Христо Ботев става за кратко време библиотекар срещу заплата от 50 франка.

В читалището се изнасят беседи и сказки, водят се диспути на родолюбиви теми. В библиотеката наред с вестници на български език читателите имат възможност да ползват издания на руски, сръбски, румънски, френски и други езици. Тук се продават и книги на Раковски, Добри Войников, Марин Дринов.

Авторът е доайен на парламентарните журналисти, автор на приносни изследвания за Българското възраждане.

Сградата на Българското читалище „Братска любов“ в Букурещ.

Москва, май 1861-а

Български студенти честват за пръв път
Кирило-Методиевския празник на 1000-годишнината
от създаването на славянската азбука

Правите (отляво надясно): 1. Петко Каравелов от Копривница, студент по филология в I курс; 2. Иван (Илия) Христович от Габрово, студент по филология; 3. Нешо Бончев от Панагюрище, студент по филология; 4. Костадин Бонев от Търново, студент по медицина, IV курс; директор на Болградската гимназия „Св. Св. Кирил и Методий“ (1870-1881); 5. Павел Теодорович от Лясковец, студент по филология, IV курс; 6. Райко Жинзифов от Велес, студент по филология, II курс; 7. Марин Дринов от Панагюрище, студент по филология; 8. Константин Везенков от Крушево, студент по медицина; 9. Младен Желязков от Кърклис, студент по математика.

Седналите (отляво надясно): 10. Андрей Стоянов от Воден, студент по лесничейство, II курс; 11. Васил Караконовски от Ловеч, студент по медицина, III курс; 12. Димитър Фингов от Калюфер, студент по филология, II курс; 13. Кирко Киркович от Сопот, студент по филология; 14. Васил Попович от Браила, студент по филология, IV курс; 15. Архимандрит Софроний Хилендарски от Пирот; 16. Коста Станишев от Кукуш, студент по математика, III курс; 17. Петър Тодоров от Панагюрище, студент по математика; 18. Костадин Геров от Копривница, студент по филология; 19. Тодор Запryanov от Курчешме, Хасковско; 20. Инок Теодосий Рилец, иконописец; 21. Любен Каравелов от Копривница, студент по филология.

Снимката е направена на 25 май 1861 г. от фотографа Радецкий. Ръкописното обяснение срещу името на всеки е автограф на Нешо Бончев. Оригиналът се съхранява в Народната библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив (фонд „Портрети и снимки“, инв. № FIV44). Поместваме факсимиле от оригинала, любезно предоставено за броя.

Наместо химн

Авторът на „Хубава си, моя горо“ е Любен Каравелов

Елегията на Любен Каравелов е светла. Тя е възрожденска не само в духа на Българското възраждане. Въземащият се над тленността дух озарява отвътре с трепкави, несигурни светлини трагичната участ на всяко човешко същество.

Печалният странник, напразно спомнил майка и родина, завинали и безкрайно с майка и родина (Димчо Дебелянов), би бил невъзможен без „Хубава си, моя горо“, без топлиите сенки на прииждащите видения да изтлеят в копривненската гора. И пътеката, веднъж проправена, минава високо над житейските обречености. И е достъпна не само за избраници.

Едва ли повечето от пеещите „Хубава си, моя горо“ разбират цялата дълбочина на римата *жалее-изтлее*, но я чувстват чрез носталгията, чрез порива да се завърнеш в детството и младостта, в бащината къща – ако не наяве, поне насън, в скрити вопли на обречени страници. Погледът към гората, чиито листе пак ще да покарат, усилват копнежа по невзвратимата младост. Но на предела се разминаваме с отчаянието и попадаме в мистерията на *жалее-изтлее*. Есенният вятър сменя раз-

нощното рухо на гората, наслита го, подготвя го за снежния покров. Същият звук ее-ее, който се чува в *жалее-изтлее* се връща с белия вятър напролет – животворящ, всеобновяващ, всеобнадеждаващ. Наричана майка, сестра, закрилница, гората никому нищо не казва, умее да пази тайни и сред тях свръхтайната на пролетните зелени взривове след изтичането на ланските листе.

Шепотът за вечен живот, за много пролети, който копривненският поет дочува, е на границата между действителността и бляна. Ала и само като мечта безсмъртието и възвръщащата се младост се превръщат в заповед на много поколения. И колкото повече са разочарованията, отчаянията, безизходиците, толкова по-дълбока, по-молитвена за явяващи и невярващи става песента. Безсмъртието – божествен, природен кръговрат на живот и смърт; завоюване на човешката воля, воля за свобода лична и народна – е вечно движение и в поезията, песента, мисълта. Хоризонтът на безсмъртието се отдалечава при всяко доближаване до него. Меланхолен или призивен, пластът откъм безкрая е

надбитов, раждащ се и в притаени гори, и по бурливи върхове.

Между категоричността на народната песен – „*мойта младост няма да се върне*“ – и висотата, недостижима за мнозина – „*Тоз, който падне в бой за свобода, той не умира*“ – общозапаметната „Хубава си, моя горо“ е пристан на надеждата в жалостта, надежда, която и само като унес е неотемлима от човека, дълбоко в него, недосегаема, почва и зърно за грядущи ниви.

В светлината на „Хубава си, моя горо“ и жестоко отсеченото в народната песен „*мойта младост, горо сестро, няма да се върне*“ изглежда по друг начин. И контрастът свързва разлистващата се гора и отлитаната младост.

Запявайки „Хубава си, моя горо“, българи от всички поколения се приобщават към възрожденска Копривница, към нейната пролетна гора, към забудено в тайни и пълно със съмнения допускане, че може би има и за човека вечен живот и вечна младост. Мисълта на човека, не губи планинските връзки между тихите меланхолии гори и волните стихии по върховете.

Петко Тотев

Хубава си, моя горо,
Меришеш на младост,
Но вселяваш въ сърцата ни
Само сжърбь и жалостъ:
Който веднашъ та погльда,
Той вѣчно жалѣ,
Че не може подъ твоите
Сѣнки да изглѣ,
А комуто стане нужда
Вечъ да та остави,
Той не може дорде е живъ
Да та забораи.

Хубава си, моя горо,
Меришеш на младост,
Но вселяваш въ сърцата ни
Само сжърбь и жалостъ:
Твойте буки и джбове,
Твойте шуми гжсти,
И цвѣтата, и водите,
Агнетата тжлсти,
И бужуртъ, и тревите
И твойта прохлада,
Сичко, казвамъ, понѣкогашъ
Като куршумъ пада
На сжърцето, което е
Сѣкогашъ готово
Да поплаче кога види
Въ природата ново,
Кога види какъ пролѣтъта
Старостъта испраща
И подъ студътъ, и подъ снѣгътъ
Животъ са захваща.

Факсимиле от първата публикация на Каравеловата песен

Певцата Деси Добрева пее „Хубава си, моя горо“ с хор „България“. Диригент Валентин Бобевски. Личен архив

„Огненото възнесение на Свети пророк Илия“. Худ. Добриня Бадалова

Цвятко Събев

Монолог на Поп Груйо

След водосвета – 1876 г.

Хайде, братя – стига салтанати!
Скрийте китки в пазвите си мъжки.
Вкаменете си за бой сърцата
и стиснете саблените дръжки.

Нека се прекръсти кой как може –
дяволите пътя да очистят.
Ти прощавай, православни Боже,
че ми идват богохулни мисли.

Но нали пет века все отлагаш
агаряните да сатаносваш
и ни учиш със молитва блага
земните си теглила да носим.

Издахих торба тамян нахалос.
Срам ме хвана себе си да лежа –
ти прощавай, Боже, че от жалост
към народа грабнахме оръжие.

Път ни чака, братя, не към рая.
В рая няма място за раята,
свикнала из пъклото да трае
във проклетия тук, на земята.

Хайде, братя-хъшове планински!
Прежните ви грехове изгарям
и отпук нататъка ще искаме
само да се кръстите в България!

Из антологията „Озарение“ (1977)

„1876 МАЙА 8 ДЕНЬ СНЯГ В ВАСТАНИЕ“

Единствена по рода си приписка, издълбана върху вратата на гайданджийница при Шиваровия мост в Габрово. Сега се намира в Етнографския парк-музей „Етър“.

Поп Минчо Кънчев
(1836-1904)

„В края на краищата
хора ли сме или добитък?“

Ако сме хора –
нека да живеем като хора.

Ако не сме –
то нека Господ
да ни свърши дните.“

Из книгата „Видрица“,
написана в Диарбекирската тъмница

Но не ни сгнетоха!

Заклинателят на оборищенци: „Сей свят магарешки йесть“

Скоро след Освобождението, през 1885 г., двамина панагюрски младежи, поскитали вече из странство, тръгват да се срещнат с прочутия Поп Груйо в село Баня. Откриват го в селска сиромашка къщица в края на селото, прескачайки коприва, камънак и буренащи. Повеждат с него разговор. Техният необикновен репортаж е отпечатан от В. Т. Балджиев под заглавие „Пътни бележки“ в списанието на Цани Гинчев „Труд“ през 1888 г.

„Поп Груйо не блажи: защото е поп; но Груйо блажи: защото е човек; а аз съм човек, нали?... Па нема свети Петър е само страдал? И аз съм страдал: в зандани влажни съм лежал, мъки адски съм търпял, бой с кантар съм ял за отечеството, момчета! Едно време страдалците ги припознавали за святи, а сега – за щета. Яхте, момчета, Господ прощава.“

„Пардон, отечеството почита страдалците си и не ще ги забравя.“

„Гледайте си работата! То не е така дявовито; аз съм по-стар от вази... „Сей свят магарешки йесть!“ Да пием, махнете ги тези! „Вино веселит сердце человека.“

Е, че такъв свят е настанал днес, че всекик себе си обича повече от другите... Всяка коза за крака си виси, момчета! И аз съм тази стока: не ща да зная за никого, кой що прави и кой що чини... Кой какво-то работи, за главата си работи и от главата си работи. Ние каквото чинихме в онези времена за назе си е, платихме си данъка на отечеството, и повече нищо не ни трябваше. Не сме Св. Георги и Св. Петър, и Св. Павел, та да ни правят празници и да посят за нас, я! Ха, ха, ха... Мойта тиква така сече, момчета! Хайде наздраве, да живее!“

„Ще ме опростите, момчета! Християнски ся вода аз: няма богатства изобилини в мойта къща, нито пък покъщнината е по модата – всичко по нашенски...“

„Това всичко ми е ангел пазител – оръжието. А онази кривата, що е като сърп, ми е за спомен от въстанието. И ето този вехт пищов. С това щяхме да съборим турското царство, ха, ха.“

„Нам ни мина реда, сега да видим вас, момчета! Да видим вие що ще измърдирите. Ние въставахме, бихме са, противостояхме, биха ни, затваряха ни, бесиха ни, клаха ни, безчестиха ни, обраха ни, събориха ни, съсипаха ни, но не ни сгнетоха! Гледайте само да не ви сгнетат и стъпчат като червяк, другото са преглътва и са забравя. Тежко е малко на тоз, който го прегълне, но да знае поне, че ще даде нящо на потомците! А пък те, ако са говеда, нека окалят мъчениците! Наздраве, момчета! Бог да прости страдалците!... „Сей свят магарешки йесть! Аз го казах и вчера. Проклет е човеческият род, но какво ще чиним? Добре стори Бенковски, че са уби – иначе колко пари щеше да чини шапката му днес?“

Тоест: нов свят излезе вече, момчета, нови хора дойдоха, старите изветряха! Преобрази са земята! Божя работа е това! На нас, старите, малко ни е криво, че фиданките ни зашумват, но Бог над тях! Нека растат, нека учат, нека стават умни и разумни, нека въртят земята,

нека управляват, както знаят и могат. Но има едно дяволче, момчета, има трески за дялане! Ха, ха...“

Бог е безгрешен. Ама има едно дяволче, дето бърка главите: завожда ви на върха на скалата и ще ви бухва в пропастта, без да са усетите! Особено младите са излъгават много лесно, сиреч намират са и белобради твърде често; но докачи ли та един път това дяволче за носа, това си е вече – как та и кукувица закука, така ще та и откука!“

„Знаете ли, момчета! Аз доколько съм чул и разбрал, тези работи на земята са тласкат от три тръна: едни работят, блъскат са, излагат са само за слава; други – защото са считат дължни пред Бога и хората; а трети – само за в джеба! И както ми са чини, третият трън тласка повече работите! Това нали са дяволски работи? Ето де е работата. Аз какво да ви кажа? Диванета са онези, що си не турят джеб на дрехата... Едно време и Бенковски бе извезан, и Ванков бе гламав, и

Паметник на Поп Груйо в село Баня. Издигнат през 1976 г.
Скулптор Димитър Даскалов

аз бях диване! Не разбирахм де е животът. Ха, ха...“

Затова всичкият свят са хвана и повлече по Бенковски и беше готов да мре: защото у него беше чиста съвестта! Хе, камо ги такава хора сега! Дерзостен човек беше той. И аз бях дерзостен на онова време, но той беше по-дерзостен. Дека е неговият огън! И то защо беше? За слава, за праздно име! Това му и остана: да го знае и малко, и голямо, дето му е крак стъпал. Заслужи си тази слава той...“

А как е можал изпървом да ни сграби така, като непознат и странник, питате.

Как ли? Две думи, кога са кажат от искрено сърце и от масторски уста, поразява правят. През януари една вечер ма повикаха у Стояново. Ела, че гостенин е дошел! И там са събрахме – имаше десетина души... „Братия, аз калесвам за сватба – каза ни тогава Бенковски. – ще женим стара баба. Сватбата ще е кървава; който доде, да земе

пушка, нож, барут и куршуми.“ И ето, че са записахме. Той знаеше де да зачопли и мушне. Ако беше Ванков, той не можеше да го направи. Ванков беше по-учен от Бенковски, но учението му не стоири пари...“

Често вечер си мисля за този човек... Не може човек да го забравя! Сякаш, че беше вчера, а девет години са минаха вече. На писмата ми пишеше: „До Негово Преосвещенство.“ Ха, ха... Правихме, струвахме, на команда са учихме, пушки, ножове, куршуми, барут, клетви, закони, събрания – все на вятъра отиде! Кога доде време да са видим, пръснаха ни като врабци. Дека, брате! Ние лапахме мухите, така са царство превзимало! С ръждалиси пушки и ножове да превзимаме царство! Па и сговор и съгласие, дето липсва, и Юди дето има, какво може да стане!

Ех, как Бенковски са възнесе от радост като видя, че народът пламна: *Това искаш аз, сега Господ да ни е на помощ – извика тогава той. – Ще ръгнем Султана с ръждавал нож!* И така стана, я! Ние го ръгнахме с ръждавал, а той с остър ни ръгна!...

„Ненко издателя ли? Как да не го помня. Юдата...Такъв човек забравя ли са? Когато зеха да са подписват на пълномошното за Бенковски, той отиде да отвързва коня си...“Ненко, накъде?“ – „Да си преместя коня да пасе“ – отговори Юдата. И не го видяхме вече. Хе, да го знаехме, жертва щеше да стане още в Оборище! И той добро не видя: турчи са, по дявола ходи и чини ми са, че го ступаха турците. То са знае: ако съвестта не убие такива хора, то друг ще му извади душата. Каин уби брата си, Каина убиха лоджии.“

Така говореше Поп Груйо за великите времена. Той възкресваше пред нас Бенковски с русите мустаци, възседнал на кон, да тича нощем през долина и гори. И Поп Груйо с него, с расото, калимавката и пищовите в пояса. Много спомени из бурното време ми разказа той. Напоследък той стана, отвори ковчеже и извади оттам една сребърна плочка; на нея имаше изрязан, изкован коронован лъв, скокнал, вирнал опашка и около него издълбан старобългарски текст, който значел поред: лъв български, свобода или смърт; с нами Бог, напред.

„Вий ще направите добре, ако подарите това в музея. Такива работи имат за там голяма цена“ – рекохм ние. „Че те и за мене имат цена – отговори попът. Защо държа там ножа и пушката? Това ми е за спомен от онези времена. Нека потомците ми да видят що е чинил баща им и да имат пример! Ние имаме в черковата и едно знаме от въстанието останало и го пазим като светиня, на престола. И ние, простите, знаем да ценим тези неща – не само учениците като вази!“

Из книгата на Яко Бойчев „Заклинателят на оборищенци“, София, 1986 г.

От Манчестър до Михалци

Даскал Тодор Лефтеров като читалищен деец

Проф. д. ист. н. Вера Бонева

През 1873 г. управниците на търновското село Михалци наемат класен учител с годишна заплата от 6000 гроша. Срещу тази голяма за времето си сума в селото се установява един от петимата българи, получили в предосвободения период висше образование във Великобритания — търновецът Тодор Лука Лефтеров. Ангажиран се плътно с обновлението на образователния процес, с читалищното и театралното дело, с общинските инициативи и комитетските начинания двайсетгодишният младеж бързо се превръща в духовен стожер на чисто българското село, разположено в плодородните гънки на Дунавската равнина. За кратко време обаче. На 8 май 1876 г. Лефтеров загива в Дряновския манастир ведно с още 136 въстаници, извървели кървавия път на бунтовническата чета, предвождана от легендарния поп Харитон.

Михалци е село с около две хиляди жители, в което още през 1870 г. е издигната двукатна училищна сграда, приютаваща десетки ученици, петима учители, читалище, театрална сцена и ръководството на 70-членния революционен комитет.

Тодор Лефтеров произхожда от богато търновско семейство. Баща му Лука е търговец. Майка му е Зоица — побългарена форма на гръцкото име Анастасия. Домът на Лефтерови се е намирал на лично място в централната част на старата столица — до градския часовник, който е извисявал ръст в близост до входа на крепостта Царевец.

Филип Симилов си спомня:

„Майката на Тодора беше жена прилична, с благородни черти в телесно и духовно отношение; почитена и уважавана домакиня в пълния смисъл [на думата]. Баща му беше човек, който заемаше място между първенците в Търново и са считаше за учен човек на тогавашното време, понеже знаеше „българската и гръцката книга“; беше и доброволен черковен певец в празнични дни в черковата „Св. Богородица“.

Тодор завършва пълния курс на търновските училища — взаимното и класното, който включва 3-годишно взаимно и 5-годишно класно училище. Негови съученици през годините са Стефан Стамболов, Филип Симилов, Михаил Сарафов, Сава Муткуров, Христо Белчев, Иван Семерджиев.

Паметник на Тодор Лефтеров в двора на черквата „Св. Богородица“ във Велико Търново, срещу Царевец, където се е намирал неговият роден дом. Скулптор Михаил Шанкарев

През 1869 г. Лефтеров отпътува за Великобритания, където се записва за студент в Манчестърския Owens College. Там той е с майка си, тъй като баща му е починал внезапно и издръжката на двамата е поета от брата на Лука Лефтеров — Михаил. По това време Михаил Лефтеров и синът от първия брак на Лука — Хараламби управляват търговската кантора на фирмата „Камбурови&Лефтерови“ в Манчестър. Предната година — там се е дипломирал един друг българин — бъдещият блестящ държавник и финансист Иван Евстратиев Гешов. Последният разказва за своите „първокласни професори“ по старогръцки и латински език, по математика, химия, история и литература. Лефтеров донася със себе си от чужбина богата колекция от книги, с която той се завръща в с. Михалци. Тръгвайки с четата за Балкана, той завещава всичките книги от собствената си библиотека на селското читалище.

В Михалци още през 1816 г. е основано килийно училище, а през 1836 г. за нуждите на училището е ремонтирана една къща в близост до черковния двор. През 1870 г. е издигната двуетажна училищна сграда с надпис над входа й „Българско народно взаимно училище — 1870“. Към първоначалното училище Лефтеров открива и класно училище, като въвел предметите география, история, познания от физика и химия, аритметика, геометрия, български език, пеене и гимнастика. При него идват да учат деца и от съседните села. Нововведените дисциплини в класното училище са изучавани по най-добрите за времето учебни помагала — „Кратък православен катехизис“ от Христо Данов (Виена, 1863), „Грамматика на новобългарския език“ от Иван Момчилов (Виена, 1868), „Теоретическа числителница по най-новите за тоя предмет съчинения“ от Христо Данов (Виена, 1870), „Съкратена отоманска история“ от Стефан Бобчев (Цари-

град, 1871), „Уроци от землеописание“ от Иоаким Груев (четвърто „оправено и допълнено издание“, Виена, 1872), „Уроци по българска черковна история“ от Райчо Каролев (Цариград, 1873), „История на българския народ“ от Тодор Шишков (Цариград, 1873), „Космография“, преведена от Димитър Енчев (Виена, 1873).

Симилов свидетелства в спомените си:

„По натура Тодор беше нежен, кротък, тих момък — свидетелства Симилов — и хубав, белолик на лице, което се красеше от кравата му коса. Той беше винаги засмян, говорът му беше тих, но с дума отсечена. Заговореше ли, той ще се изчерви като момиче — знак за оная девствена срамежливост, която е присъща на естествено благородните, духом неразвалени натури.“

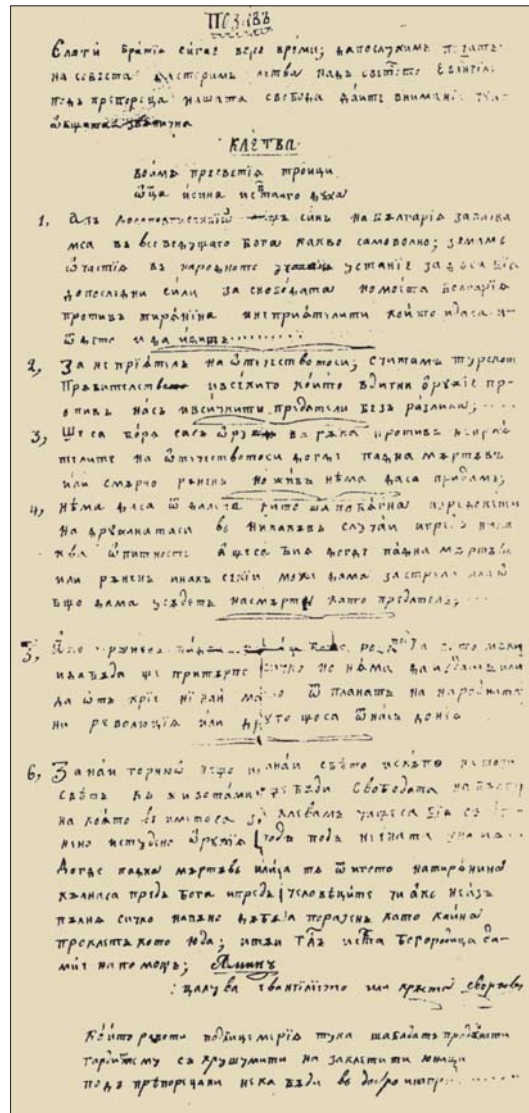
Сближава се с двама учители, работещи в съседни села — Стефан Кимянов от Стара Загора (учител в Бяла черква) и Стефан Кънев от Габрово (учител в Самоводене), наричани от местните хора „Троица неразделна“. А за главен съветник той е имал Даскал Бачо Киро от Бяла Черква. Избуява и една рано прекършена любов с единствената по това време тукашна учителка — дъщерята на Бачо Киро Ирина.

Лефтеров се ангажира плътно и с читалищното дело в Михалци. Създаденото през 1870 г. читалище „Съединение“ се помещава в специална стая на училищната сграда. Негов председател до 1873 г. е учителят Петко Иванов. От 1873 г. този пост е възложен на младия британски възпитаник. В създадената към читалищното библиотека се съхраняват книги и вестници от 60-те години на XIX в., включително и втората годишнина на в. „Дунавски лебед“ (1861). По поръчка на читалищния председател във Виена е изработен печат с текст „Българско читалище „Съединение“, Михалци, 1873“. Той е съставен от пет части, всяка от които е съхранявана в един от членовете на ръководството, което предотвратява възможна злоупотреба.

Винаги в празнични дни Лефтеров поканва селяните от амвона в черквата да присъства в читалището, където той им разказвал нещо, прочитал и пр. Накрая той подканял миряните да подарят нещо и след това събирането се разтуряло. Читалището се обогатило много. Имало е много книги, получавали са се почти всички вестници и списания, които са излизали по него време: „Свобода“, „Независимост“, „Знаме“, „Век“, „Право“, „Напредък“, „Македония“, „Зорница“, както и списанията „Читалище“, „Училище“, „Знаме“, „Пчелица“, „Периодическо списание“. Михалските театри играли на читалищната сцена.

На 28 април вечерта, на празника Преполовение, заедно с още 27 въстаници от Михалци Тодор Лефтеров се отправя за Балкана.

Авторът е преподавател в Катедрата „Културно-историческо наследство“ на УниБИТ.

Клетва на въстаниците от село Михалци (1876). Факсимиле от оригинала

Нека бъде в добро и напред!

Съставена от Поп Стефан Трифонов, председател на революционния комитет, близък приятел и укривател на Отец Матей Преображенски. Произнесена в неговата изба през пролетта на 1876 г.

Оригиналът е опазен от Минчо Славчев, син на Славчо Колев, читалищен и театрален деец, член на революционния комитет, десетник и член на военния съвет на Попхаритоновата чета, който загива в Дряновския манастир. Намерен под гредите в неговата изба и предаден през 1911 г. на Христо Марков, който я обнародва за пръв път в книгата си „История на 9-тия дни в Дряновския манастир“, издадена от читалище „Съединение“ през 1912 г.

Публикувана с факсимиле от д-р Николай Чорбаджиев в Годишник „Българско Възраждане. Идеи, личности, събития.“ Том 3, 1998-2000 г. Издание на Общобългарския комитет „Васил Левски“.

Сградата на читалище „Съединение“ в Михалци, построена през 1870 г. под напътствието на Отец Матей Преображенски

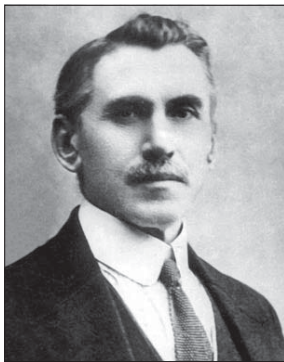

Печат на читалище „Съединение“ в Михалци. Изписан от Виена чрез Тодор Лефтеров през 1873 година. Отпечатък от оригинала

С обединени сили

Читалищата – силен морален организъм

В миналото читалищата взеха най-живо участие в умствено-то и нравственото възраждане на отделните български общини. Като такива те продължават и днес, особено в селата, да задоволяват известни нужди – иначе техният брой нямаше да достига до 600!

Иван Д. Шишманов

Но нигде не е казано, че тия клетки трябва да загинат с изпълнението на своите първоначални цели. Читалищата постигнаха преди Освобождението върха на една степен, но сега те се отпращат към по-висока степен, като се обединяват в един съюз. И сега тепърва те ще образуват един силен морален организъм с по-сложни задачи и цели. Сега тепърва се откриват нови перспективи, нови области за обширна дейност, за енергична пропаганда чрез словото, книгата и изкуството.

На по-първобитните потребности на предосвободителната епоха отговаряха старите читалища. На нарасналите културни нужди на освободения български народ отговарят новите съюзени читалища, които, горди със своето минало, мечтаят да играят една още по-бляскава роля в бъдеще. Защото културният подем на нашите народни маси не е завършен и не може да бъде завършен.

Културата постепенно се изгражда. Тя изисква толкова по-големи усилия, колкото по-високо е нейното равнище. Тук застой не може и не бива да има. Ето защо и читалищата не могат да смятат своята мисия за завършена. Напротив, тъй като сега, силни чрез своето обединение, те трябва да развият още по-широка дейност, още по-голяма енергия в полза на тоя народ, който неведнъж е доказал в течение на своя исторически живот, че е достоен за грижите на своите най-добри чедра.

Тоя народ, колкото и да е малоброен, е дал още от Средните векове насам, немалко свидетелства за своята жизненост, културоспособност и горещо желание да вложи нещо от себе си в общото духовно съкровище на цялото човечество.

Ние ли, синовете и дъщерите на тоя народ, ще бъдем последните да признаем тия му солидни качества, ние ли ще се откажем да му помогнем да извади от своите богати недра всичко ценно, що се крие в тях?

Ето и най-бляскавото оправдание на Читалищния Съюз. Тоя съюз не може да не живее, расте и цъфти. Неговото бъдеще е велико. Бавно, ала здраво той ще съсредоточи в себе си всички дружни усилия за общото развитие на целия народ. Иначе не може и да бъде.

Ето защо отделни читалища, не стойте вън от Съюза! Елате с обединени сили да покажем още веднъж каква стихийна може да бъде силата на българина, когато се вдъхновява от една висока обществена идея!

Сп. „Читалище“, Кн. IV, 1911 г.

Ние се намираме пред един извънреден факт. България тъй или иначе днес съществува, живее и лети напред благодарение на една неизчерпаема енергия, която изглежда да е набрала в течение на своя исторически през робството си. Нека лети...

Време е преди всичко да си определи България по-ясно своите цели, своя *raison d'être*. Той лежи в културоспособността на българския народ. Тоя народ се стреми да вложи нещо от себе си в съкровището на общочовешката култура, той се усеща способен да създаде нещо свое...

Да изгубиш вяра в своето отечество, в своя народ, то е равносилно с отказване от задачите, които ни е съдено да изпълним като отделна нация. Това новите поколения не трябва да извършат.

Нека припомним с какъв висок национален дух са Ботевите статии в „Знаме“. Слушайте и съдете сами:

„И в историята на нашия потъпкан и поробен днес народ се срещат страници, в които българският гений е записал такива важни и знаменити събития, които ни дават право да се гордеем, че и ние сме внесли някога нещо за историята на общочовешкия напредък...

Българският народ не е в гроба на своето преминало, а в лютката на своето бъдеще. Това, което привидно, е достатъчно, за да извикам на нашите млади: Вие, които обичате толкова Ботев, обичайте и отечеството си поне като него, имайте вяра в гения на своя народ като него. Па бъдете убедени, че не само Ботев, но и най-широките космополити не се отказват от своето отечество.“

Аз вярвам дълбоко в културоспособността на българина, в гения на българския народ.

Из реч в Народното събрание, публикувана в сп. „Училищен преглед“, кн. 1-2/1904 г.

Стожери

Съюзът на народните читалища в България за

Април 1911 г.

През 1911 г. по време на юбилея на Сливенското читалище „Зора“ възникна щастливата мисъл да се обединят всички български читалища в един мощен съюз. Създава се „Временен комитет на читалищното съюзяване“. За свикване на учредителен конгрес се отзовават 158 читалища и дружества (41 градски и 117 селски). Учредителният конгрес на Съюза на народните читалища в България се провежда на 12, 13 и 14 април 1911 г. На него присъстват 92 делегати с право на глас. Временният комитет с рядко усърдие извършва предварително всичко необходимо по подготовката на форума.

Конгресът е открит от министъра на народната просвета Сава Бобчев в салона на читалище „Славянска беседа“. В своята реч той представя ролята на читалищата в миналото, като се спира изрично на дейността

на Цариградското читалище, и подчертава голямото значение, което ще има Съюзът в делото на народната просвета, изразява надежда народните университети, и народните чтения с учителските дружества и всички интелигенти сили да работят успешно.

Обсъден е и приет Проектостав на българския читалищен съюз с добавки и корекции от страна на делегатите. Приет е бюджет.

С тайно гласуване в Управителния съвет са избрани д-р Иван Шишманов, Константин х. Калчев, Ячо Хлебаров, Никола Станев и Младен Ангелов. Решено е да се издава списание „Читалище“ като официален орган на Съюза с главен редактор Ячо Хлебаров.

Решено е Вторият конгрес на Съюза да се състои през пролетта на следващата година в Сливен.

Сп. „Читалище“, Год. I, кн. II и III, София, 1911.

Завещанието на Влайкови

През 1925 г. учителката в Македония Мария Влайкова, със своя съпруг писателя Тодор Г. Влайков, построяват сграда на софийската улица „Цар Иван Асен II“, в която според тяхното завещание да бъде уреден кинематограф и да стават утра, вечеринки, разни сказки, народни чтения и прочие, въобще да бъде културно огнище, разсадник на просвета и култура. Тази изключителна жена тегли големи банкови заеми и ипотекира собствен имот. На 16 февруари 1926 г. тя подарява сградата на Министерството на просвещението. Постоянен гост на читалището до смъртта си е писателят Антон Страшимиров и от 1938 г. насам то носи неговото име.

Основател и пръв председател на читалището е Стоян Байров, който дарява цялата си лична библиотека за основа на бъдещия книжен фонд. Сред дейците, отдали много от себе си на читалището, най-ярко се откроява писателят Ран Босилек.

Библиотека е една от най-големите читалищни книгохранилища в столицата, която притежава повече от 30 хиляди тома. С помощта на дарители от квартала тя непрекъснато се обновява. Библиотекарите се обучават да работят и като информационни посредници.

Под покрива на читалището репетира повече от 15 художествени колектива: хор за народно пеене „Немерика“, фолклорна формация „Жасмин“, солистичен ансамбъл „Мадригал“, дамски хор „Ран Босилек“, камерният състав „Иоан Кукузел Ангелопласний“. Към читалището работят езикови школа, балетна школа, школа по народни танци, по ирландски танци, школа по аранжиране и декорация, курс по йога.

На голяма витрина периодично се излага табла за бележити личности и годишници.

Читалището работи дейно със Сдружение „Общество Борис Христов“. Всеки месец в неговия салон

звучат избрани редки записи от виртуален музей с повече от 25 опери от италиански, руски, френски и немски композитори, както и оратории с участието на великия наш сънародник.

Секретар на читалището понастоящем е Цветелина Ранчева, възпитаничка на Държавния библиотекарски институт.

Камбана под Витоша

Едно от най-старите читалища в София е „Братя Миладинови“ в квартал Княжево. То е основано на 17 ноември 1917 г. и всяка година празнува на същата дата. Състоятелният княжевец Димитър Съселов дарява мястото за построяване на сградата, а средствата за нейното изграждане даряват жителите на квартала. Тя има и часовникова кула.

Библиотека разполага с 31 хиляди тома, голямата част от които са учебна и помощна литература.

Читалището поддържа многобройни художествени състави за младежи и възрастни: фолклорна танцова трупа „Хоро“, дамска вокална група „Витошко лале“ и други.

Всяка година читалището организира общинско състезание под наслов „Като Левски“ в три кръга. Зиме се провежда литературен конкурс с участието на именити поети и писатели от столицата.

През 1982 г. актрисата Снежина Казакова полага началото на младежко театрално студио „Камбана“. От 1995 г. то е поето от актрисата Екатерина Казакова. По повод 150-ата годишнина от издаването на Сборника „Български народни песни“ от Братя Миладинови се подготвя рецитал с текстове на народни песни от него.

Читалището празнува заедно с жителите на Княжево Деня на българската просвета и на славянската писменост – 24 май, Деня на народните будители – 1 ноември, Деня на София – 17 септември, Деня на християнското семейство

– 23 ноември, Деня на детето – 1 юни, Първа пролет – 22 март.

Хранилище на слово и език

Едно от трите първи български читалища се ражда през 1856 г. в Лом. Осем години по-рано Кръстьо Пишурка поставя надпис „Читалище“ на една училищна стая, където пренася своята лична библиотека. Той дава и названието „Постоянство“ на това хранилище на слово и език.

Никола Първанов дарява също личната си библиотека, наброява над 1000 тома. През 1892 г. е открива читалище. През 1909 г. е построена нова читалищна сграда.

В родната къща на проф. Тодор Боров, дарена на читалището, са настанени детският отдел и отдел „Изкуство“ на библиотеката.

Днес библиотечният фонд наброява 112 000 книги, периодични, графични и картографски издания, видео, аудиокасети, компакт дискове, грамофонни плочи и нотен материал. Старопечатният отдел съдържа 163 редки и ценни заглавия. Краеведската сбирка притежава 320 тома. Десет хиляди записа представят електронна база данни.

Библиотеката има електронни каталози, въведена е компютризирана обработка на библиотечния фонд и има свободен достъп до Интернет.

Светилник

30 януари лето 1856-о. В къщата на Димитър Начович в Свищов се учредява най-първото от трите първи читалища в България. Изнието „Читалище“ наистина няма аналог в европейската културна история. Васкидович и Владкини били образовани и предвидливи списователи и надлежно са документирали събитията. Нито Кръстьо Пишурка, нито Сава Доброплодни са сторили това време, макар в Лом и в Шумен вече да са съществували първата оперета

І на духа

акръгля първото столетие от учредяването си

Май 2011 г.

На 3 февруари 2011 г. в Министерството на културата бе създаден общонационален комитет за честване на 100-годишнината от учредяването на Съюза на народните читалища в България. В него участват видни политици и общественици, а почетен председател е министърът на културата Вежди Рашидов. Това събитие съвпада със 155-та годишнина от създаването на първите български читалища в Свищов, Лом и Шумен и 140-та годишнина на сп. „Читалище“.

Министър Рашидов връчи почетни грамоти и наградата „Златен век“ на народните читалища „Зора-1860“ в Сливен, „Виделина-1862“ в Пазарджик и „Развитие-1870“ в Севлиево.

В своето слово министър Рашидов се зарече всички читалища да работят плодотворно в близко бъдеще, като придобият по-значима роля като културни сре-

дища и се превърнат в своеобразен български парламент и все повече се модернизират, за да станат роден дом на три поколения българи. Той обеща министерството да подарява периодично колекции книги от читалищата.

Председателят на Съюза на народните читалища проф. д. ик. н. Стоян Денчев заяви, че Съюзът ще бъде партньор на институциите, но и техен опонент в търсенето на адекватни съвременни решения на сериозните читалищни проблеми.

Честването на 100-годишнината на Съюза на народните читалища ще бъде на 23 май 2011 г. в Националния дворец на културата.

и първият театър. В записките на свищовския историограф Георги поп Христов отначало читалищните настоятели и членове се делят на две „крила“ – просветителско и революционно. Първото се оглавява от Васкидович, а второто – от Йоан Д. Станчов, Цвякото Радославов и най-вече Васил Манчов, е неразделна част от „Тайното общество“ на Раковски. Настоятелството си върши работата блестящо. То изпраща даровити младежи да учат в странство – Янко Мустаков, Николай Павлович и др.; надзирава дейността на училищата и ги подпомага материално. Това прави и Второто свищовско читалище в Долната махала 14 години по-късно, където Димитър Шишманов открива първото театрално дружество. Читалище „Еленка и Кирил Д. Аврамови“ може да се счита за предвестник на първите ни музеи, както и на първата крупна обществена библиотека в България. Още през зимата на 1856 г. тя наброява 2200 тома, а в края на 1857 г. музейната сбирка се превръща в първия български музей. Нашите предци ни натовариха най-благородно и с читалищната традиция, и с оптимизма, че това самотитно и народностно дело ще пребъде.

Търновско наследство

Сред гънките на Еленския балкан са намерили убежище за сигурно оцеляване търновски жители след поругаването на stolнината от друговеца. Неслучайно там почти във всяко селце по-късно се появяват читалища. Върху псалтир от старата еленска черква, запазен от Дойно Граматик, се съобщава в приписка, че там се пази служебник, „печатан във Венеция от Винченцо, син на Божидара Вукович, воевода на Подгорица в 1518 г. от някой си Петра“. В следващите векове около тази черква работят усърдни учители, преписвачи и съставители на книги като Даскал Петко, Даскал Ненчо, Стоян Граматик.

Ето най-дейните тукашни читалища:

„Надежда-1870“, Беброво
„Просвета-1881“, Разпоповци
„Развитие-1885“, Златарица
„Събуждане-1893“, Средни колиби
„Развитие-1893“, Миндя
„Светлина-1896“, Чакали
„Просвета-1897“, Палици
„Искра-1900“, Константино
„Наука-1899“, Костел
„Наука-1900“, Марян
„Борба-1900“, Дединци
„Пробуждане-1902“, Горско ново село
„Пробуда-1903“, Илаков рът
„Св. Св. Кирил и Методий-1902“, Капиново
„Надежда-1902“, Тодовци
„Съгласие-1905“, Блъсковци
„Развитие-1906“, Мердана
„Труд-1907“, Стара река
„Наука-1907“, Велковци
„Сила-1906“, Попрусевци
„Наука-1908“, Китилово
„Напредък-1912“, Родина

„Напредък-1912“, Хъневци
„Развитие-1914“, Руховци
„Напредък-1921“, Зайчари
„Светлина-1926“, Росно
„Съгласие-1925“, Харваловци
„Зора-1926“, Синджирци
„Просвета-1927“, Дрента
„Надежда-1927“, Шилковци
„Съзнание-1928“, Яковци
„Св. Св. Кирил и Методий-1928“, Буйновци
„Пробуда-1928“, Стеврек
„Христо Ботев-1928“, Гънки рът
„Христо Ботев-1928“, Шейтани
„Отец Пансий-1930“, Мъжлещи
„Искра-1930“, Йовковци
„Съгласие-1931“, Пърковци
„Васил Левски-1933“, Добревици
„Христо Ботев-1940“, Свиричево
„Светлина-1947“, Попска махала
„Развитие-1948“, Изворци
„ПИСМЕНА-2008“, Багалевци

Читалища има и в Драгановци, Яковци, Мийковци, Божевци, Босевци, Черни дял, Чеканци, Черешов дял, Момин камък, Бойковци, Майско, Плоговец, Раевци, Долни Марян, Стаматевци, Боренци, Дебели рът, Стрелци, Каменари, Иванивановци, Кринковци, Клалайджи и махала Томбето.

Обща снимка на учредителите на Съюза

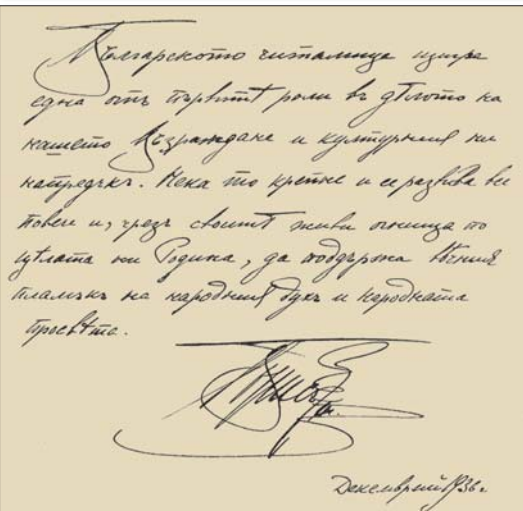
Конгреси на Читалищния съюз

Конгрес	Година	Място	Председател
I	1912	София	Иван Шишманов
II	1914	София	Иван Шишманов
III	1915	София	Иван Шишманов
IV	1920	София	Иван Шишманов
V	1922	София	Никола Станев
VI	1923	София	Стоян Аргиров
VII	1924	София	Стоян Аргиров
VIII	1925	София	Стоян Аргиров
IX изв.	1927	София	Стоян Аргиров
X	1928	София	Михаил Арнаудов
XI	1929	София	Михаил Арнаудов
XII	1931	София	Ячо Хлебаров
XIII	1932	София	Ячо Хлебаров
XIV	1933	Плевен	Ячо Хлебаров
XV	1934	София	Ячо Хлебаров
XVI	1935	София	Ячо Хлебаров
XVII юб.	1937	София	Ячо Хлебаров
XVIII	1938	Казанлък	Ячо Хлебаров
XIX	1939	София	Найчо Анков
XX	1942	София	Найчо Анков
XXI	1945	София	Тодор Самодумов
XXII	1946	София	Тодор Самодумов
XXIII	1947	София	Тодор Самодумов
XXIV	1950	София	Сава Гановски
XXV	1954	София	Сава Гановски
XXVI в.	1990	София	Атанас Божков
XXVII	1994	София	Атанас Божков
XXVIII	1996	Казанлък	Гиньо Ганев
XXIX	2000	Шумен	Гиньо Ганев
XXX юб.	2006	София	Стоян Денчев
XXXI	2009	Хисаря	Стоян Денчев

Из книгата на Стойко Лазаров „Читалищният съюз – учредяване, прекратяване и възстановяване на неговата дейност (1911 – 2011 г.)“. Второ издание. Издателство „За буквите–О писменехъ“. София 2011 г.

Антоний Виджеланте:

„Народните читалища в България през средата на XIX век са първообраз на гражданското общество“.

През 1936 г. за Върховен покровител на българските читалища е избран цар Борис III. По този случай той изпраща телеграма-автограф до Конгреса. Поместена в книгата на Върховния съвет

„Византийски царски орел“. Миниатура в ръкопис от манастира „Св. Екатерина“ на Синай (VI в.)

Радко Радков

Византия

Музо, пей ми как властната мантия
се задипля край нея, кръжи!
Златоглавата мъртва Византия
във съня на морята лежи.

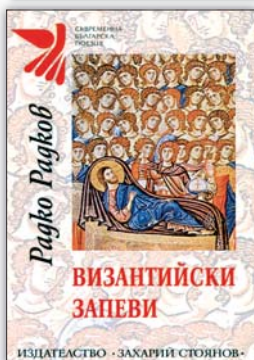
Бе по плът тя примамлива блудница,
кротка схимница бе по душа.
Мержелят пак огнени куполи-
мимолетна, дремлива лъжа.

Параклиси зарят в кипарисите,
кипарисите мудо мълвят...
Може би по иконите писани
и аз стена на Страшния съд.

Музо, пей ми за Константинополис!
Водометите пръскат прохлад,
василевът, повдигнат на копия,
се завръща във своя палат.

И на трона неземно прекрасен е,
и кълбото държавно държи...
Златоглавата мъртва Византия
във съня на морята лежи.

Из стихосбирката
„Византийски запови“ (1978)

Корица на стихосбирката

„Бог вижда тогава,
който дири
истината, но вижда
и оновова, който лъже.
Българите направиха
на византийците
много добрини
и византийците ги
забравиха,
но Бог вижда.“

Каменен надпис от Филипи (IX в.)

Престижно събитие

Софийският византоложки конгрес и мястото на българската наука в световната култура

Проф. Василка Тъпкова – Заимова

След Букурещ, Белград и Атина българската столица София става седалище на IV-ия международен конгрес по византология. Той се провежда от 4 до 8 септември 1934 г. в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. В него вземат участие около 500 учени, предимно от балканските страни.

По същото време България изпитва остра нужда от укрепване на своя международен авторитет, включая и в областта на културата.

Конгресът е открит на 4 септември в аулата на университета. Присъстват цар Борис III, министри, народни представители.

Председател на националния организационен комитет е проф. Васил Златарски, а негов главен секретар е проф. Петър Мутафчиев. Поради влошеното здраве на председателя всъщност конгреса организира проф. Богдан Филов и това ускорява неговата възходяща научна кариера.

В заседанията участват проф. Иван Гошев, проф. Петър Мутафчиев, проф. Гаврил Кацаров, проф. Вера Мавродинова, проф. Веселин Бешевлиев, проф. Петър Ников, проф. Любен Диков – ректор на университета и други именити български учени.

Сред чуждите гости са проф. Жорж Мийе (Франция), проф. Франц Дьодлер (Германия), проф. Андреа Андриадис (Гърция), проф. Анри Грегор (Белгия) и др.

Впоследствие изнесените доклади са отпечатани в няколко сборника.

Проф. Василка Тъпкова-Заимова като доайен на съвременната българска византология написа на френски език подробен летопис за всички досегашни конгреси и участието на българските учени в тях, който ще бъде раздален на участниците в софийския форум. Нейното родословие отвежда към Солун. Баща ѝ Кирил, майка ѝ и други роднини са български учители.

Проф. Васил Златарски
(1866–1935)

Родоначалник на университетската медиевистична школа, най-крупният български изследовател на Средновековието.

„Както българската история не може да се изучава без познанието на византийската, така и много въпроси на византийската история не могат да бъдат разяснени без знанието на българската.“

Негови ученици и следовници:
– Никола Милев (1881–1925);
– Петър Ников (1884–1938).

Златен печат на цар Иван Асен II от дарствена грамота за Зографския манастир. Лого на конгреса. Худ. Кирил Гогов

XXII международен конгрес за византийски проучвания ще се състои от 22 до 27 август 2011 г. в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. В него ще вземат участие около 1000 учени от цял свят, като за пръв път ще дойдат представители на Китай и Япония. В съпътстващата културна програма ще бъдат показани шест изложби, които ще продължат една година.

Конгреси по византология

- I. 1924 – Букурещ
- II. 1927 – Белград
- III. 1930 – Атина
- IV. 1934 – СОФИЯ
- V. 1936 – Рим
- VI. 1948 – Алжир (отложен)
- VII. 1948 – Брюксел
- VIII. 1951 – Палермо
- IX. 1953 – Солун
- X. 1955 – Истанбул
- XI. 1958 – Мюнхен
- XII. 1961 – Охрид
- XIII. 1966 – Оксфорд
- XIV. 1971 – Букурещ
- XV. 1976 – Атина
- XVI. 1981 – Виена
- XVII. 1987 – Вашингтон
- XVIII. 1992 – Москва
- XIX. 1996 – Копенхаген
- XX. 2001 – Париж
- XXI. 2006 – Лондон
- XXII. 2011 – СОФИЯ

Откриване на конгреса, 4 септември 1934 г.

Варненският митрополит Симеон посреща участници на конгреса във Велики Преслав

Праобраз на парламент

Първия църковно-народен събор –
прелюдия към Учредителното събрание

Ст. н. с. д-р Христо Темелски

Първият църковно-народен събор се открива тържествено на 23 февруари 1871 г. в Екзархийския дом на Ортакой в Цариград. След водоосвещение и молитва, поздравително слово към всички участници произнася председателят на Събора епископ Иларион Ловчански. Сетне д-р Стоян Чомаков и Гавраил Кръстевич правят исторически обзор на църковно-националните борби.

Съборът продължава пет месеца до 24 юли с.г. В него вземат участие 50 души – 15 члена на Привременния смесен съвет и 35 представители на отделните епархии – заслужили дейци по българския църковен въпрос, влиятелни първенци от Цариград и епархийските цен-

Христо Темелски

трове, учители, свещеници и членове на местното самоуправление. Една пета от тях са висшест.

Приет е Устав за устройството и управлението на Българската екзархия, който съдържа 134 члена. Безспорно демократично положение в него е изборното начало. Въведена е сменяемост на екзарха на всеки 4 години. Участието на миряните в църковните дела е разширено.

Седалището на Българската екзархия остава в Цариград до 27 ноември 1913 г., когато Екзарх Йосиф I го премества в София.

Натрупаният опит се оказва изключително полезен при работата на Учредителното събрание, през 1879 г.

Авторът е директор на Църковно-историческия и архивен институт при Българската патриаршия.

„Исус Христос“. Убрус (XX в.)

Участниците в Първия църковно-народен събор

Първи ред (седнали): 1. Иконом поп Апостол Поликарев от Шип (Кюстендилска епархия); 2. Архимандрит Дионисий (Врачанска епархия); 3. Иконом поп Петър Арнаудов от Русе (Червенска епископия); 4. Епископ Иларион Макариополски (ЕПСС – Екзархийски привременен смесен съвет); 5. Марко Д. Балабанов – секретар-писар (Пловдивска епархия); 6. Митрополит Панарет Пловдивски (ЕПСС); 7. Епископ Иларион Ловчански – председател на Събора (ЕПСС); 8. Митрополит (бивш) Паисий Пловдивски (ЕПСС); 9. Бехчет ефенди – писар на турски език (не е участник); 10. Архимандрит Виктор (Нишка епархия); 11. Поп Тодор Илиев Тилков (Струмишка епархия); 12. Иконом поп Георги Паланецки от Крива паланка (Скопска епархия); 13. „Монах Рилски от Скопие“ (не е участник).

Първи ред прави: 14. Георги Груев (Пловдивска епархия); 15. Стефан Петров Стефанов от Бургас (Сливенска епархия); 16. Добри Чинтулов от Сливен (Сливенска епархия); 17. Георги Тофов (Воденска епархия); 18. Захари Хаджигириков от Самоков (Самоковска епархия); 19. Хаджи Мано Стоянов (Софийска епархия); 20. Димитър Ив. Гешов (Гешо-

глю) (ЕПСС); 21. Хаджи Иванчо х. Пенчович (ЕПСС); 22. Георги Ст. Чалъков (Чалоглу) (ЕПСС); 23. Гавриил Кръстевич (ЕПСС); 24. Д-р Христо Стамболски (ЕПСС); 25. Д-р Стоян Чомаков (ЕПСС); 26. Хаджи Николи Минчоглу (ЕПСС); 27. Димитраки Теодоров от Тулча (Доростолска епархия); 28. Сава Хаджилиев Доброплодни от Силистра (Доростолска епархия); 29. Хаджи Господин Славов от Ст. Загора (Търновска епархия); 30. Стефан Шопов – секретар на епископ Иларион Ловчански (не е участник).

Трети ред прави: 31. Стефан (Стоян) Камбуров (ЕПСС); 32. Костадин П. Шулев (Велешка епархия); 33. Христо Димитров Тодоров от Дупница (Самоковска епархия); 34. Михаил Манчев (Охридска епархия); 35. Тодор Йовчев

Кусев от Прилеп (Пелагонийска епархия); 36. Никола Ст. Михайловски (Търновска епархия); 37. Христо Тодоров Стоянов (Софийска епархия); 38. Величко (Велико) Христов от Шумен (Преславска епархия); 39. Никола Първанов (Видинска епархия); 40. Димитър Ангелов (Кюстендилска епархия); 41. Яков Геров (Одринска епархия); 42. Христо П. Тълчилещов (ЕПСС); 43. Господин Хаджииванов (Варненска епархия); 44. Стоян Костов (Скопска епархия); 45. Дядо Кръстю – пом. капухека в Екзархийския дом (не е участник); 46. Костадин (Коста) Сарафов от Неврокоп

Участниците в Събора за първи път са разпознати поотделно на тази фотография.

Снимката е направена на 24 юли 1871 г. от Паскал Сабах, арменец.

23 декември 911 г.

На 23 декември 2010 г. – денят, в който през 911 г. си отива от този свят Св. Наум Охридски Чудотворец, в едноименната черква в софийския квартал „Дружба“ бе отслужена Божествена Света литургия. Тя беше водена от Стобийския епископ Наум, главен секретар на Светия Синод на Българската православна църква в съслужение със

Знеполския епископ Йоан, викарий на Софийската митрополия и хор на студенти в от Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Присъстваха много граждани – стари и млади.

Точната дата на кончината на Св. Наум е известна от неговото първо и най-старо житие от Х в.

Урок по благонравие

От десет години в софийското читалище „Светлина“ веднъж седмично деца от детски градини се запознават с основните правила на християнската вяра. Техен ръководител е Виолета Евтимова, възпитателка на Богословския факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Децата паят великенска песен

Час по иконопис

Княз Борис I. Фреска в църквата „Монте Челино“ във Верона (IX в.), фрагмент. Впоследствие заличена.

4 март 870 г.

Българската църква е включена в диоцеза на Константинополската патриаршия

„Ние решаваме страната на българите, която знаем, че неотдавна е била под властта на гърците и е имала гръцки свещенослужители, сега да се върне чрез християнството на Светата константинополска църква, от която беше отделена чрез езичество.“

Така безапелационно постановяват заместниците на източните патриарси на Осмия вселенски събор в Цариград. Той е свикан от византийския император Василий I. В него вземат участие представители на целия християнски свят – на римската, александрийската и ерусалимската църква и патриарх Игнатий. Заседанията траят от 28 февруари 870 г. до началото на март. Те се водят при тържествена обстановка в църквата „Св. София“. На 4 март, след закриването на събора, има извънредно заседание. На него е въведено българско пратеничество, водено от кавхан Петър. Той заявява:

„Българският княз, господарят Михаил, узнавайки, че вие по апостолическа воля сте се събрали от различни страни за полза на Светата божия църква, научи това с удоволствие и изказва много благодарност на вас, които сте изпратени от апостолическата катедра, понеже по време на вашето преминаване сметнахте за достойно да го поздравите с писмата си.“

Римските пратеници обаче са изненадани с продължението на това поздравление:

„До днес бяхме езичници и неотдавна се приобщихме към благодатта на християнството. Ето защо, за да не изглежда, че грешим в нещо, искаме да узнаем от вас, които представлявате върховните патриарси, на коя църква да се подчиняваме. Решете кое е по-разумно – да се подчиняваме на Римската или на Константинополската църква... Ние извоювахме от гръцка власт тази земя, в която не намерихме латински свещенослужители, а гръцки.“ Папският пратеник Атанасий Библиотекер като очевидец на събитията потвърждава, че „българските пратеници донесли писмо, написано с гръцки думи и букви, в което се казва, че източните местоблюстителни, бидейки посредници между римските местоблюстителни и патриарх Игнатий, уж били решили страната на българите, която се намира в Илирик, да се подчинява на Константинополския диоцез“.

Дългогодишната дипломатическа игра на княз Борис I между Рим и Цариград завършва с крупна победа. Решението на Вселенския събор му дава основание да отстрани от България римското духовенство. България получава архиепископ и самостоятелна църква не по волята и снихождението на Византия, а съгласно решенията на един вселенски събор, на който присъствали представители на всички християнски катедри. Това дава сигурна гаранция за нейната самостоятелност – защита срещу бъдни посетателства и вмешателства на Цариградската патриаршия.

В епархийски списък от X в. се потвърждава, че българският архиепископ в Цариградския диоцез е поставен „пред всички митрополити, подчинени на апостолския и патриаршиеския престол на богохранимата столица Цариград“.

Архиепископ на българската църква, ръкоположен от цариградския патриарх, е Йосиф, придружен от многоброен клир от епископи, свещеници и монаси. Българската църква бързо се урежда по източен образ.

Васил Пузелев
Из книгата „Княз Борис I“ (1969)

Воистину воскресе

През 311 г. в Сердика е приет Едикт на веротърпимостта

На 30 април 311 г. в Сердика е подписан Едиктът на веротърпимостта, който обявява всички религии в Римската империя за равноправни.

Две години по-късно от император Константин Велики, родом тракиец, прогласява в Медиоланум (дн. Милано) едикт, който обявява християнството за официална държавна религия и има като първообраз Сердикийския едикт. Цяла Европа подготвя да чества тържествен това първостепенно събитие за духовността на Стария континент.

Елена, майката на Константин, е родена в Сердика, а самият той възнамерява да направи града столица с думите „Сердика е моят Рим“. В околностите на Костенец той построява дворец, който предстои да бъде проучван археологически.

В Сердика през 343 г. заседава Съборът, който нанася съкрушителен удар на арианската ерес в присъствието на Св. Атанасий Александрийски.

Всичко това дава основания на днешната българска столица София да кандидатства за културна столица на Европа през 2019 г. Комитет от религиозни дейци, публицисти и общественици осъществява поредица инициативи по съвместна програма на Министерството на културата и Столичната община. Предвижда се до Деня на София – 17 септември да бъде открит паметник на император Галерий с текст

Заветът на Спасителя е стъпил на нашите земи преди 1960 години – още с идването на апостолите Павел и Андрей. Мъченичкото възсяване на Св. Дазий в Доростол (Силистра) през 305 г., на раннохристиянските светци в Сердика (София) в края на III в. и на редица техни последователи свидетелства за присъствие на християни, прегърнали учението още от неговите първоапостоли.

Не е случайно тъкмо по нашите земи се ражда единствен по рода си за европейската цивилизация документ – Едиктът на търпимостта – едно свидетелство за широко християнско присъствие. Именно това налага избора на император Константин Велики да се установи в Сердика, след като през 313 г. е подписал в Милано едикт, който затвърждава стореното в града на траките-серди.

С християнството е свързана и книжовната дейност на готския епископ Вулфила (310 – 383) в Мизия. Както вече е добре известно, в Никополс ад Иструм, северно от Търново, през IV в. е направен превод на Священото писание на готски език. Той се съхранява в град Упсала, Швеция.

Също в края на IV в. епископ Никета Ремисиански предприема мисия в Родопите като покръства племето беси с ритуал в скалния град Перперек.

Християнин е бил и кан Кубрат (591 – 665), тъй че сред обкръжението на неговия син кан Аспарух, който през 681 г. полага основите на Дунавска България, и в редиците на неговото воинство вероятно също е имало покръстени.

Вярата в Спасителя е изповядвала голяма част от завареното в днешните български земи ромейско население.

Всеки от тези факти издава специфичен глас, вляз в многогласна на християнската култура по нашите земи. В този хор звучат за-

от Едикта на гръцки, латински и български език. Около черквата „Св. София“, построена през IV в., която дава име на днешната българска столица, ще бъде открит подземен музей.

На Светли четвъртък на тържествена сесия Столичният общински съвет почето тържествено 1700-годишнината на Сердикийския едикт, на която произнесе възхвалено слово кметът Йорданка Фандъкова. В черквата „Св. София“ беше отслужена тържествена литургия. На международна конференция и кръгла маса в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, учени от различни страни обсъдиха темата „Православното богословие и науките“.

Галерий (250-311).
Образ върху монета

Гай Валерий Максиман е римски император, родом от Сердика. Офицер при император Диоклециан. Охранявал границите около река Дунав. Преследва християните. Построява триумфална арка в Солун.

Из Речник на античността

едно словата на първоапостолите, които са внушавали на траките в Родопите за връзката на Новия завет със службите на блестящо-известния Орфей, с арианските отсенки, втъпявани от Никета от Ремисиана три века по-късно, и със службите на българите, които носели идеи и практики от древния зороастризъм по старите им земи...

От тази амалгама се е зародило българското богомилство, тласнало към духовно обновление Южна

и Западна Европа. То е посрещнато като ерес и подложено на жестоки преследвания и унищожение. Но нима не е прав испанският писател и философ Мигел де Унамуно като отчита, че „там, където не цъфтят ереси, богословските науки са чиста литературна рутини и се превръщат в средство да си убиваш времето и да се борих срещу умствената лениост, като вършиш нещо, което е лъжеслово-бие на истинския труд“?!

Христо Буковски

„Покръстване на българите“. Миниатюра в Манасиевата летопис (1340) – фрагмент. Съхранява се във Ватиканската библиотека

Киевският отшелник

Йосиф Соколски основава през 1869 г. първия руски храм „Св. Св. Кирил и Методий“ в Киево-Печорската Лавра

През късната есен на 1860 г. основателят на Габровския Соколски манастир „Успение Пресветия Богородици“ и на Габровския девически манастир „Благовещение Богородично“ архим. Йосиф Соколски тръгва на поклонение по светите места в Киев и Москва. Той възнамерява да посети и Петербург с молба към руския император Александър II да вземе под свое покровителство Соколския манастир, като открие в него духовно училище.

Соколски минава през Цариград и съвсем случайно попада в килежа на подготвяната уния. Подведен от нейните дейци, най-вече от Драган Цанков, той лекомислено я оглавява с уверението, че разрыв с православието няма да има. През април 1861 г. Папа Пий IX го ръкополага в Рим за униатски архиепископ. Скоро той съзнава грешката си и с помощта на П.Р.Славейков през юни с.г. избягва в Русия.

Отначало пребивава в Одеса, а сетне е настанен в Киево-Печорската Лавра, където живее в продължение на 18 години и умира там на 30 септември 1979 година.

Макар да е вече на преклонна възраст, и в Лаврата той не стои безделен. На 24 октомври 1862 г. подава молба до Киевския и Галицкий митрополит Арсений Москвин да му отдели място, където да създаде лозе за нуждите на големия манастир. Молбата му е удовлетворена и в местността „Китаевска пущина“ се появява лозе с вила, наречено „Болгарский хутор“, сиреч „нифлик“.

По същото време Соколски узнава, че сред многобройните черкви на Киев няма нито един храм, посветен на славянските равноапостоли и просветители Кирил и Методий. Той решава да построи такъв храм, като отново търси съдействие от митрополит Арсений. Митрополитът разпорежда управлението на Лаврата да построи храм „Св. Св. Кирил и Методий“, който е издигнат през 1869 г. близо до вилата на Соколски.

Това знаменито за времето си събитие намира широк отзвук сред българската емиграция, най-вече сред българските семинаристи и студенти в Киев.

В едно свое писмо от 15 декември 1869 г. Николай П. Палаузов пише от Одеса на Райчо Попхристов Попович, габровец, живущ в Плоещ:

„Известит вам новостям наш многоуважаваемый Дядо Йосиф Соколски Патриарха – и тука не седи мирен в Россия. Да го пофалиши за негов труд патриотически и успех... В името на Болгарския народ сега направи манастир во име първи равно Апостоли и просветители на сичките славяни Кирила и Методия. В Россия за първи път са прави такава черква и ще принадлежи на Болгарски народ...“

На 24 декември с.г. в „Дунавска зора“, издаван в Браила, Васил Друмев (по-късно епископ Климент Браницки) публикува биографични бележки за Йосиф Соколски, в които пише:

„Друго негово по-славно и по-похвално предприятие в тази далечна страна с черковата в името на нашите Апостоли Кирила и Методия, която скоро ще се въз-

дигне близо до Киев, в градината, що принадлежи на дядо Йосифа... Но онова, което много ще учуди и даже наскърби сяко славянско сърце е туй, че при толкова много черкви, въздигнати в името на много светии в Киев няма нито една черква с името на тези свети мъже, чрез които се е пролял на цял славянски мир благодатний свят на Христовото евангелие.

Сега обаче и там ще се въздигне храм в името на тези св. мъже и за нас, Българите, това обстоятелство трябва да е толкоз по-приятно, че храмът ще се въздигне благодарение на сърдечното настояване на дядо Йосиф, който от две години насам, ако не и повече, се грижи

Йосиф Соколски като униатски архиепископ

и ходатайства за това пред когото му е било възможно.“ Пловдивският митрополит Максим, който като дякон учи в Киев и познава лично архиеп. Соколски, пише на свой ред:

„Там, в тия гори, в Хутора, живееше лятно време и нашият дядо Йосиф Соколски – особен оригинал, за когото беше устроено малко манастирче-красив храм с позлатен иконостас и хубава живопис. Там дядо Йосиф почина. Погребана го като прост монах при олтара, с дървен кръст и надпис...“

В писмо от 23 юли 1928 г. до църковния историк Станимир Станимиров, с когото заедно са учили в Киев, митрополит Максим Пловдивски пише:

„Отидохме на гроба на Йосиф Соколски, погребан при олтара на църквата „Св. Св. Кирил и Методий“ – Болгарския манастир.“

На няколко места в своите изследвания Станимиров споменава същото:

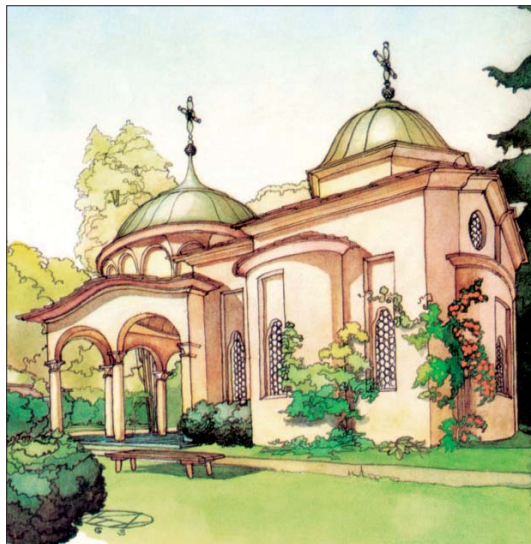
„Все по искане на Соколски срещу „Болгарский хутор“ през 1859 г. е бил въздигнат и храм в чест на светите Кирил и Методий.“

Внимателен анализ на запазените документи от Киево-Печорската Лавра показва, че българският духовник е бил смятан за отцепник от православната църква и тукашните монаси се отнасяли с пренебрежение към неговите дела. Те считали и построяния от него храм „Св. Св. Кирил и Методий“ за неправославен, като го именуват „Спасо-Преображенски“.

След смъртта на Соколски те заличили завинаги следата от него, за да не им напомня за славянските просветители.

Йосиф Соколски е възвърнат в лоното на Православната църква едва подир смъртта му, след три неуспешни опита преди това.

Материалите издиря и коментира Христо Темелски.

Манастирът „Благовещение Богородично“ сред Габрово. Основан от Йосиф Соколски през 1836 г. и разрушен насилствено през 1959 г. Худ. Нено Ямантиев (1902-1965)

Кръст от времето на покръстването, намерен в Плиска (IX в.)

От Саяните до Балканите Руският писател Виктор Астафиев за Кирил и Методий и България

„От Балканите до Саяните, до моя далечен сибирски край, долета словото, сътворено от мърия гений на Кирил и Методий – мъдреците на нашата многострадална и прекрасна Земя.

Народът е жив, докато е жива неговата историческа памет и магическото слово, родено от славяните, е особено нужно и безценно днес, когато човешкото общество се разлага от масовата култура – тази всепогълща ръжда на XX век.“

Април 1985 г.

Виктор Астафиев

Отпечатано във в. „За буквите“, бр. 12/май 1986 г.

„Какъв красив народ!“ – възкликна за българите Виктор Астафиев по времето, когато двамата с Валентин Распутин прекараха месец в писателския дом в Хисаря, по покана на българското Министерство на културата и лично на министър Георги Йорданов.

Товага те имаха възможност да разгледа и Вазовия Сопот, и родната къща на Васил Левски в Карлово. А в Перущица видяха с очите си как гърми черешово топче за годишнината от Април 1876-а. Написаха и няколко разказа.

Сибиряк, родом от село Овсянка, Красноярска област, Виктор Петрович воюва като обикновен войник през цялата Велика Отечествен война, стигайки чак до Виена. Завръща се от фронта с тежки контузии и белези по тялото и без едно око. „Аз в такава война не съм участвал!“ – така коментираше той десетките генералски мемоари, в които – по думите на Василий Тюркин, народният герой от поемата на Александър Твардовски – „города сдают солдаты – генералы их берут“. Колкото е голям той в книгите си, толкова е обикновен в отношенията си, според негов събрат.

Години наред Астафиев живее в северния град Вологда, където написва и най-добрите си книги, сред които най-съществен е романът „Цар-риба“ по темата за екологията, уважението към природата и бъдещите заплахи пред човечеството от неразумната ни дейност спрямо нея. Там се запознава с него по време на своето пътуване писателят Георги Чаталбашев и Астафиев стана чест гост на „Антени“. С главния редактор Веселин Йосифов си допаднаха духом. Георги го заведе със своя „Трабант“ и до Смолян, заедно двамата разгледаха Родопите.

Астафиев подкрепи мурманчани при възрождаването на Кирило-Методиевския празник в Русия по време на т.нар. Празници на Баренцово море през май 1986 година. Това ни даде основание да го впишем в международния редакционен комитет на единственото по рода си издание. Той се изказа за славянските първоучители и в предаване на Българската национална телевизия.

Към края на живота си Астафиев се пресели в родната Овсянка. С негово участие там бе построен православен храм.

Когато през 2002 г. Астафиев напусна този свят, по личното разпореждане на тогавашния губернатор на Красноярска област генерал Александър Лебед, герой от войната в Приднестровието, денят на неговото погребение официално бе обявен непристъпен за цялата област! Камбаните на новия храм звъняха продължително за раздяла с него по време на опелото му.

Евангелие от XI в., писано на кирилица и глаголица по Преславски оригинал. Съхранява се в Градската библиотека на Реймс

Присъствие в Париж

На 2 май т.г. в Парижката Сорбона по време на Международния семинар на УниБИТ бе представена книгата „Култура на прозрачността. Общество, Информация, Библиотеки.“ на проф. Стоян Денчев и проф. Ирена Петева, издадена на френски език. В предговора на книгата проф. Робер Естивал пише: „Как в комуникационна перспектива да бъде представена на тези, за които е предназначена настоящата книга, читатели и критици, прозрачна, а следователно ясна информация за написания от българските университетски професори и по-точно от професорите на УниБИТ – проф. Стоян Денчев и проф. Ирена Петева труд? Ние избрахме перспективата и схематичния метод на библиографа, чиято основна задача е да пречени къде в една класификация или тезаурус да постави съответното произведение.“

Плакат за представянето на книгата в Сорбоната

Съзиданието побеждава

Българските народни читалища и техният съюз

Проф. д. ик. н. Стоян Денчев – Председател на Върховния читалищен съвет на Съюза на народните читалища в България

„Многогодишният опит на читалищата показва, че те могат да съществуват без съюз (1955-1990), могат и без държава (както е по времето на османското владичество), защото са самодейни обществени сдружения. Но без читалища държавата ни изгубила специфично българския си духовен облик. Без свой съюз читалищата са лишени от координация и системност в дейността си или им е „наложена“ системност, която руши тяхната автономия и обществен авторитет.“

Д-р Стойко Лазаров

Създаден от самите читалища по идея на сливения читалищен деец Стефан Гидиков („Юбилеен сборник на Разградското читалище-1904 год.“, „Юбилеен сборник на Сливенското читалище „Зора“-1910 год.“) и председателя на Оряховското читалище Коста Лулчев (в. „Камбана“, бр. 874, 1910 год.). Читалищният съюз през годините в народните представи е защитавал трудната и благородна кауза да отстоява независимостта на народните читалища, да съхранява народното читалищно дело, да развива духовно будните читалищни дейци, да им дава сила и гордост, като по такъв начин да пазят и българските национални традиции. Този Съюз е най-старата, най-голямата и най-българската гражданска организация в нашата страна.

През април 1911 г. в София, в сградата на Народно читалище „Славянска беседа“, се провежда учредителен конгрес на Съюза и се избира за негов пръв председател големия български родолюбец и европейски интелектуалец проф. Иван Шишманов. Нещо добро, нещо истински българско е създадено – точно преди столетие – в България.

Тук като че ли е мястото да подсиля външно възторжения тон на своите откислени мисли и в обичайния стил на хвалебствено кресчендо да извиси своя глас до обичайните в подобни случаи пожелания за големи и още по-големи успехи.

Уви, тревогата, която ме е налетяла напоследък за съдбата не само на Читалищния съюз, но и на самите читалища, не ми дава нито минута спокойствие и не ми позволява да се зарадвам истински на този забележителен 100-годишен юбилей.

Когато през 2006 год. бях избран за председател на Съюза на народните читалища, аз изпитах истинска гордост, защото дори и по чисто формален признак моето име се нареждаше до имената на колоси на българския национален дух. До този момент бях заемал високи държавни и обществени длъжности, но постъп ПРЕДСЕДАТЕЛ на Съюза на народните читалища определено е върхът на моята кариера в полза на българското общество. Не бих желал да правя самооценка на своята дейност, но с открито сърце искам

Проф. Стоян Денчев

да благодаря на хилядите сдружени читалищни дейци за тяхната всеотдайност при осъществяване на благородните идеи на нашите предшественици, за искрената им и неподправена обич към българските читалища и техния съюз.

Още от своето създаване и до ден днешен Съюзът на народните читалища върви по труден и осеян с превратности път. Неговата дейност през годините винаги е била свързана със защита на правото на достойно съществуване на българските читалища и отстояване на тяхната демократична и автономна същност. Историческият опит показва, че винаги се намират „родолюбци“, които под маската на доброжелателност и „издигната“ до глупост демократичност се стремят да го закрийт или най-малкото да negliжират неговата дейност и напредничав мисия. Сегашното време не прави изключение. Ако включим „призивите“ за демократичност, залегнали в порядния „нов“ проект за допълнение и изменение на Закона за народните читалища (там наред с други „волни“ идеи се предлага названието „Съюз на народните читалища“ да се замени със словосъчетанието „Национално-представителни читалищни сдружения“; а и според сега действащия закон те съществуват наред със Съюза), то неминуемо ще стигнем и до „идеята“ за „национално представителна АЗБУКА“ (междувпрочем подобен опит неотдавна беше направен от един отличен с най-високата държавна награда чужденец...).

Не, не искам да продължавам в този дух. Преди време по други поводи стигнах до извода, че и най-слабата държава е по-силна от най-силната бизнес структура. Тя е способна не само да създава, но и да унищожава.

Но все пак държавата не са само политиките и шепата чиновници. Държавата сме всички ние – нейните граждани.

И когато тя е „ДЪРЖАВА НА ДУХА“, съзиданието винаги побеждава разрухата.

Грошове за просвета

„От Шумен (Преславска епархия) 9-го Марта 1857. Наши граждани показва своя ревност към образование и на първото предложение на управителя Доброплоднога за Шуменско читалище в пространному смислу помогнаха щедро и ето вече имаме за читалище наша гимназиална зала и добиваме 15 различни листове от разни язици.“

„Цариградски вестник“, Год. VII, бр. 323, 6 април 1857 г.

Читалището се посещава от учителя Никола Бацаров и неговия помощник, Стоян Бойчев, Добри Войников, А. П. Гранитски. Преждеждат се френски вестници на български. Почват да идват и турци. В разгара на черковната борба читалището се закрива.

На 8 ноември 1869 г., Архангеловден, се открива неделно училище, което вече има и читалище за ученици, дето се прочитат разни правоучителни книги за младежи. Това става по инициатива на Димитраки Константинов, който

става и първият председател на читалището.

То е наречено „Архангел Михаил“. При възобновяването си е имало 110 члена, които плащали по 2 гроша месечно, и 180 члена, които плащали по 1 грош. Или общо 290 члена с 400 гроша месечна вноска. Читалището развива и оживена театрална дейност.

Сборникът е издаден от читалище „Добри Войников“. Редакционна колегия Николай Димков – отговорен редактор, Росица Николова, Ангелина Тодорова, Георги

Корица на книгата

Цветков. Издателство „Фабер“, Велико Търново (2006).

Помни Възраждането

И забравянето може да се програмира

Христо Буковски

Неотдавна сп. „Ню сайънтист“ съобщи, че учени от университета на американския щат Орегон извършили много окуражаващ опит за способността на човешкия разум да се освобождава от спомени. Те събрали група студенти и ги накарали да запомнят няколко думи. След това избрали една от тях и ги молили да измислят друга, която да ѝ прилича, или просто да я забравят. И какво, мислите, се оказало? Че колкото по-дълго и по-често казвали на подопитните студенти какво трябва да изтикат от главите си, толкова повече намалявала вероятността да си спомнели по-късно коя била забранената дума.

Седмица преди края на юни 2009 г. Асошиейтед прес съобщи за научен екип от университета на Женева, който установил със скенер как под хипноза мозъкът прекъсва процеса, който обикновено протича. „Това е един вид нова връзка между различни мозъчни райони“, обяснил Ян Коян от екипа. Учените използвали скенер, за да наблюдават какво се случва, когато 12 доброволци се опитвали да задвижат ръката си, парализирана с хипноза. Резултатите показали, че десният моторен кортекс се подготвя, както обикновено, да даде команда на лявата ръка за движение. Той обаче сякаш не намира участниците от мозъка, с които обикновено комуникира за контролиране на движението. Вместо това се оказвал в по-голям синхрон с друга мозъчна зона, отговаряща за... образността и спомените за себе си.

През последните десетилетия, ние българите, методично бяхме притискани принудително да забравяме основанията си за гордост и правото си на достойнство. В това време медиите – особено електронните – умело ни хипнотизираха като подменяха стойността с пошлото и успеха с популярността на кварталния луд, когото можем да наблюдаваме удобно, докато бездълничим, та чудно ли е, че днес стоим като парализирани...

Но не спи народът – отчаян е от натрапването му безпътием.

През XI век Византия също вързала народа на нашите земи в своето глобално село. Повизантийчила управляващия елит на държавата, тя отнекла основанията на народа да бъде верен на лидерите си. Сигурен съм, че от XIV век е тръгнала по нашите земи невероятната пословица: „Ако ще турско

да стане!“

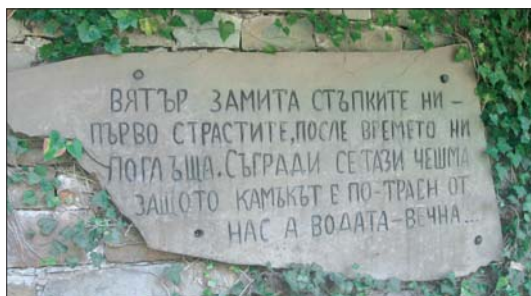
Сега май нещо подобно – страшно тихо и главоломно полета става отново край нас. С непредвидими последици, за които никой не мисли. От Възраждането насам не е имало време, когато на българската младеж така драстично да е било отнемано всяко основание за родова гордост, общонароден идеал и национални възжелания. Беше обичайно дело не просто да бъдат съсипвани поред всички паметници из страната – независимо дали става дума да се изтръгне бронзата от подписа на Стамболов в центъра на столицата или да се съсипят пантеони като при Сливница и Беласица. Посегна се безаказано на световно културно наследство, което днешните български земи са съхранили от времената, когато са били люлка на европейската цивилизация – като малоумниците, които чегъртаха стенописи от Илановските скални черкви, които са

културен паметник като античния град Рациария край видинското село Арчар. Петър Добрев ужасен ми разказа, че почти всяка втора от могилиците, които бе обходил в Североизточна България, се оказала разсечена от погромджии. Фотографи, снимали неотдавна средновековните ни крепости, споделят с тревога, че стените на старите градежи видимо се смаяват от година на година, защото камъните отиват за ново строителство... А кой има възможност да строи сега, да попитаме.

На пръв поглед подобно кошунство изглежда обречено при народ, който от 13 века е оцелял на този ветровит кръстопът на Европа. Но не излезе така.

Напротив: оказа се фасулска работа за „спецове“, които бяха избрани да я осъществят. А сетне стана още по-лесно: в читанките на децата класически писатели и поети бяха окарикатурени с порой унизителни писания. След това героите, загинали за национален и социален идеал, бяха оплюти и паметниците им – осквернени. И над взривените гробници и в сянката на паметниците – без срам и съвест, някои взеха да леят бира, бира, бира. И да се осквернят безподобно във всеобщо опияняване местата, където бащи и дядовци са скланияли с почит глава.

Наистина, ние загубихме поред-

Каменна плоча в Етнографския парк-музей „Егъра“ край Габрово

световен паметник на културата, вписани в Листата на ЮНЕСКО.

Пред очите ни само за две десетилетия бе погрозено всичко останало от един общоевропейски

ната световна война (макар и „студена“). А когато древните са казвали „Торко на победените“, те, разбира се, не са имали предвид само унижените мъже, изнасилените им жени и ограбените старци. Това, срам не срам, се надживява. Но пораженията, които дават уродливите метастази на страха, безсилието, безпътността и превиването пред чужда сила, в душите на потомството, си остават за цял живот. Затова библиейският Мойсей е водил народа си четири десетилетия из пустинята докато измратония, които цял живот носели в сърцата и умоте си изкривяванията от слугуването.

Стореното се вижда тягостно дори на победителите ни от студената война, та лично американският президент Бил Клинтън пред вратите на родния парламент, наред с столицата София, попита на висок глас: „Поради що се срамиш да се наречеш българин.“

Това обръщение бе отправено предимно към младите ни хора. Време е за ново Възраждане!

„Лирата на Орфей“. Новият символ на град Кърджали. Открит на 20 ноември 2006 г. Скулптор Златин Нуриев. Арх. Кръстан Каракашев.

Николай Дойнов

Орфей

Не към струните наивно посяга,
а към мрака, просветващ едва.
Чух го да казва, че ще избяга
от тази гора, от тази трева.

Но седи, гледа: вкамения дъха си,
великоленно животно, не и певец.
Взира се тъпо в обувките скъсани,
чува несъществуващи гласове.

Но там, отвъд, чудото властва.
Арфата свири, арфата свири...
Хей, певецо! Но певецът го няма.

Може би песента му е вече опасна.
Знае ли някой? В синкава пияна
се сгромолясват над нас градове и всемири.

Икар

Защо смъртта тъй властно те привлича
и ясно образа ти отразява?
В магичното огнище от представи –
очите ти са толкова различни...

Дали ще полетиш с криле от пламък?
И толкова ли нежно ще се счупи
на птицата крилото. Но остава
представата за полета сполучил.

С метафизична жажда за любов
размахваш своите криле от востък.
И Слънцето е твоята посока –
чрез него стигаш земното кълбо.

Отвъд навърно е мъгла и митология.
Морето е представата за полет.

Из стихосбирката „Арфа“. Издателство „Кармен“, 2005.

Авторът е изпълнителен заместник председател на Съюза на народните читалища.

12 читалища в 10 града

По подобие на двете букурещки читалища през 1866-67 г. в Румъния са регистрирани общо 12 читалища в 10 града на Румъния: в Александрия (две), в Браила (две), в Крайова, Гюргево, Галац, Олтеница, Плоещ, Зимнич, Турну Мъгоре и Фокшани. Всички са основани с разрешение на Министерството на вътрешните работи, като са наречени „зали за четене“.

Те стават средища на българската емиграция и негласно са свързани с Българския централен революционен комитет. Най-ярък пример за това са читалищата „Братска любов“ в Букурещ, читалище „Обединение“ в Гюргево, читалище „Прогрес“ в Олтеница, читалищата в Крайова и Плоещ.

„В търсене на красотата“. Худ. Иржи Бартош, Чехия

Фрагмент от византийска мозайка в църквата „Св. София“
от Цариград (XII в.)

Непреходни ценности Научна конференция в БАН

В Големия салон на Българската академия на науките на 31 януари 2011 г. се проведе Първата научна конференция по организация, управление и защита на културно-историческото наследство на тема „Социализация на българското културно-историческо наследство“.

Конференцията бе организирана съвместно от Фондация „Арте-Фол“, Националния археологически институт с музей при БАН и Университета по библиотекознание и информационни технологии.

Форумът бе открит от проф. Димитър Иванов, председател на Фондация „Арте-Фол“, който обяви, че се предвижда конференцията да става ежегодно при повишен интерес от страна на специалисти от различни области тъй като има подчертано интердисциплинарен характер. Докладите и изказванията ще бъдат издавани в тематичен бюлетин. На свой ред ректорът на УниБИТ проф. д. ик.н. Стоян Денчев подчерта, че темата е сред приоритетните области в съвременните политики на ЮНЕСКО, Съвета на Европа и Европейския съюз. Културните ценности наистина са основният критерий за поддържане на духовността и връзката между поколенията, един от най-важните елементи на комуникация, разбиране и сближаване между различни народи и страни, етнически и религиозни общности.

Приветствие на президента Георги Първанов прочете неговият секретар по въпросите на културата Иво Атанасов. Заместник-председателят на БАН акад. Александър Попов поздрави присъстващите от името на академичното ръководство. Министърът на образованието, младежта и науката Сергей Игнатов разгледа отговорността на отделните институции в областта на културно-историческото наследство, добавяйки, че то следва да носи и „добавена стойност“, както това се прави в много страни по света. Сред почетните гости бе и проф. Боряна Христова, директор на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“.

За личен принос към българското културно-историческо наследство за пръв път бе връчен почетният знак „Проф. Александър Фол“ на проф. Иван Маразов. С пожелание той да носи достойно жезла, следвайки пътя на своя колега, приятел и учител, се обърна към него проф. Валерия Фол.

Сред научните доклади се откриха анализите на ст.н.с Людмил Вагалински, директор на Националния археологически институт с музей при БАН, на проф. Валери Стефанов, председател на Съюза на колекционерите, и на проф. Николай Овчаров – изследовател на нашето древно и средновековно археологическо наследство.

Доклади изнесоха проф. Валерия Фол, проф. Иван Маразов, д-р Соня Пенкова, Нина Дебрюне, Жорж Трак, Ставри Топалов, д-р Тодор Предов, Николай Попплетров, а също преподавателите от УНИБИТ проф. Сево Явашев, проф. Александра Куманова, доц. София Василева, доц. Таня Тодорова, доц. арх. Свободна Вранчева, доц. Евгени Велев, гл. ас. д-р Мариела Модева-Нанкова, Диана Стоянова, ас. Соня Спасова, д-р Борис Борисов. Допълнителни материали предоставиха за публикуване д-р Тодор Чобанов, проф. Божидар Димитров, проф. Иванка Янкова, проф. Евгений Сачев, доц. Николай Палашев, д-р Пламена Попова, инж. Евгений Уанов.

Виртуална галерия

„Културно-историческо наследство“ – учебна колекция

Доц. д-р София Василева

Университетът по библиотекознание и информационни технологии е водеща академична институция в България за обучение на специалисти в областта на културно-историческото наследство. Успешно развитие има бакалавърската програма в специалност „Информационни фондове на културно-историческото наследство“ и двете програми в степен магистър по „Културно-историческото наследство в съвременна информационна среда“ и „Защита на културно-историческото наследство“.

В началото на 2011 г. е открит и Институт за културно-историческо наследство.

Един от университетските проекти, които се осъществяват чрез Фонда за научни изследвания към Министерството на образованието, младежта и науката е на тема „Модел за създаване на информационна среда за стимулиране на научните изследвания в областта на културно-историческото наследство“. Той се реализира от научен екип в състав: проф. д.ик.н. Стоян Денчев, проф. д.ф.н. Иванка Янкова, проф. д.ик.н. Сево Явашев, доц. д-р арх. Свободна Вранчева, докторантите ас. Добри Бояджиев и ас. Елена Игнатова и Диана Стоянова – студентка в магистърска степен на обучение. Ръководител е доц. д-р София Василева.

Главните цели през първия етап (декември 2009 – юни 2011 г.) са да се създаде връзка между научните изследвания в областта на културно-историческото наследство и съвременната информационна среда; да се постигне неговото по-широко приложение в преподавателската и научноизследователската дейност, като се насърчи нейният интердисциплинарен характер; да се включи в учебния процес ново учебно съдържание и интерактивни форми на обучение. Целите са насочени предимно към студентите и предполагат придобиване на теоретични и практически познания и умения за идентификация и класификация на видовете и категориите наследство; формиране на представи и преживявания, напр. за исторически събития и места, уникални за европейското многообразие от култури или представляващи характерен белег за открояване на идентичността; улесняване на социалната интеграция и достъпа до цялостния процес на обучение на студенти със слухови увреждания, и повишаване на информираността за чуждия опит.

Важно обстоятелство е необходимостта от осигуряване на учебния процес с нагледни материали, мултимедийни и дигитални продукти. Въз основа на своя преподавателски и научноизследователски опит и примери от добри практики, научният екип разработи тематичен проект, по който се направи софтуерна програма за учебна колекция „Културно-историческо наследство“, която включва база данни от материали за теоретично и практическо обучение.

В учебната база преди всичко се представят съвременни научни публикации и теоретични и практически разработки, създадени след 2004 г. Акцентът е поставен на теми, които разглеждат културните политики, разширяващата се структура на видовете културно наследство, устойчивото развитие, проблемите на социализацията, културните коридори и културния туризъм, хармонизирането на законодателната рамка, културното наследство в риск.

Учебният ресурс има два основни раздела. Първият включва публикувани материали и документи – библиографски данни и текстове на книги и научни публикации в областта на културно-историческото наследство. Вторият включва – фото материали, анотации на снимки, теренни проучвания, студентски магистърски проекти, дипломни работи, реферати, презентации на студенти.

Тези материали се събират в хода на учебния процес на преподаване и от практическо обучение в летни студентски практики от студенти, магистри и докторанти.

Тематичната структура на учебната база включва учебните колекции: Културна политика; Институции – архиви, музеи, библиотеки, читалища; Военно-историческо наследство; Архитектурно наслед-

ство на българските градове; Документално и книжовно наследство; Нематериално наследство. Предвижда се структурата да се разшири с учебни колекции за: Археологическо наследство, Църковно наследство, Художествено наследство, Личности, Паметници на събития и личности.

Подготовката на учебната колекция, нейната структура и вида на учебните материали бяха широко разгласени сред студентите, преподавателите и специалистите в музейните институции. Информирването се извършваше чрез интернет сайта на проекта, който е част от сайта на Университета; чрез участие на работния екип в научни форуми; чрез възлагане на самостоятелна подготовка на студенти, магистри и докторанти, като например издирване на документални материали, споделяне на впечатления от участия в теренни практики, летни университети, културни маршрути с учебна цел, да извършват интернет мониторинг на исторически места и паметници и на културни ценности в риск.

Като най-бързи резултати могат да се посочат осъвременяването на процеса на обучение със създаването на ново учебно съдържание под формата на дигитален информационен ресурс; повишаването на информираността и достъпа на студентите до разнообразни по тематика, вид и съдържание материали, които предлагат интерактивни форми на обучение.

Предстои да бъдат публикувани колективно изследване на тема „Музеи и иновации“ и дипломнен проект „Студентски практики в областта на културно-историческото наследство“, който съдържа концептуален модел за екскурсоводски, музейни и археологически практики и споделяне на впечатления от тях.

Подготвен е за издаване сборник на тема „Културно-историческото наследство – съвременни изследователски и образователни аспекти“.

Виртуалната учебна среда дава възможност за: постоянна връзка и комуникация между студенти, преподаватели, изследователи и специалисти, работещи в културни институции; стимулира интердисциплинарния характер и повишава мобилността на научните изследвания; повишава информираността и знанията за съвременни концепции и изследвания в съответната област; допринася за формиране на устойчиви представи, преживявания и съзнание за колективна културна памет; за културно многообразие, за общо европейско наследство, за значимостта на културното наследство като фактор за устойчиво развитие.

Авторът е преподавател в Катедрата „Културно-историческо наследство“ на УНИБИТ.

Част от екипа на проекта на работна среща с гръцки колеги
от Културно-образователен технологичен център в Ксанти, Гърция

Трудолюбие на душата

Регионалната библиотека „Априлов-Палаузов“
в Габрово навършва 150 години

Библиотеката е оборудвана по Програмата на Бил и Мелинда Гейтс „Глобални библиотеки-България“.

На нейното откриване, което стана на 24 януари 2011 г., присъстваха министърът по управление на средствата по европейските проекти Томислав Дончев, кметът на община Габрово Николай Сираков, Трендафил Меретев – ръководител на Програмата „Глобални библиотеки“ със своите колеги Николай Марков и Наталия Георгиева от Звеното за управление на Програмата, областният управител Марин Костадинов, народни представители, дарители и читатели.

Директорката на библиотеката Савина Цонева, възпитаник на Държавния библиотечен институт, подчерта, че обновяването на библиотеката е радост и за работещите в нея, и за читателите.

Министър Дончев сподели, че се радва така, както би се радвал на обновяването и на собствения си дом. Като бивш кмет на града, той лично допринесе за осигуряването на инвестиция по проект „Красива България“ на стойност 138 000 лв. Сегашният кмет Николай Сираков заяви, че габровци вече разполагат с една наистина съвременна библиотека. Трендафил Меретев говори за предстоящите дейности в помощ на обучението през целия живот и приобщаването на гражданите към глобалното информационно общество.

Обучителният център е оборудван с преносим компютър и 10 работни станции с камери и слушалки, мултимедиялен проектор с екран, цветен лазерен принтер и мултифункционално устройство. Отделно са поставени 14 стационарни компютри за читатели и библиотечари с безплатен достъп до Интернет, което създава възможност за повишаване на информационната грамотност.

Библиотеката съхранява
267 000 тома книги, от които
360 са старопечатни.

Савина Цонева

Лого „Глобални библиотеки“

Поколения „Интернет“ жадува за всестранни познания

Поглед към залата за обучение

Откриване на обновената библиотека, 24 януари 2011 г.

Параклис на Св. Петка. Върху него са опаметени новомъчениците
Онуфрий Габровски, Дамаскин Габровски и Лазар Дебелдънски

Стрък първи

Тревненската книгохранителница

През първата половина на XIX в. в Трявна живеят будни и духовно издигнати българи – строители, зографи, резбари. Още след основаването на първото светско новобългарско училище от Васил Априлов, в първите януарски дни на 1835 г. в Габрово, в кондиката, заверена от Търновския митрополит, се открива сметка за строеж в Трявна на нова училищна сграда, равна по големина на Букурещкия лицей. Когато школото е завършено, една стая в него, наречена Общата стая (в смисъл обществена, посветена на нуждите на цялото гражданство), е отделена за читалищни нужди. Това всъщност е първата клетка на едно гражданско общество, предназначена за културна и политическа изjava на възрастното население, непозната за други тогавашни български селища.

По полиците на стаята се нареждат различни книги. По-късно пристигат новоизлезли броеве на тогавашните български вестници и списания. В Общата стая започват да се обсъждат и решават всички въпроси, засягащи тревненци. На посетителите, срещу заплащане, се сервират кафе и сладкиши. По този начин с припечеленото се купуват нови книги и списания.

На 19 декември 1847 г. е създаден писмен закон за ползване на книгохранителницата – както официално вече е наименувана Общата стая. На книгите е съставен инвентарен опис. Всъщност, тя се е ползвала като читалня, публична библиотека и културно-политически клуб още от 1839 г. Още тогава в нея е пренесена училищната библиотека, а през 1841 г. в града пристига един голям сандък с книги на Васил Априлов с препоръка да влязат в „библиотеката обща“. Летописна и етнографска дейност се води от по-рано чрез летописците поп Йовчо Икономов, Койчо Икономов, Никола хаджи Койчев, Никола Даскалов, Иванчо Тодоров и Мечкоданица Калчо. По това време местните занаятчий-художници, оставили име в историята на българската история и изкуство, наброяват 104 души.

Постепенно около Общата стая се развиват и другите съставки на новото българско читалище. Неговите посетители полагат големи грижи и за училището: решават да отделият за неговите нужди по 10 гроша от всяка венчавка и не се подчиняват на търновския владика Неофит, който нарежда Петко Славейков да бъде изгонен от града. Големият поет и общественик се задържа в Трявна като учител без прекъсване цели 10 години. Това значително подпомага израстването на учебното и читалищното дело в града. През 1850 г. се създава и Славейковият светски хор, в който пее и се учи на хорово изкуство Янко Мустаков – един от бъдещите музикални дейци на Свищов. По същото време в Трявна започват да се играят пиески и диалози, писани и поставяни от Славейков. Това става на специално построена сцена в двора на школото или пред часовниковата кула на площада. Ученици и възрастни събират фолклорни материали под напътствието на Славейков. Тревненци подпомагат парично и издаването на първите печатни книги за града. Тази дейност от ранните си години поема и продължава Христо Никифоров Даскалов, който оставя огромен летописен архив.

Уставът на тревненското читалище „Трудолюбие“ е *стрък първи* в сборника „Смесна китка“ на Петко Славейков, издаден в началото на 1852 г. Като символ на духовното възраждане е изобразена птицата феникс.

Първият учебен център в Тракийския университет

Многообразие и съжителство

Конференция с международно участие

„Етническа и религиозна толерантност. Гражданско общество в Югоизточна Европа“

На 2 декември 2010 г. Университетът по библиотекознание и информационни технологии проведе научна конференция с международно участие „Етническа и религиозна толерантност. Гражданско общество в Югоизточна Европа“. В Организационния комитет се включиха проф. д.и.н. Стоян Денчев (ректор на УниБИТ), Максим, патриарх Български, монсеньор Христо Прошков (апостолически екзарх и председател на Епископската конфедерация на Католическата църква), Рупен Крикорян (председател на Епархийския съвет на Арменската апостолическа и православна църква в България и Председател на Националния съвет на религиозните общности в България), Роберт Джераси (председател на Централния духовен израелитански съвет), проф. д-р Ибрахим Ялъмов (ректор на Висшия ислямски институт), доц. д-р Емил Трайчев (декан на Богословския факултет на СУ), Емил Велинов (директор на Дирекция „Вероизповедания“ в Министерския съвет), Йордан Бакалов (председател на комисията по Правата на човека, вероизповеданията, жалбите и петициите на гражданите в Народното събрание), Георги Кръстев (заместник-председател на Национален съвет за сътрудничество по етническите и демографските въпроси към Министерския съвет), Дора Янкова (кмет на Смолян), Христо Киров (кмет на Котел), Петър Паунов (кмет на Батак) и Димана Дойнова (председател на сдружение „Европейски младежки парламент – България“).

Целта на конференцията беше да се обсъди динамиката на етническото и религиозното многообразие в Югоизточна Европа в условията на глобализация, да се набележат перспективи за взаимодействие между политиката, медиите, академичните изследвания и образование по проблемите на съвместното съжителство на етническите и конфесионалните общности в региона. Форумът, открит от проф. Стоян Денчев, събра учени от България, Албания, Косово, Македония и САЩ, експерти, политици, представители на неправителствени професионални организации, журналисти, общественици и др.

Работата на конференцията протече в две пленарни заседания и две тематични секции – „Етническо и религиозно многообразие и съжителство, сигурност, гражданско общество – традиции и съвременни реалности“ и „Културно многообразие, идентичности, културно-историческо наследство, интеркултурно образование“. В своите над 40 доклада и изказвания участниците обсъдиха глобализацията и етническото съжителство в Югоизточна Европа, моделите на етническа и религиозна толерантност, етническите стереотипи и социални дистанции, осъществяването на устойчив мониторинг върху проявите на етническа нетолерантност и изграждане на система за превенция на основа на националната сигурност, етническите и гражданските национализми. Интересна дискусия възникна относно мястото на радикалния ислям на Балканите.

Конференцията гласува декларация до държавните институции с призив за етническа и религиозна толерантност. Материалите от форума предстои да бъдат издадени в сборник на английски език.

Доц. д-р Жоржета Назърска

Мерак за общуване

В Тракийския университет на Одрин е открит Български междууниверситетски мултимедийен център

Духовната близост между хората, населяващи земите около границата между Република България и Република Турция не е прекъсвана през изтеклите десетилетия и продължава да се развива и укрепва.

През 2008 г. в Тракийския университет на град Одрин, Република Турция, бе открит Учебно-подготвителен център по български език. Директор на центъра е Недялко Русков. В началото на настоящата учебна година Центърът спечели проект по Националната програма „Роден език и култура зад граница“ на Министерството на образованието, науката и младежта.

Българското училище „Д-р Петър Берон“ обучава в момента шейсетина ученици по програмите за първи клас. То е посветено на родолюбца от Котел, който е спомоществател на Българската мъжка педагогическа гимназия в града, създадена през 1891 г. и закрита през 1918 г. Нейната сграда още съществува.

Сътрудничеството между УниБИТ и Тракийския университет продължава да се развива и задълбочава. Добър знак в това отношение беше откриването на Междууниверситетския мултимедийен център, състояло се на 20 ноември 2010 г.

Новото средище на културно общуване между България и Турция е общо дело на Университета по библиотекознание и информационни технологии, Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“, Университетът по хранителни технологии в Пловдив и Тракийския университет в Одрин, който любезно предостави подходящо помещение за тази цел. Предвижда се мултимедийният център да улесни местните студенти в изучаването на българския език.

Лого
на Тракийския университетПечат на гимназия
„Д-р Петър Берон“

Така изглежда новият център

Снимки Калин Димитров

На откриването на Центъра присъстваха Генералният консул на Република България в Одрин Вълчо Марков, Ректорът на Тракийския университет проф. д-р Ервен Дюран, Ректорът на УниБИТ проф. д.и.н. Стоян Денчев, много преподаватели и студенти

от София и Одрин. В тържествените слова бе подчертано, че пред взаимните връзки се разкриват нови плодотворни перспективи.

На събитието бе представен Кирило-Методиевският вестник „За буквите–О писменехъ“ и Календар „За буквите“ за 2011 година.

Момент от откриването: проф. Георги Вълчев, Вълчо Марков, проф. Ервен Дюран и проф. Стоян Денчев

Лалю или Синан

Знаменитият отомански архитект
е българо-мохамеданин от Широка лъка

Стилиян Чилингиров

Твърди се като неоспорима истина, че цялото турско строителство е било изключително умение само на българи. Това е било и при падането ни под турците, и през последните години на нашето робство под тях. Мостове, чешми, сгради, особено обществени, са били замислени и строени само от наши сънародници. Дори те са строители и на турските джамии. Ако за много от тези постройки например нямаме непосредствени данни, имаме предания и легенди, които потвърждават казаното погоре.

Не бива да се забравя, че няма легенда или предание, което да не се корени върху известни строго определени факти, изгубили обаче с течение на времето своята яснота и пълнота. Напр. легендата за Майстор Михаил или за Майстор Манол, архитект и строител на одринската Султан Селим джамия. Който е бил в тази джамия, само той може да каже какво чудо на строителството представлява тя. Това е паметник на строителното изкуство, който се нарежда на равна нога между архитектурните чудеса на света.

Според преданията, един от споменатите майстори е негов архитект и строител. А не е невъзможно джамията на Селим да е издигната от гениалния турски архитект Синан, българин по рождение и потурчен след това. Едно несъгласие между преданието и действителността: според преданието, майсторът не се потурчил, а си направил крила, за да се спаси от потурчване, паднал, докато

Стилиян Чилингиров

Корица на второто издание на книгата, съдържаща неизвестни сведения за бележити българи, живели в Европа. Издадена от сина на писателя през 1938 г.

Орхан Памук,
лауреат на Нобелова премия

„Синан е най-големият измежду всички отомански архитекти.“

Сп. „Тайм“

летял, и се пребил, защото забравил триона на пояса си. Трионът прерязал крилото. Но несъгласие, което доказва колко нашият народ е държал на себе си и как повдигал в степен на култ всеки опит да се устои срещу турските противобългарски домогвания. В действителност пак има потурчване. Защото Синан наистина бил потурчен. Спомен за това се пази и между самите турци. Поне между турците в Одрин, които не крият, че тяхната архитектурна гордост е дело на българин. Ето какво ни казва и за едното, и за другото Д. Венедиков:

„При атаката на крепостта Одрин през 1913 г. имаме заповед от Н. В. цар Фердинанд I да не се стреля по джамията Султан Селим, навярно, за да не се повреди. Обаче от северозападния наш фронт нищо не се виждаше от града, освен горната половина на минаретата. А трябвало да проверят направлението на бомбардирателните батареи и да проверят картата с „изстрел“. За да не повреди джамията, заповядаха всяка батарея да изстреля по един-два шрапнела със запалка на високо пръскане. Два шрапнела, навярно с лоши запалки, не се пръснаха във въздуха, а на удар. След падането на крепостта преледах и намерих, че единият шрапнел се е пръснал в двора на джамията, а другият е закачил едно минаре и е направил незначителна повреда. При излизането ми от джамията случайно се срещнах с три духовни мохамедански лица, от които единият, професор в турското висше училище в Шумен, ме позна и се почна разговор. И тримата ме запитаха:

– Видяхте ли подписа на архитекта?

– Не! – им отговорих.

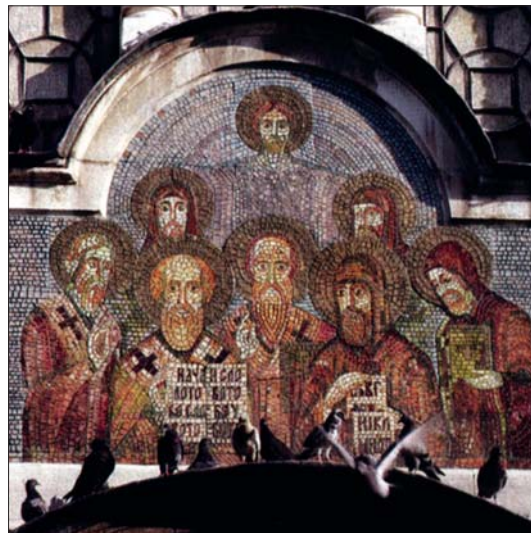
И четиримата наново влязохме в джамията. Те ми посочиха барелеф на едно лале, увиснало надолу, изобразено на мраморния шадраван, почти в средата на джамията, и ми казаха:

– Лалю се е казвал архитектът, ето подписа му. Българинът, когато е строил джамията, още не е бил приел мохамеданството. После е наречен Синан.“

Същото това лале, като подпис на архитекта, беше посочвано и на група народни представители, които посетиха Одрин след вземането му от българската войска. Между тях беше и Иван Вазов. Лалето можа да види и пишещият настоящите редове.

За Синан се смята за положително, че е роден в Родопите.

Из книгата
„Какво е дал българинът
на другите народи“

Мозайка над входа на черквата „Св. Седмочисленици“ в София, построена върху така наречената „Черна джамия“, чийто архитект е Синан

Мимар Синан

Коджа Мимар Синан ага е османски архитект и инженер, смятан за най-значимият строител в историята на османската архитектура. Той работи по времето на султаните Сюлейман I, Селим II и Мурад III. Стилът му е силно повлиян от архитектурата на константинополската катедрала „Св. София“.

Получил образование като военен инженер, Синан израства в йерархията на Еничарския корпус като придобива инженерните си умения по време на военните походи и става специалист по изграждането на всевъзможни укрепления, пътища, мостове, акведукти.

Сред проектираните и построени от Синан повече от 300 сгради се отличават джамииите „Сюлеймание“ в Константинопол, която е най-известната му творба, и „Селимие“ в Одрин, смятана за негов шедевър.

По-известни сгради в България са джамииите „Баня баши“ и „Коджа дервиш Мехмед паша“ (днешната черква „Св. Седмочисленици“) в София.

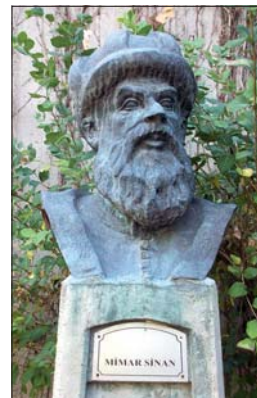
Известно е, че той е роден на 15 април 1489 г. в с. Аърнас край град Кайсери в Мала Азия. На 21-годишна възраст е отведен в Еничарския корпус въз основа на кръвния данък. Понеже този данък не е събиран от мюсюлманите, предполага се, че Синан има християнски произход.

Повечето съвременни източници определят произхода му като византийски. Арменски източници твърдят, че той е с арменски произход.

Някои български историци, позовавайки се на известен брой българи – богомили в областта Караман, смятат, че произходът на Синан е български.

През 1538 г., на 47-годишна възраст, Синан е назначен за главен архитект на Истанбул от Сюлейман Великолепни. През следващите 50 години той изгражда над 300 постройки. Първо построява женска болница, приют, джамия и медицинско училище.

Из Уикипедия

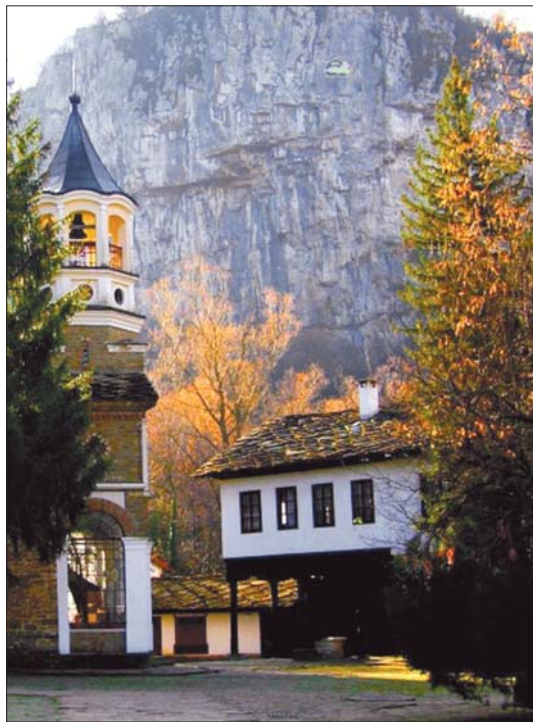
Бюст на архитекта пред Градския музей на Одрин

Паметник на арх. Мехмед Синан при Султан Селим джамия в Одрин

Одринската Султан Селим джамия – шедевърът на Синан е богато украсена с цветя и избрани откъси от Корана

Манастирът – воин край Дряново: колофичевска зидария със следи на крупни топове от май 1876-а

Разтурване на сбор

Дойновата ливада

и нейният отдавнашен стопанин

На изток от Дойновата се простира Царевата ливада, където е пасла навремето куманската конница на Асеновци, преди да се отправят за старопланинските клисури за среща с византийските нашественици; откъм юг личат останки от римския друм, водещ от митницата Дискотуратера към древна Верея; на север едно селце опази името на търновския цар Коломан; а на запад е поселището на болярката Божана, намерила убежище всред гънките на Предбалкана след поругаването на столицата от друговерците.

Тъждява около Великден преди години стават народни сборове, наричани лазарни. Всяко селце си има ден за това – едно празнува на Лазаровден, друго – на Великия четвъртък, трето – на Разпети петък. Нашият събираше гости на втория ден на Възкресение Христово. Писвах цигански кларинети, задумквах тълпи и отвсякъде по улеите на планинските пътеки се стичаха хора – големи и малки.

Момци и моми от околността замислят тогава да сложат начало на общ великденски сбор. Избират той да става тъкмо на Дойновата ливада – нали тя се пада по средата. Определят ден, спазват свирачи. Звучи на тукашно хоро огласът околността.

Чува за това и Дойно Белчовия – собственикът на ливадата. И по онова време частният имот се е считал за свещен и неприкосновен, макар още да не е било вписано това в бъдещата Търновска конституция. А е трябвало с гучно сено от ливадата се храни и добитък.

Самият Дойно бил прочут с особения си буен нрав. Не се оставял никой да му определя какво да прави и какво да струва. Насел винаги затъкнат в навоищата си на краката големия нож, с който усмъртявал по Коледа шопара. И една малка брадвичка в ръка.

Появява се той изневиделица при сборяните. Развиква се с погръжни и закани: „Как тъй ще ми тычтете ливадата – мен питали ли сте?!...“ И прочие злословия.

Сборът бърже-бърже е разтурен – премества го на ново място.

А за Дойна остава в наследство прозвището „пехливанин“.

Моят баща Денчо Белчов, светла му памет, строител с колофичевска семка и дарба, работил в еднолична фирма с един австриец из София, Пловдив, Плевен, Калейца и на много други места из Северна България, се представя чрез официална визитка-печат с пехливанска фамилия.

Писано било тази фамилия да се появи след време и в централни печатни издания. Та даже и в Интернет.

Почти половин век около рождението на Христа династията на Сасанидите в Средна Азия със своите аристократи пахлавани покорява парфянското царство, което изчезва без следа, но остава да живее и до наши дни с названието „пахлавани“. Сетне то преминава в таджикски и персийски език като определение за царствен витез. Самата династия вече се нарича Пахлаваниди. А самата дума придобива значение на „герой“, „новелтист“.

Из книгата „Имя и история. Об именах арабов, персов, таджиков и тюрков. Словарь“. Изд. „Наука“. Главная редакция восточной литературы. Москва, 1987. Стр. 91-92. Добавка: скоропеш император на Иран се нарича Пахлавани; а на Урал ядат черен и много вкусен хляб, известен като „пехливанин хляб“.

Съкровище под носа ни

Как австрийският музиколог д-р Жералд Меснер откри бистришкия триглас

Илия Пехливанов

Една докторска дисертация във Виенския университет откри за Европа единствения по рода си бистришки триглас, оцелял до наши дни на километри от София, в полите на Витоша. Името на откривателя е Жералд Флориан Меснер, времето – седемдесетте години на отминалия век. Пряка заслуга има именитият изследовател на българската фолклорна музика проф. Стоян Джуджев, доктор на Сорбоната, родом панагорец. Младият австриец идва в София за конкурса на млади оперни певци. Не му провървява в състезанието, но се сближава с много хора, които му откриват какви са истинските български. Новите му приятели го отвеждат и в Бистрица. Там Меснер чува за пръв път записи на местните народни певци, направени от Асен Александров и не може да повярва на ушите си: възможно ли е в наши дни да съществува в живата музикална практика пеене, което да звучи толкова архаично?! Така случайно-неслучайно той се заема с изследване на българската народна песен, което го завладява толкова дълбоко, че сам се учудва на себе си. Той усеща, че е изправен пред музикална култура, твърде различна от средноевропейската. А нали тъкмо Виена е музикалната столица на Европа!

Меснер започва да следва музикознание във Виенския университет. Едновременно с музиката на българите се заема да овладее и техния език. Помага му славянската основа на семейството, което има словенска и чешка кръв. Слуша безброй пъти не само песните на бистричанки, но и неподражаемите им разкази. Познавайки законите на школуваното пеене, той се убеждава, че песенният стил на Бистрица съвсем не е „първобитен опит за многогласие“, както твърдят някои, а нещо много по-сложно.

Застоява се по-задълго в Бистрица. Прави специализирана анкета – къде са пели местните жени, при какви поводи, кои са песните? Защо при всяка отделна песен изгълнителките се подкрепят различно? Оказва се, че под покрив, в стая, те интуитивно усещат резонанса и се стремят към акустични условия при пеенето на открито. Мелодията им се изплита от три гласа: „ока“, „бучи право“ и „бучи криво“. Българските музиколози дотогава не са обръщали подобаващо внимание на бистришкия триглас, а той другарде наистина е непознат. Меснер означава явленията като „интерференционна диафония“ и така озглавява своята докторска дисертация. Какво се крие зад този термин? Основният тон на песните звучи през цялото време и служи като център, към който се стремят останалите тонове. Невнимателният слушател чува само два гласа, които се кръстосват. Понятието „бучи“ издава определен вид постановка на гласа, характерен за пеенето в Източното Средиземноморие. А в Бистрица той е специално подчертан.

Съществено е да се знае, че три-

гласната организация се корени както в музикалната, така и в социокултурната сфера. Тя е свидетелство за друг тип изживяване на времето. Ето първата съществена част на феномена „бистришки триглас“. Всяка певица се отличава със своя ярък характер. Взаимното допълване на техните особености – обикновено певците са осем на брой – води до сливането им, което е необходимо за този вид пеене. Лека-полека средноевропейското чувство за превъзходство почва да отслабва при срещата с това рядко свидетелство за древност.

При подготовката на дисертацията си Меснер изследва образци от диафонията в различни части на света. Заминава за Адмиралтейските острови. Стари източници от началото на века отбелязват, че там музикознанието се изправя пред загадъчно явление. Отива

През 2005 г. бистришките певци бяха вписани в Листа на световното нематериално наследство на ЮНЕСКО.

неност и песента им ще си отидат заедно с тях. Защото тя е не само в пресъздаването, а и в опита на живота им, в семето, заложено от хора, също живели с тази традиция. Подобен е опитът за различни култури, преживели същата ситуация и сполетени от същата съдба. Когато хората променят своя бит, песните им загубват смисъла и предназначението си. Затова австрийският музиколог призовава: „Не забравяйте тези песни!“

Консултант и научен ръководител на дисертацията „Интерференционна диафония в село Бистрица. Изследвания върху многогласните песенни форми на едно село в

Бистришките певци с д-р Меснер (1976)

Меснер и при паузите. Пуска им запис от песни от Бистрица. Казват му: „Това е музика от островите Би-Пи, само че звучи странно, понеже не се разбираш думите!“ Меснер обяснява, че това е музика от Европа („паузите не са чунали нищо за България“). Отговарят му категорично: европейците не пеят така, както пеят тези жени от записа. Звучало им като мисонерски песни или „рок-енд-рол“, казват паузите. За по-убедително правят имитации. „Така, както чухме, пеем само ние...“, заключават те. След като виджат цветни диапозитиви от Бистрица, паузите изпитват почуда и радост от своето откритие.

През 1976 г. Меснер защитава с голям успех своята докторска дисертация за бистришкия интерференционна диафония. В последвалите години новата информация постепенно прониква сред музиколозите. Новоизобретен доктор на науките изнася лекции в различни университети по света – на Филипините, в Нова Зеландия, в Австралия, Хавайските острови, Калифорния, Тексас, Колумбийския университет на САЩ в Ню Йорк, в Берлин, в Полша, Югославия и другарде. Днешните бистришки певци са напълно сраснати със собствената си традиция, която е неотделима от начина им на живот. Те нищо не правят „на ужим“! Но тази жиз-

Средна Западна България“ е световноизвестният австрийски учен музиколог Франц Фьодермайер. Дисертацията е истинска изненада за световните музиколожки среди. Тя доказва съществуването на отмиращи остатъци от много стара звукова система, която напомня за една висока музикална и танцова култура, загатната от митологията на древните траки, фригийци, елини.

„Парадоксално е – утвърждава проф. д-р Стоян Джуджев, – че ние имаме цялото това звуково богатство, всички тия макротонове и микроинтервали, така да се каже, под носа си. Но не можем да ги чуем, понеже нашата слухова острота е притъпена от температурния строй на западната ком-позиторска музика.“

Естетическият кодекс на бистришките певци не се отличава значително от нормите на западноевропейската музикална естетика, но той е диаметрално противоположен на тях. Бистришкият триглас е в открит конфликт със западната полифония и хармония. Хармоничният принцип на шопския музикален диалект може да се нарече „хармония на дисонанса“. Бистришкия диафония открива широко поле за по-нататъшни изследвания. След забележителната студия на д-р Меснер българската фолклорна наука навлезе в нов етап на развитие.

Злато моме!

Народната певица Людмила Радкова – българският глас в оркестъра на Горан Брегович

„Българската култура е най-конвертируемата наша ценност за света. А сестрите Людмила и Даниела Радкови са българският талисман в Оркестъра на Горан Брегович“.

С тези думи президентът Георги Първанов по време на тържествена церемония в Президентството редом с високи отличия на десетина други музикални дейци връчи на двете певици медал за заслуги „за развитието и популяризирането на българската култура по света“.

Ако повечето от нас все още подсмърчат пред парадния вход на Европа с надеждата да бъдат допуснати поне в антрето ѝ, има наши сънародници, които отдавна вече са вградени в най-престижните ѝ съставки.

Прочутият сръбски композитор Горан Брегович навреме усети ценностите на балканския фолклор като общочовешко достойние и със своя единствен по рода си Оркестър за сватби и погребения години наред весели многолюдна публика по световните сцени, стадиони и площади. А може ли без български гласове в състава му? Очевидно не може! Вече 16 години Людмила Радкова пее в него. „Не познаем по-ячий глас от този на Людмила!“ – признава Брегович.

Представте си просторната „Арена“ в Белград, която побира 120 000 души. Започва концертът. Брегович винаги обявява поименно двете български певици сред артистите си. Запява Людмила: муха да бръмне – ще се чуе. Някакви древни Орфееви гени се про-

им пее, докато жънат или косят ливадата. Нейната дъщеря цели 40 години е секретар на местното читалище и води хор за изворен фолклор. Ходили са с него къде ли не по фестивали и съборове, награждавани са не на един от Кривиченските събори. По майчински тя решава да направи от дъщерите си грамотни певици. Дава ги на учителка да ги подготви за кандидатстване в Котленското фолклорно училище. Людмила го завършва с отличие. Спомня си с благодарност за своите учителки по литература, пеене, танци. Неотдавна празнуваха 20 години от раздялата си с това гнездо на слави. До среднощ не спрели хората и песните им.

След като завършва училище Людмила постъпва в ансамбъла „Филип Кутев“. Там бързо заема мястото си на водеща изпълнителка. Притежава рядък по качества глас. И когато снимат в Пловдив филма на Емир Кустурица „Бндърграунд“, тя се явява със сестра си на конкурс. Избрана е без убо-

Людмила Радкова

жават Горан. А когато ходихме в Щатите, на път от Чикаго за Ню Йорк се надбягвахме с торнадо... Сърби там – колкото щещи. И други славяни. Веднъж ми се загуби куфара по летищата. Добре че винаги си нося носията като ръчен багаж. Трябваше само китката ми да бъде естествена. Намериха цветето от някаква градина. Горан рече: „И тако си убава!“ Една сутрин намерих на рецепцията в хотела бутилка марково вино с букет от непознат почитател. Като ми карае веднъж таксиметров шофьор за аерогарата в Белград, разказваше за снощния концерт: „Имаше две българки-много добре пяхт...“ Като разбира, че това сме ние двете, тозчас позвъни по джигесема на сина си да се похвалят... Доста е изморително наистина да мъкнеш куфари от летище на летище, от гара на гара. Веднъж багажът ми се изгуби...“ – разказва Людмила.

Нещо съществено: като певица в ансамбъла „Филип Кутев“ Людмила Радкова изпълнява песни на Мита Стойчева, които бележитата северняшка певица не успява сама да изпее – отслабнал ѝ бил вече гласът, само показвала пред магнитофон как следва те да се изпълят. В Златния фонд на Българското национално радио се съхраняват тези единствени записи с общо времетраене 50 минути.

По стотина концерта на година изнася Оркестърът на Горан Брегович в разни страни по света. Най-топло ги посрещат, обаче южняците. Италианците направо ги боготворят. Арменците и чилийците също. Брегович напоследък пише музика за руски филми. Предстои да се появи нов компакт-диск под название „Шампанско“ с образци от балканска музика.

„Народът ни загубва поетичната си лудост – не пее и не работи. Едно опасно лекомислие е обхванало всички. А това е една дяволска воденица – кой знае какво може да смеле. В това безлично време единствени, които спечелиха и се утвърдиха, са жените. Мъжете оглуяха и сега наистина жените са царици – и на плажа, и на улицата, и въкъщи. И ако сега поетите вече не пишат любовна лирика, то е защото са се лишили от култа към красотата, и жената ги е подчинила по най-простия физиологичен начин – нейния единствен начин.“

Из писмо на Илия Беиков до Кирил Христов в Прага, 14.08.1935 г.

Паметник на Орфей в Смолян. Скулптор Любомир Далчев (1978)

Да ти облагнее душата

„От мене да го знаете: колкото е една песен по-стара, толкова е по-хубава. Едро зърно значи е била, щом като е останала в ситото.“ (Тота Кътовска, народна певица от с. Струпец)

„Песента е такова нещо, дето в огън не гори, във вода се не дави, със закон се не спира.“ (Рада Балъова, народна певица от с. Зверино)

„В моя живот мен са ме държали песните. Като запя – и всичкото лошо ми се маха от ума... На една веселба като отидеш, дето всичко пее и свири, забравяш си грижите.“ (Симеона Алимашка, народна певица от с. Михайлово)

„Като бях млада – не съм млякнала. По тлаки, по седенки... По жътва все сме пели. Ама едни песни – на душата ти да облагнее. Една от друга ги захващаме, та от песни да гръмнат долчинките.“ (Иванка Тинчева, народна певица от с. Люти дол)

„Едвам изкаквам да изляза от село и почвам да пея. Пял съм по цял ден. Като се наведе да жъна и цял ден моят глас се чува. Нищо не ме спираше...“ (Томо Христов, народен певец от с. Попица)

„Като ми е мъчно – пея. Като ми е весело – пак си пея. Пял ли, пея...“ (Танка Павлова, народна певица от гр. Мизия)

„Само знам, че не е от мен – отговоре някъде ми иде, не можеш го спря.“ (Рада Иванова, народна певица от с. Зверино)

„И весели, и хороводни, и тъжни... Всичките песни си ги обичам. Само кога съм спяла – не съм пеела. И в леглото, като съм будна, пак си пея, наум съм си ги пяла. Толкова си ги обичам песните. И така съм си прекарала живота – все с песен.“ (Ленче Трънчкова, народна певица от с. Ракево)

„Едно време по жътва с песен отивахме на нивата и с песен се завършвахме. А там по цял ден пеехме. За всеки час от деня нарочна песен си имахме: по обед една, навечер – друга, на залез слънце-трета... Душа не ти е останала – ала песен те носи. И леко ти е на сърцето, та то само си запяла. Имаш-немаш глас, отпуснеш се, та викнеш...“ (Иванка Пенчева, народна певица от с. Люти дол)

„На нивата като запя аз – и другите жени викват, колкото могат. – цял ден пеем, не ни е омръзвало. Жънем и пеем. Жгеа е – ама ти си се навела, жънеш си и си пееш. И ти е леко на душата...“ (Еленка Алексиева, народна певица от с. Ракево)

Из книгата „Кавал ли свири, мома ли пее...“ Народни песни от Врачанския край.“ Съставили Калина Тодорова и Блага Атанасова. Редактор Иван Пенев. Консултанти Нешка Туртанска, Пламен Герганов, Васил Харизанов. Печат ЕТ „ДОДОРОВ-В“. Враца, 2002.

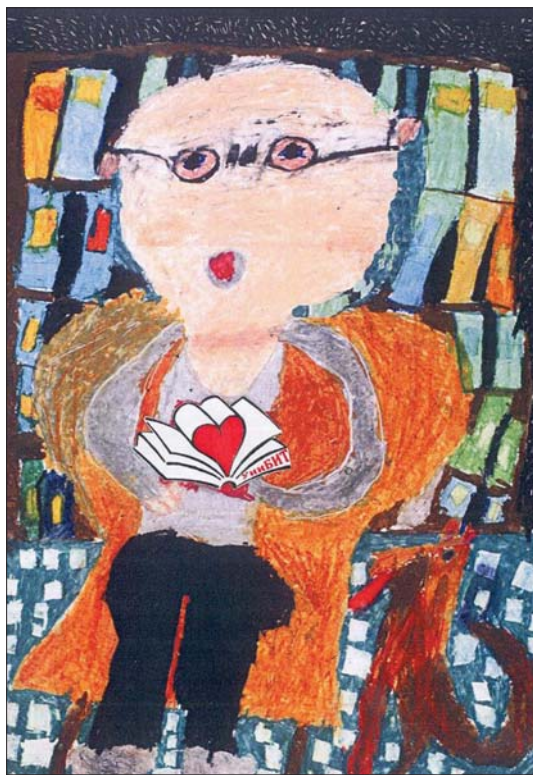
Людмила Радкова изнася уроци по народна музика на второкласниците от училище „Васил Левски“ – Драгалевци в часовете на Евгения Хинкова

буждат, та усмиряват слушателите с невероятна моц.

Хиляди километри покорява на година оркестърът – от Белгия, Люксембург, Италия, Франция, Испания, Украйна, Кипър, Армения, та чак до Бразилия, Чили, Сингапур, Тайланд, Канада, Япония, Русия, САЩ. Митингарите със затруднение намират място за гранични печати в паспорта на Людмила.

Тя е от онези българки, които не помнят дали първом са проговорили или са първом запели. Още в първите минути, когато вижда белия свят, надава такъв вик, та акушерът – орисник предсказал: „Роди се голяма певица!“ Тя наистина пее, както диша. И в най-обикновен разговор вкарва песен, вместо обяснение.

В плевенското село Градище прочута певица била нейната баба. Селяните не я карали да работи с другите на нивата, а я покарвали на копа сено и я оставяли там да

„Homo legends“ или „Четящият човек“. Рис. Ивана Стоянова, 6 год.

Реформаторът

Научна конференция в Нова Загора

Министърът на просвещението в правителството на Българския народен земеделски съюз с министър-председател Александър Стамболийски Стоян Омарчевски (1920–1923) е бележит реформатор, който съхранява просветелския дух на нашите възрожденци, като създава нови опори и стимули за развитието на българската култура и образование.

Той е роден в Нова Загора. На 16 декември 2010 г. в неговия роден град се състоя научна конференция по повод на 125-ата годишнина от рождението му. Тя протече под патронажа на проф. д. ик. н. Стоян Денчев, ректор на Университета по библиотекознание и информационни технологии и председател на Съюза на народните читалища, като съвместна проява с община Нова Загора.

С решение на Общинския съвет на Нова Загора на Стоян Омарчевски бе присъдено посмъртно звание „Почетен гражданин“. Председателят на Общинския съвет Сбън Стойчев връчи удостоверение и плакет на неговия внук Александър Омарчевски, който бе сред участниците в конференцията.

С топло приветствие към участниците във форума се обърна и Николай Грозев – кмет на община Нова Загора, който изказа увереност, че делото на Омарчевски заслужава сериозно научно проучване. Той припомни за отпуснатите от земеделското правителство 6 млн. лв. за построяване на гимназия и две начални училища в града. Бяха прочетени поздравителни адреси от проф. Стоян Денчев и министъра на образованието, младежта и науката проф. Сергей Игнатов.

В пленарното заседание, чиито модератор бе проф. дфн Мария Младенова, бяха изнесени осем доклада: „Стоян Омарчевски и културната политика на БЗНС“ (доц. д-р София Василева); „Същността на културното законодателство на Стоян Омарчевски за момента, в контекста на епохата и от дистанцията на времето“ (и.с. д-р Николай Поппетров); „Културната политика на Стоян Омарчевски и Денят на народните будители“ (проф. дфн Мария Младенова); „Юбилейните чествания на българските културни дейци през управлението на министър Стоян Омарчевски“ (доц. д-р Жоржета Назърска); „Управление и дейност на Народния археологически музей през периода 1920–1923 г.“ (проф. дин Вера Бонева); „Художествен живот и художествена култура от 1920 до 1923 г. като елемент от характеристиката на културния климат, създаден от министър Стоян Омарчевски“ (доц. д-р Евгения Русинова); „Стоян Омарчевски и идеята за създаване на Алея на българските възрожденци в Княз Борисова градина“ (магистър Марина Минева). В заключение говори доц. д-р Александър Омарчевски, понастоящем заместник декан на Богословския факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“, създаден през 1920 г. от неговия уважаван дядо. Той разказа за неговото посещение през 1922 г. в Бразилия, за отношенията му с Елена и Николай Ръорих, за връзките му с Алберт Айнщайн, както и за многобройните двустранни визити на известни професори от САЩ за споделяне на опит в сферата на образованието.

Последва тържествено по случай откриването на паметна плоча за Стоян Омарчевски.

Проф. д.ф.н. Мария Младенова

Преоткриване на книгата

Седмица, посветена на Международния ден на книгата и авторското право

От 18 до 23 април 2011 г. Университетът по библиотекознание и информационни технологии организира Седмица, посветена на Международния ден на книгата и авторското право в съдружие с Асоциация „Българска книга“ и Столичната библиотека.

Официалното откриване стана в зала „Тържествена“ на УниБИТ. Ректорът проф. Стоян Денчев връчи награда „Четящият човек“ за постижения в опазването на книгата и издигането ѝ като духовен спътник на съвременния човек. Миналогодишните „рицари на книгата“ споделиха свои мисли.

Доц. д-р Елена Павловска, представител на Руската академия на науките за Югоизточна Европа, представи мултимедийно новото издание на Лицевия летописен свод от XVI век – единствена по рода си книга в света.

Заместник директорката на Столичната библиотека Спаска Тарандова сподели опит в движението

„бук-кросинг“. Нейната колежка Ирина Александрова представи проект под название „Книгата, която промени моя живот“. Проф. д-р Мартин Хайде от Филипския университет в Марбург, Германия изнесе лекция на тема „Предаването на Новия завет от прахристиянството до Ренесанса“.

В спортния салон бе открита богата пътуваща изложба за Библията от нейния собственик и организатор Стефан Пилц. А в библиотеката д-р Васил Загоров, преподавател в Катедра „Книга и общество“ откри изложба с антикварни, редки и ценни книги.

На следващия ден заседава кръгла маса, в която взеха участие

представители на бизнеса, книготърговията, книгоразпространението, писатели и студенти. В отделна дискусия беседваха Васил Загоров, Тереза Тренчева, Любомира Парижкова и Елена Игнатова с участието на режисора Явор Гърдев, писателите Богдан Русев, Васил Георгиев и Мария Питерс.

В секцията „От традиционна към електронна книга“ под ръководството на Пламена Стоянова бе показано как се изработва собствена книга от студентите.

В заключение пред монумента „Книгата“ в двора на университета – единствен засега у нас – бяха наградени победителите в конкурсите за есе и плакат на тема „Книгата в моя живот“. В този брой предлагаме на читателите есето, отличено на първо място.

Историята на нещата

Също като сега, като тук – просто така се случи. Той не бе никой. Но не бе и някой. Просто така – една половина – половин човек. Една от многото, които не образуват цяло, просто защото някога вече са били, но не са му обърнали внимание. Ни най-малко. Всъщност, половин-човекът бе забравил другата си половина някъде по пътя. И сега не можеше да я открие. Най-вероятно защото не я и търсеше. Не ме разбирайте погрешно. Половин-човекът беше умен. Но беше празен. Вярно, само наполовина. Но скоро щеше да е съвсем празен, защото докато не търсеше изгубената си половина, губеше и тази, която има. И то много бързо. Мислеше си, че може да я напътни отново, ако общува с книгите. Искаше да се докосне до тях и така да допълни половината до цяло.

Първо се записа в университета. Ходеше там редовно. Беше прилежен. Старателно се грижеше да изчете всичко от учебниците. Спазваше стриктно съветите на доцентите. Взе изпитите, взе и диплома. Но нищо друго – не оцени безценността на книгите. Само чакаше дебелите речници и енциклопедии да допълнят празната му половина. Не успява.

После се записа на курсове. Много и различни. Не пропускаше нито един час. Учеше настоятелно и търпеливо. Даже понякога търсеше допълнителна информация

ция. Правеше всичко, каквото трябва. Но не беше достатъчно, не осъзна как и защо са потребни книгите. Само чакаше. Чакаше те да допълнят празната му половина с мъдрост. Уви.

Затова Половин-човекът нае частен учител, само за себе си. Дълго повтаряха материала. Спирала за малко пояснения и пак се задълбочаваха. Наизустяваше подробностите. Но само това. Не се впечатляваше от дупингите на езика, не усещаше опияняващия шепот на страниците, нито тяхната магия. Чакаше. Очакваше книгите да допълнят празната му половина със знание. Жалко.

Накрая, Половин-човекът се отказа. Спря дори да ги отваря, забрани си да чете, изхвърли ги и ги забрави!

Един ден той почувства, че вече не е „половин“ човек. Беше по-малко, беше му останало едва-едва. Колкото повече се мъчеше да вникне докрай в книгите, колкото по-педантичен ставаше, колкото и да се насилваше да вземе от тях всичко, но без да даде – толкова по-малко оставаше от него. Уж спазваше правилата – нищо не изпускаше от себе си и взимаше ли, взимаше от книгите... Уви, половината намаляваше. Сякаш стана Четвърт-човек.

Беше му останало съвсем мъничко още, когато чу ритмичен глас от долния етаж: мелодичен и приятен. Някой четеше. Скочи от леглото и изтича надолу по стълбите. Влезе в апартамента. Носеше се мирис на хартия. Огледа се и разбра – намираше се в библиотеката.

Веднага щеше да се завърти и да си тръгне, не харесаше тези места. Там обаче, на една от

масите, стоеше Някой. Човекът с книгата много приличаше на него. Странно, но по-странното беше, че той се усмихваше. Просто така – гледаше в книгата и се усмихваше. Съвсем искрено. Какво ли пишеше там? Спомни си, че е виждал тази книга, по-точно нейната корица. Не я беше чел. Заглавието ѝ „Спунк“ (означава нещо важно и нещо хубаво) му се стори странно. Той не четеше какви да е книги, които не му изглеждат сериозни.

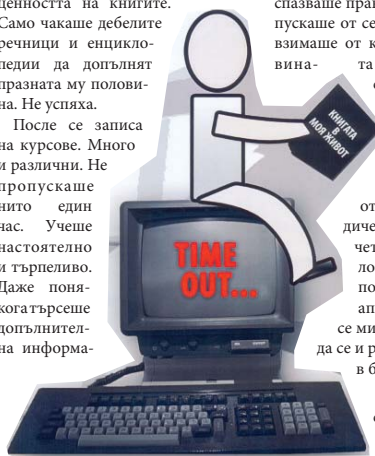
Мъжът с книгата сега го погледна, след това стана и върна книгата на библиотекарката. Преди да си тръгне, пак се усмихна.

Не-пълният човек се поколеба. Бавно приближи към рафта и посегна към „Спунк“. Изпълни се с предчувствие, не знаеше какво, но се изпълни. Погледът му премина по първия ред на бялата страничка, после по втория и на лицето му нещо се промени. То придоби нов, различен вид, устните му заеха полукръгла и извита форма. Той се усмихна – широко, волно, възхитително. Усети нещо, но беше прекалено унесен в четенето...

На другия ден Половин-човекът отново слезе в библиотеката. Този път книгата я нямаше на рафта. Тя стоеше отворена и го чакаше. Но той не чакаше, усмихна се предвзрително. Цялата стая беше пълна с книги. Той им се усмихваше. Те го чакаха. Не искаше нищо, освен да ги прочете всичките. Благодареше. Беше разбрал, че книгата е такава, каквато ние изберем да бъде – едновременно осведомяваща и омагьосваща.

Никой не умря, защото и без това бе никой. Никой не оживя, защото и без това неговото не приличаше на живот. Просто така се случи. Той се промени, като откри книгите в своя живот.

Златомира Кулчева,
студентка във II курс
на Софийския университет
„Св. Климент Охридски“

Награденият плакат е на Ивайло Димитров

Книголюбие

Библиофилското издателство „Ликовски“ и биобиблиографията на неговия създател

Проф. д. фил. н. Мария Младенова

Библиофилското издателство „Ликовски“, чийто стопанин и редактор е известният журналист, писател и изследовател Николай Ликовски е създадено в началото на 1992 г. и има за цел отпечатването на книги в малки тиражи, които се отличават както с изисканото си съдържание, така и с качеството на хартията-австрийски магномат. Форматът на тези книги е малък, известен като „златно сечение“ 128/90/60. Заглавията са отпечатани със златно фолио, а подвързията им е ръчно изработена.

Издадените досега 14 книги се отличават и със завидно полиграфическо изпълнение. Ликовски проявява изключителна възкалност към графичния дизайн на книжното тяло. Поради това те са истинска радост за библиофилите и ценителите на издателската книга, създадена по трудоемки ръчни способности, голяма част от които се осъществяват от самия Ликовски. За него производството на книгата е свещенодействие и своеобразен духовен пир.

Автор на издателския знак, изобразяващ разтворена книга, която излъчва светлина и духовни послания, е големият български художник Богдан Мавродинов, който е художник и на поредицата „Наследство“. Книгите от тази поредица най-често имат две издания – основно и библиофилско, отличаващо се с твърда подвързия от полукожа и златно преге.

Дебютът си издателството прави през 1992 г. с книгата на Илия Пехливанов „Богородичен хляб. От селските черкви на Предбалкана до френската столица“ (отпечатана и разпространена чрез дарения в 5 000-ен тираж).

В поредицата „Наследство“ досега са издадени произведения на поети, белязали българската литература с духовното си присъствие през 30-те и 40-те години на XX век като Мара Белчева, Николай Ракигин, Екатерина Ненчева, Люба Кастрова, Иван Андрейчин и Северина, които по едно време са белязани от забравата, въпреки стойностното им творчество. Благодарение на Ликовски те отново попадат в ползрението на ценителите на изисканото слово както със силата и красотата на творческите им прозрения, така и с изщността на изданията.

По повод на своята 60-годишнина Николай Ликовски ни поднесе своята биобиблиография – една своеобразна равностметка за пътя, извървян от журналиста, писателя, изследователя и човека на духа, посветил на Словото над 40 години и наситил го с обич към доброто, човека и отговорност към написаното. Практически това е първата публикувана автобиблиография, която е издадена от издателството на Университета по библиотекнознание и информационни технологии „За буквите – О писменехъ“ (С., 2009, 400 с.).

Припомняйки си „Книга за мене си“ на Александър Балан, първите материали имат звученето на „Аз за себе си“.

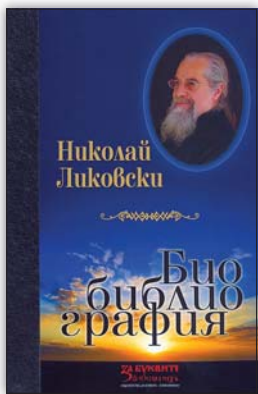
Библиографската част на изданието съдържа описанията на 732 публикации, намерили място на страниците на 70 разнообразни периодични издания, представени в самостоятелен показалец. Сред описанията са и 17 книги, главно с краеведска тематика, посветени на селищата от Софийския регион, сред които се открояват тези за родното му с. Чепинци. В самостоятелна поредица са библиографирани и книгите, издадени от издателство „Ликовски“.

Третият дял „Материали“ съдържа текстовете на 78 статии, есета, интервюта и др., които открояват разнообразието на творческата му Вселена и полетите на научните му търсения. Сред тях водещо място заема Българското

възраждане и неговите личности – Апостола, Панайот Хитов, Филип Тотю, Иван Денкоглу и неговото родолюбиво дело, спомоществатели, издатели и книжари, стожерите на борбата за духовно очеляване на България и българщината, вечните общочовешки ценности, хуманизма. Те доказват сериозните интереси на Ликовски в сферата на българската история, историята на българската книга, книгознанието и краеведението.

Книгата респектира, както със съдържанието и обема си, така и с цялостното полиграфическо изпълнение. Тя има обем от 25 печатни коли и тираж 150 изпачи екземпляра, отпечатани на качествене филандска хартия със стилна ръчна подвързия. Впечатляващото издание е резултат от творческите усилия на художниците Димитър Стоянов и Янко Марангозов, както и на Огнян Илиев, осъществил цялостния графичен дизайн на книжното тяло, което изобилства с много снимки, репродукции, рисунки и илюстрации. Това е едно брилянтно издание, което със сигурност ще привлече вниманието на познавачите и любителите на книгата.

Авторът дарява 28 екземпляра от своята биобиблиография на големите български библиотеки.

Корица на биобиблиографията

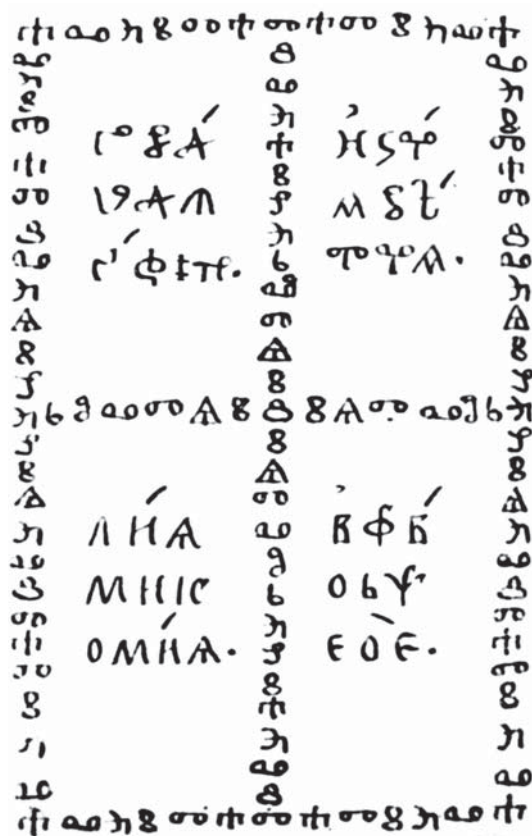
Лого на издателството

Книгите на Издателство „Ликовски“

<p>1 Што ми је мило и драго,
Че се је пролеть пукнала,
Се је излело на трѣва
И стока, марѣ, и мака;
5 Сивѣ говѣда в горѣта,
Вранѣ конѣве в полѣто,
На илѣдѣнци овѣици
И на стотѣи козици.
Сѣчка је стока вѣсела,
10 Сѣчко је живо станало,
Сѣчко је живо и здраво.
Сѣчко на паша тѣргнѣло,
Орѣч ми орѣ в полѣто.
Полските рѣмѣи рѣдѣици,
С. Войнеговѣ. Слушѣахъ отъ Вѣша Магарѣинова.</p> | <p>Дѣа му волѣве анѣгел
Рѣлото му стрѣгурѣком
Желѣите му боѣилѣко:
Боѣилѣко малѣко мерѣи
20 Та сѣчко живо сабѣди
Сѣчките живѣи живѣи
Сѣте по нѣго поѣдоа,
Сѣте се Богу моѣла:
— Ја даѣ, ни Боже, ја
25 Таѣа годѣна нај-добра,
На сѣчѣк здравѣе и жи
Орѣчу добар берекѣт.</p> |
|---|--|

Първата публикация на народната песен „Што ми е мило и драго“ – откритие на Ликовски, в Сборник за народни умотворения (1889)

„Евстатиев сборник“. Ръкопис с литургически текстове (1511)

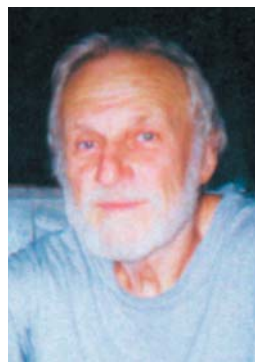
Възобновено заглавие

Списанието на Николай Марангозов „Луна“ става издателство

Като ученик в Априловската гимназия през 1919 г. бъдещият поет Николай Марангозов редактира месечното списание за художествена литература и критика „Луна“, но успява да издаде само два броя от него.

През 1993 г. габровският поет Минчо Г. Минчев регистрира издателство и списание под същото име с цел да се възобнови издаването на списанието, както и на художествена литература и публицистика от местни автори. Досега с неговия знак са разпространени около 120 отделни книги.

Безспорен приносен характер имат двете антологии: „Стрѣха над Янтра. Поети и писатели от Габрово.“ и „Славейкови гнезда. Поети и писатели от Трявна.“ Те са придружени от въвеждащи студии на литературния критик и историк Петко Тотев.

Поетът Минчо Г. Минчев

Собственикът на издателството прави съвременен превод на „История вкратце о болгарском народе славенском“ от йеросхимонах Спиридон Габровски, написана три десетилетия след Паисиевата История.

Със своята дейност издателството, което има за адрес село Кряковци, близо до старинния габровски квартал Бичкинята, поощрява мнозина автори от местното писателско дружество в съдружие с поети и писатели от Бургас и Велико Търново.

Напоследък издателството отпечата мемоарна книга на Иван Павлов – съученик на Пеню Пенев от Севлиевската гимназия.

Рядко издателско откритие е книгата на Елена Богданова „Тъга по Бичкинята“ с уводно есе отново на Петко Тотев и картина на Иван Пашов, която възкресява духом изчезналият неотдавна старинен габровски квартал – между Тревненския и Шипченския проход, чрез интимни стихове, създавани в продължение на пет десетилетия, без мисъл за публикуване.

Логото на издателство „Луна“

Меса в до-мажор

Неизвестна творба на Йохан Михаел Хайдн, посветена на славянските първоучители

В един малък сборник на издателство „Брайткопф и Хертел“ в Лайпциг, озаглавен „Избрани духовни песни от Йохан Михаел Хайдн в преработка за хармоний и орган“ и издаден от Ото Шмидт в Дрезден, са отпечатани части от няколко по-значителни творби от този жанр.

В началото на сборника стои заглавието „Кво толис. Из Меса в чест на Св. Св. Кирил и Методий в до-мажор“.

Както е известно, обикновената меса е част от Католическата литургия. С думите „Кво толис, мека мунди“ („Ти, който вземаш греховете на света“) най-често започва нейната втора част „Глория“ („Слава“). Тя е главен богослужбен ритуал в католическата църква. Построена е върху строго определен латински текст и регламентиран състав от музикални инструменти (предимно орган).

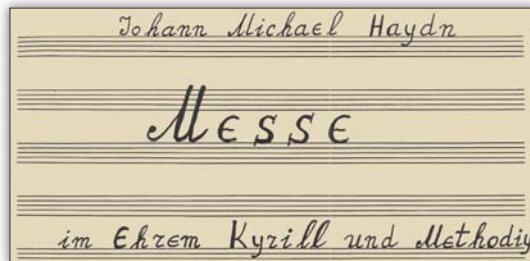
Във въведението на месата четем следното:

„Месата в чест на Св. Св. Кирил и Методий“ в до-мажор е за четири гласа, две цигулки, четири тромпета, от които две тромби и две кларини, два тромбона, тимпани, бас и орган. Тя е създадена през 1758 г. наред с Месата на Св. Троица в ре-мажор, която Хайдн е написал едва 17-годишен през 1754 г. за епископа на Темишоара Франц Антон II. Нейната оригинална партитура е притежание на Кралската кайзерова библиотека във Виена. Всъщност това е най-старата от месите на маестро-то. Вече двадесетгодишен, през 1758 г., Хайдн постъпва на служба при епископа на Гросвардайн (град в Унгария) Паул граф фон Гимес. И тази творба, която има 15 части с 1329 такта, е създадена за празника на двамата солунски братя. В нея той доказва своята композиционна дарба в ролята си на капелмайстор на катедралата „Св. Ладислав“.

Авторът е по-малък брат на Франц Йозеф Хайдн – един от тримата велики представители на виенския класицизъм заедно с Волфганг Амадеус Моцарт и Лудвиг ван Бетовен. Той е роден на 11 септември 1737 г. в с. Рорау, Долна Австрия (хърватското название е Тростник) и е починал на 10 август 1806 г. в Залцбург. Отначало Йохан е бил ученик на своя брат, а по-късно го замества като солист и капелмайстор на епископа на Гросвардайн. От 1762 г. до края на живота си той е концертмайстор, музикален директор и органист в архиепископството на Залцбург.

Като органист, композитор и педагог (ученик на Карл Мария фон Вебер) Йохан Хайдн отразява в творбите си просветителските тенденции в културното развитие на XVIII век. Създал е голям брой музикални творби – опера, 46 симфонии, произведения за орган, камерна музика, 32 меси, 2 реквиема и др.

„Месата в чест на Св. Св. Кирил и Методий“ вероятно е най-старата засега известна музикална творба от този вид. Остава неясен подтикът за нейното създаване,

Заглавна страница от партитурата на творбата.

Йохан Михаел Хайдн

не, както и подробности относно интереса на двамата братя Хайдн към славянската култура. Може би това е предизвикано от Католическата църква и предхожда с век и половина обявяването на двамата братя за съпокровители на Европа от първия папа славянин Йоан Павел II редом с основателя на западното монашество Св. Бенедикт Нурсийски.

Копие от оригиналната партитура е издадена от проф. Елена Савова като дългодишен директор на Библиотеката на БАН. Съхранява се понастоящем в Библиотеката на Българска държавна консерватория „Панчо Владигеров“. Проф. Павел Герджиков осигури ксероксно копие от нея за този брой.

Грамофонна плоча на „Балкантион“ BSA 10-953.

Йохан Михаел Хайдн, „Меса в чест на Кирил и Методий“, Изпълняват хор при Ансамбъла за песни и танци на Българското национално радио с хор и оркестър при Българската държавна консерватория. Диригент Иван Вульпе. Солисти: Валери Попова – сопран, Петко Маринов – тенор, Рени Пенкова – мецосопран, Павел Герджиков – бас.

Първа страница от партитурата на месата

Керамичен къс с литургичен текст. Преславска книжовна школа (X в.)

Открит от проф. Кръстю Миятев през 1930 г. при разкопки на Кръглата (Златна) църква. Съхранява се в Националния археологически музей в София. Обнародван в книгата на проф. Стоян Петров „Старобългарски музикални паметници“, Изд. „Наука и изкуство“, София, 1973.

Извисяване

Богдана Вульпе

Толкова години минаха от първото и засега единствено изпълнение на Месата на Йохан Михаел Хайдн за Светите братя Кирил и Методий, а аз не мога да забравя онова възмущение, което тогава изпитах, не защото брат ми Иван Вульпе дирижираше, не защото оркестърът, хорчето и солистите свиреха и пееха вдъхновено, а защото в зала „България“ владееше духът на нашите първоучители.

Строгите тържествени звуци ни връщаха векове назад. В един момент, без да шавна, само с поглед видях, че не само аз бях като хипнотизирана. Не много популярият у нас композитор беше уловил духа, патоса, възторга от делото на славянските просветители Кирил и Методий. Ние, българите, знаем тяхната величавата победа над триезичниците, трудностите и мъките, които са ги съпътствали сред западните славяни, и се чувствахме извисени.

Сред публиката бяха синът и снахата на Николай Ръорих. От своето място виждах как те с напрежение и възторг преживяват тържествената музика.

В залата, свидетел на незабравими музикални събития, цареше възхищение, благоговение, благодарност към свящото дело, към автора, изпълнителите, диригента.

Наистина незабравимо преживяване.

Шахмат в Преслав

Древната източна игра е била позната още през X в. на книжовниците и воините от Преславската школа

Доказателство за това са откритите при археологически проучвания на старите български столици Плиска и Велики Преслав 4 костни шахматни фигурки. Те са намерени през различно време. Изработени са от кости на домашно животно. Най-рано е открита в Плиска фигурка с амфоровидно тяло (височина 3 см, диаметър на най-издутата част 1 см), която е датирана към IX век. Трудно е да се настоява със сигурност какво точно е било нейното място в шахматната игра, но може да се предположи, че е била пешка.

Останалите фигурки са намерени във Велики Преслав.

Първата от тях има цилиндрична форма (височина 6,5 см, диаметър 2,5 см). По гладко изработените ѝ стени е нанесена украса, която се състои от няколко плитко вдъбнати концентрични пояса, запълнени с вдълбани ямички. Открита е при разкриване на двореца на преславските владетели и може с основание да се постави в хронологическите граници на IX-X век. Като се имат предвид размерите и формата ѝ, нейното предназначение като офицер (слон) в шахматната игра е безспорно.

Втората преславска фигурка е висока 3 см и представлява обемно третирана глава на кон. Откъм свободния си край конската шия е изтънена и изрязана така, че може да се втика в някаква поставка. За нейното възприемане като конско изображение най-много допринася характерно увисналата морда. Върху челото, между липсващите уши, има любопитна подробност – кръгъл отвор, какъвто има и върху главата на коня от скалния релеф при Мадара и при редица други творби на ранносредновековната металоопластика. Участието на фигурката на мястото на коня в шахматната игра в случая е най-вероятно.

Третата фигурка е с конусовидно тяло (височина 3,5 см и диаметър на основата 2 см). Откъм свободния си горен край тя завършва с профилирана шийка и кръгла главичка. Намерена е при разкриването на търговските помещения до южната страна на Вътрешния град. Тя изцяло наподобява с формата си съвременната пешка и се датира също от X век.

В оригиналната част на своето знаменито съчинение „Шестоднев“ Йоан Екзарх Български споменава и за шахматната игра, като се отнася доста критично към нея, свързвайки произхода ѝ с езичесвото и с неверниците, сиреч арабите.

В началото на XII в. византийският хронист Йоан Зонара вписва сред забранените за християните дейности и шахмата:

„Някои се отклоняват от доброто поведение и или на шахмат и на зърна боб играят, или се опиват. Правилото нарежда да престанат. В противен случай те следва да бъдат отлъчени от църквата.“

Ако шахматът не е бил добре познат и разпространен по това време, не би имало никакъв смисъл да се забранява той под страх от най-строгото наказание.

Находките са изложени в експозицията на Историческия музей във Велики Преслав.

Д-р Стефан Сергиев

Президент на Българската федерация по шахмат

Из книгата „За началото на шахмата в България“, Изд. Арт Верита, София, 2010.

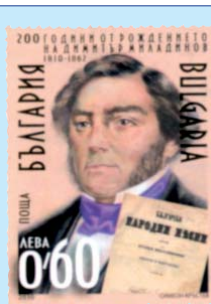
Проф. д-р Иван Попов (1930-2011)

Отиде си от нас, навлизайки в патриаршеската си възраст, проф. д-р Иван Попов – един от основоположниците на съвременната българска социологическа наука, преподавател по различни дисциплини в Университета по библиотекознание и информационни технологии. Бил е директор на Издателство „Народна младеж“, отговорен секретар на Съюза на българските писатели, дългогодишен преподавател по „Обществени науки“ в Академията на МВР и Военната академия „Георги Раковски“. От 2007 г. бе председател на Специализирания научен съвет по национална сигурност при Висшата атестационна комисиия на Република България.

Достойно ест! Вечна памет!

„За буквите – О писменехъ“

Пощенска марка за Димитър Миладинов, издадена от БНБ през 2010 г.

Консултанти
Проф. Татяна Славова
Д-р Стойко Лазаров
Елисавета Миладинова
Мария Бранкова
Благовест Върбаков
Д-р Николай Чорбаджиев

Документация
Майя Пелева

Изданиято има общокултурен характер и авторите следва да избягват преки политически внушения и коментари.

Авторите носят отговорност за своите публикации.

Заглавията и подзаглавията са от редакцията. Съкращаването на текст се съгласува с авторите.

Приемат се за печат материали до три стандартни страници на електронен носител, като илюстрациите са отделни файлове, по възможност на по-висока резолюция (мин. 180 dpi).

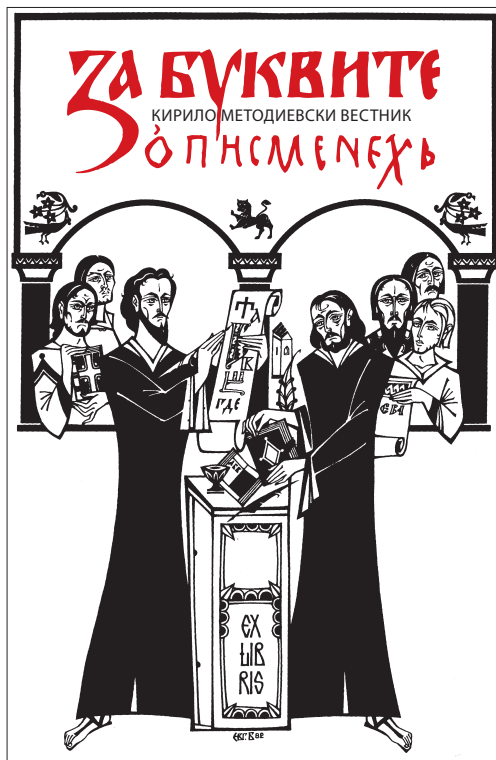
Благославяйте, а не кълнете! И поправяйте – ще ви бъдем благодарни...

Броят е приключен редакционно на 2 май 2011 г. (Св. цар Борис-Михаил)

Към българите:

„Толкова много сте дали на света – а толкова малко знаете за себе си. Срамота!“

Карел Шкорпил, български археолог, по народност чех

ISSN 1312-3785
Излиза от 1979 година.

Бр. 34/ май 2011 г.

Основател на изданието
ВЕСЕЛИН ЙОСИФОВ

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател
СТОЯН ДЕНЧЕВ

Главен редактор
ИЛИЯ ПЕХЛИВАНОВ

Съредактори
ХРИСТО БУКОВСКИ, РУМЯН СЛАВОВ

Художник
ЕВГЕНИ ВЕЛЕВ

Графично оформление
КИРИЛ ИВАНОВ

ДЖУЗЕПЕ ДЕЛАГАТА, ЕМИЛИЕ БЛАХОВА, ТАМАРА БЪРТЪН, ТОМАС БЪЛГЪР, ЕКХАРТ ВАЙЕР, РАДОСЛАВ ВЕЧЕРКА, МАРЧЕЛО ГАРДЗАНТИ, ДИМИТРИОС ГОНИС, ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ, ДЖОРДЖО ДЗИФЕР, АКСИНИЯ ДЖУРОВА, НИКОЛА ГЮЗЕЛЕВ, БОЖИДАР ДИМИТРОВ, ИВАН ДОБРЕВ, НЕВЯНА ДОНЧЕВА-ПАНАЙОТОВА, АНТОН ДОНЧЕВ, РУМЯНА ЗЛАТАНОВА, ИЛИЯ ИЛИЕВ, БИСЕРА ЙОСИФОВА, ИГОР КАЛИГАНОВ, КАЛИНА КАНЕВА, ИВАН КОЛЕВ, МЕРСИЯ МАКДЕРМОТ, РОЛАНД МАРТИ, ПРЕДРАГ МАТЕИЧ, ФЛОРИАН МЕСНЕР, ХАЙНЦ МИКЛАС, МАРИЯ МЛАДЕНОВА, АЛЕКСАНДЪР НАУМОВ, Смоленски епископ НЕСТОР, СВЕТИЛА НИКОЛОВА, КОНСТАНТИНОС НИКОРИТИС, РУМЯНА ПАВЛОВА, ИВАНКА ПАВЛОВА, ЕЛЕНА ПАВЛОВСКА, ИРЕНА ПЕТЕВА, РИКАРДО ПИКИО, ДМИТРИЙ ПОЛИВЯННИЙ, ГЕОРГИ ПОПОВ, МАРИЯ ПОПОВА, ЦВЕТИ РАДЕВА, НОРБЕРТ РАНДОВ, ВАЛЕНТИН РАСПУТИН, ЮРИЙ РОСТОВЦЕВ, ДЖУН-ИЧИ САТО, МАРИНА СМОЛЯНИНОВА, ИОАНИС ТАРНАНИДИС, ХРИСТО ТЕМЕЛСКИ, ФРАНСИС ТОМСЪН, ГЕРГИНА ТОНЧЕВА, ПЕТКО ТОТЕВ, ИМРЕ ТОТ, АНАТОЛИЙ ТУРИЛОВ, ХИЛДЕ ФАЙ, УИЛЯМ ФЕДЕР, ИВО ХАДЖИМИШЕВ, ХРИСТИАН ХАНИК, БОРЯНА ХРИСТОВА, ПЕТЕР ШРАЙНЕР.

Коректор
Ангелина Пенева

Сканиране и графична обработка на илюстрациите
Белла Тетевска

Съдейници

Иванка Ангелова, Борис Борисов, Добри Бонджиев, Мария Бранкова, Велитар Велчев, Венета Ганева, Петър Георгиев, Нана Деброве, Ставни Денчева, Размон Димитров, Георги Драбиков, Владимир Дренковски, Йорданка Захариева, Деница Илиева, Венета Козарева, Радка Колева, Христо Мединяров, Вера Митрева, Росица Николова, Иванка Николова, Цветелин Нунев, Екатерина Поподорова, Ева Радичева, Юлия Савова, Виолета Ставиславова, Христо Тутунаров, Цонка Христова, Йордан Ценов, Даниела Цончева; Компютърна лаборатория „Джон Атанасов“ (Смисленост, правопис, граматика), Калин Димитров, Размон Дюков, Николай Петров, Георги Видинов, Добримир Михайлов, Стефан Белев.

ИЗДАТЕЛСТВО „ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНЕХЪ“
www.svubit.org, www.zabukvite.org

Директор
БОНКА ХИНКОВА

Секретар
Евгения Василева
Тел. 970 85 89

София, 1784, бул. „Цариградско шосе“ № 119
e-mail: info@zabukvite.org

Печатница **ДЕМАКС**
Директор Марин Несторов

Снимка Жельо Кабзамалов.